

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

KATSAUKSIA 16/2016

NUORTEN AIKUISTEN VELAT, VELKAONGELMAT JA KEINOT TALouden TASAPAINOTTAMISEKSI

KAROLIINA MAJAMAA & KATI RANTALA

Julkaisija Helsingin yliopisto
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
www.helsinki.fi/krimo

PL 24, Unioninkatu 40
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Sarja Katsauksia 16/2016

ISBN 978-951-51-0629-2 (pdf)

ISSN 2342-7779 (verkkajulkaisu)

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	1
1 Johdanto	4
1.1 Tausta ja tavoitteet	4
1.2 Nuorten aikuisten velkaantumisen ja velkaongelmien tutkimus.....	4
1.3 Tilastokatsaus nuorten aikuisten velkaan ja velkaongelmiin	9
2 Tutkimusasetelma	12
2.1 Tutkimuskysymykset	12
2.2 Aineiston rakentuminen	12
2.3 Velkaantuneiden tarkastelua eri taustamuuttujien mukaan	13
2.4 Analyysimenetelmät	16
3 Nuorten aikuisten velat ja velkaongelmat.....	18
3.1 Yleiskuva nuorten aikuisten veloista	18
3.2 Subjektiiivinen ja objektiivinen velkaongelma	21
3.3 Velkaongelmaisten tarkastelua eri taustamuuttujien mukaan.....	24
3.4 Velkaongelmien haitat arkielämässä	27
3.5 Elämänmuutokset ja velkaongelmat	29
4 Nuorten käyttämiä keinoja maksuvaikeuksista selviämiseen ja talouden tasapainottamiseen	33
4.1 Tuki läheisiltä, internetistä ja muilta tahoilta.....	33
4.2 Läheisiltä saatu taloudellinen apu ja sen käyttötarkoitukset.....	35
4.3 Talouden tasapainottaminen arjessa	39
5 Mieliäpidokysymykset nuorten aikuisten taloudenhoidon ja kuluttamisasenteiden mittareina	43
5.1 Taloudenhoito	43
5.2 Asenteita säästämiseen, kuluttamiseen ja velkaantumiseen.....	45
6 Yhteenveto ja johtopäätökset.....	49
6.1 Raportin tausta ja tavoitteet lyhyesti	49
6.2 Vastaaajien velkaantuminen ja velkaongelmat	50
6.3 Selviytymiskeinot.....	51
6.4 Johtopäätökset.....	52
Kiitokset.....	54
Lähteet	55
Liite 1 Velallisten ja velkaongelmaisten vertailua – Tilastot ja Nuoret ja velka -aineisto	59
Liite 2 Liitetaulukot.....	62
KYSELYLOMAKE.....	67

TIIVISTELMÄ

Raportissa tarkastellaan 18–35-vuotiaiden velkaantumista, velkaongelmia ja keinoja talouden tasapainottamiseksi. Keväällä 2015 tehdyn nettikyselyn aineisto sisältää 1 019 henkilön vastaukset. Aineisto on näyte, ei edustava otos Suomen 18–35-vuotiaista nuorista aikuisista.

Aluksi luodaan *yleiskuva nuorten aikuisten velkaantumisesta*; minkälaista velkaa heillä on ja kuinka paljon. Tämän jälkeen eritellään kohderyhmän *subjektiivisia ja objektiivisia velkaongelmia*. Subjektiivinen velkaongelma käsittää koetut maksuvaikeudet. Objektiivisella velkaongelmalla tarkoitetaan sitä, että vastaajalla on ilmoituksensa mukaan maksuhäiriömerkintä ja/tai laskuja tai velkoja perinnässä tai ulosotossa.

Selvitämme myös eri *elämäntilanteiden yhteyksiä* velkaongelman ilmenemiseen sekä *keinoja*, joita vastaajat käyttävät taloudellisen tilanteensa tasapainottamiseksi. Olemme erityisen kiinnostuneita siitä, minkälaista *apua* he hakevat ja mikä merkitys läheisillä on avun antajina. Lopussa kartoitetaan vastaajien *näkemystä taloudenhallinnastaan, säästämisestä ja velkaantumisesta*.

Aineisto antaa todellisuutta paremman kuvan nuorten aikuisten velkaongelmista, sillä esimerkiksi naiset, opiskelijat ja korkeammin koulutetut ovat yliedustettuina. Yksittäisiin prosentiosuuksiin täytyy siis suhtautua varauksella. Suhteutettaessa havaintoja taustamuuttujiin sekä vertailtaessa eri vastaajaryhmiä toisiinsa tulokset saavat kuitenkin tukea aikaisemmista tutkimuksista, ja tällä yleisellä tasolla tuloksia voidaan pitää vahvasti suuntaa-antavina. Vastaavaa tutkimusta ei ole tehty aiemmin. Alla esitetään tiivistelmä keskeisistä tuloksista.

Vastaajien velat

Kyselyyn vastanneista 69 prosentilla oli jotain velkaa. Opintolaina oli yleisin, asuntolaina toiseksi ja luottokorttivelka kolmanneksi yleisin lainamuoto. Pikavippi- ja/tai joustolainaa oli viidellä prosentilla vastanneista.

- Naisilla oli miehiä hieman yleisemmin velkaa, etenkin opintolainaa ja/tai luottokorttivelkaa.
- Velkaantuneiden osuudet kasvoivat vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä. Tämä näkyi etenkin asuntolainoissa ja luottokorttivelloissa. Vanhemmilla ikäryhmillä oli myös useammin opintolainaa, kulutusluottoa (sekä pankista että muualta) ja osamaksuvelkaa.
- Vanhempiensa kanssa asuvat olivat harvimmoin velkaantuneita, sen sijaan etenkin parisuhteen ja lasten syntymän myötä yhä useammalla oli velkaa.
- Tulojen kasvaessa velkaantuneiden osuudet kasvoivat; samoin korkeammin koulutetuilla oli useammin jotain velkaa kuin matalammin koulutetuilla.

Vastaajien velkaongelmat

Kyselyyn vastanneista 19 prosentilla oli subjektiivinen velkaongelma; jonkin veran velkojen takaisinmaksuvaikeuksia oli 12 prosentilla ja merkittäviä vaikeuksia 8 prosentilla. Objektivistista velkaongelmaa esiintyi 10 prosentilla vastaajista.

- Subjektiivinen velkaongelma oli hieman yleisempi naisten ja objektiivinen velkaongelma miesten keskuudessa; kummankin velkaongelmatyyppin osuudet kasvoivat vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä; tosin rajattaessa tarkastelu niihin, joilla oli velkaa, subjektiivinen velkaongelma oli yleisempi alle 25-vuotiailla kuin sitä vanhemmilla.
- Velkaongelmia oli harvimminkin vielä kotona asuvilla ja yleisimmin oman lapsen saaneilla.
- Vain peruskoulun suorittaneilla oli huomattavasti useammin sekä subjektiivinen että objektiivinen velkaongelma kuin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla.
- Pääasiallista toimintaa tarkasteltaessa eniten velkaongelmia löytyi ryhmästä ”muut”, joka sisälsi muun muassa eläkkeellä olevat nuoret aikuiset; opiskelijoilla oli muita harvemmin velkaongelmia.

Niillä, joilla oli vaikeuksia maksaa velkoja takaisin, maksuvaikeudet olivat alkaneet useimmiten alle kuusi kuukautta ennen kyselyä (28 %), mutta osalla maksuongelmat olivat kestäneet jo yli viisi vuotta (15 %).

- Velkaongelmat yleistyivät eri lainatyyppien lukumäärän kasvaessa.
- Etenkin työttömäksi jääminen, parisuhteen loppuminen ja oma vakava sairastuminen ennustivat velkaongelmia.
- Kyselyä edeltäneen vuoden aikana vähintään neljä merkittävää elämänmuutosta kokeneilla oli muita useammin velkaongelmia.
- Maksuvaikeudet näkyivät taloudellisten vaikeuksien lisäksi mielialaan liittyvinä oireina, kuten univaikeuksina, ahdistuksena ja ärtymyksenä. Myös häpeän tunne oli yleinen sekä saamattomuus hoitaa arkisia asioita; naisilla erilaiset lieveilmiöt (mielialaan liittyvät oireet ym.) näkyivät miehiä hieman yleisemmin, ja vanhemmilla ikäryhmillä nuorempia yleisemmin.

Tuen hakeminen maksuvaikeuksiin

Vastaajat keskustelivat vaihtelevissa määrin puolison/seurustelukumppanin ja/tai omien vanhempiansa kanssa maksuvaikeuksistaan.

- Naiset keskustelivat läheisten kanssa maksuvaikeuksistaan miehiä herkemmin ja vanhemmat ikäryhmät nuoria yleisemmin; reilu kolmasosa vastaajista ei ollut keskustellut viimeaikaisista ongelmista läheisen kanssa.
- Neljäsosa maksuvaikeuksia kokevista oli hakenut tietoa ja/tai vertaistukea internetistä. Useimmat olivat hakeneet tietoa järjestöjen ja/tai viranomaisten tms. internetsivuilta.
- Neljäsosa maksuvaikeuksia kokevista oli hyödyntänyt jonkin institutionaalisen tahon (esim. viranomaistaho, järjestö, pankki, seurakunta) maksuvaikeuksiin tarjoamaa apua. Useimmiten mainittiin sosiaalityöntekijän ja/tai oman pankin virkailijan tarjoama apu. Kaksi kolmasosaa maksuvaikeuksia

kokevista vastaajista ei ollut tietoinen Takuu-Säätiön tarjoamasta avusta tai kuntien tarjoamasta sosiaalisesta luotosta.

Taloudellinen apu läheisiltä

Läheiset ja etenkin vanhemmat nousivat keskeisiksi taloudellisen avun lähteiksi.

- Lähes kaksi kolmasosaa kaikista vastanneista oli saanut jonkinlaista taloudellista apua läheiseltään kyselyä edeltäneen vuoden aikana; naiset miehiä ja nuoret vanhempia ikäryhmiä yleisemmin.
- Taloudellista apua saatiin erityisesti elintarvikkeisiin, mutta myös vaatteisiin ja jalkineisiin.
- Ne, joilla oli objektiivinen velkaongelma, saivat yleisimmin ja useammalta eri läheistahoilta taloudellista apua kuin muut vastaajat.

Talouden tasapainottaminen eri keinoin

Vastaajat pyrkivät eri tavoin tasapainottamaan talouttaan.

- Käytettyjen tavaroiden osto ja myynti olivat yleisiä keinoja etenkin naisilla; miehet myivät useammin auton tai muun kulkuneuvon (tosin melko harva oli käyttänyt tätä keinoa).
- Etenkin alle 25-vuotiaat vastaajat söivät usein vanhempiensa tai ystäviensä luona, lisäsivät työtunteja tai etsivät lisätöitä helpottaakseen taloudellista tilannettaan.
- Kaksi kolmasosaa vastaajista oli vähentänyt kulutustaan taloudellisista syistä; kulutusta oli vähennetty etenkin vaatteissa ja jalkineissa sekä elintarvikkeissa ja alkoholittomissa juomissa.
- Vanhemmat ikäryhmät olivat vähentäneet nuorempia yleisemmin kulutustaan usealla eri osa-alueella; etenkin ne, joilla oli objektiivinen velkaongelma, olivat vähentäneet kulutustaan monella eri osa-alueella.
- Suurin osa vastaajista ilmoitti suhtautuvansa harkiten velan ottamiseen, ja säästämiseen liittyvät asenteet saivat yleisesti kannatusta.
- Moni koki, että ihmisten maksumoraali on heikentynyt viime vuosina ja että nuoret velkaantuvat, koska he eivät hallitse luottorahan käyttöä.
- Laina nähtiin normaalina opintojen rahoittamisen keinona. Toisaalta etenkin alle 25-vuotiaat vastaajat olettivat, että hyvinvointivaltio auttaa esimerkiksi asumiskuluissa, jos nuori ei niistä itse suoriudu.

1 JOHDANTO

1.1 Tausta ja tavoitteet

Velkaongelman luonne vaihtelee ajassa ja kohdistuu vaihtelevalla intensiteetillä eri väestöryhmiin. 1990-luvun lama-aikaan velkaongelmat liittyivät pitkälti yritysvelkoihin, takaajiin ja työttömyyteen. Esimerkiksi tuolloin nuorten aikuisten ongelmavelkaantuminen oli vähäistä. (Rantala & Tarkkala 2010.) Tultaessa 2000-luvulle velkaantuminen ja maksuvaikkeuksien lisääntyminen ovat huolestuttavasti kasvaneet vakuudettomien luottojen saannin helpottumisen myötä nuorten aikuisten ja ikäihmisten keskuudessa. Etenkin pikaluotot ovat lisänneet nuorten aikuisten harkitsematonta velkaantumista ja tätä myötä myös velkaongelmia (ks. esim. Piskonen 2006; Rantala & Tarkkala 2009; Rantala & Tarkkala 2010; Rantala 2012).

Raportissa esitellään 2015 tehdyn, nuorille aikuisille kohdistetun nettikyselyn perustulokset. Kyselyn lähtökohtana oli kiinnostus tutkia niitä mekanismeja ja keinoja, joilla nuoret aikuiset pystyvät selviämään velkaongelmastaan. Lähestymme aihetta kolmen teeman kautta. Aluksi tarkastelemme kohderyhmän velkaantumista ja velkaongelmia yleisesti. Tämän jälkeen selvitämme elämäntilanteissa tapahtuneiden muutosten yhteyttä velkaongelmiin. Kolmantena teemana on vastaajien käyttämät keinot tasapainottaa omaa talouttaan. Lopuksi tarkastelemme vielä nuorten aikuisten omaan taloudenhallintaan, säästämiseen, kuluttamiseen sekä velkaantumiseen liittyviä käsityksiä ja asenteita.

Aloitamme raportin käymällä läpi aikaisempia nuorten aikuisten kuluttamista, velkaantumista ja velkaongelmia käsitteleviä tutkimustuloksia. Tämän jälkeen tarkastelun kohteena ovat julkiset maksuhäiriömerkintä- ja ulosottotilastot. Näitä seuraa aineiston ja analyysin esittely, jonka jälkeen siirrytään varsinaisiin analyyseihin tuloksineen. Lopuksi esitetään yhteenveto ja johtopäätökset. Liitteessä 1 vertaillaan kerätyn aineiston ja julkisten tilastotietojen opinto- ja asuntolainavelallisten prosenttiosuuksia sukupuolen ja ikäryhmän mukaan siltä osin kun se on mahdollista. Lisäksi liitteessä vertaillaan kerätyn aineiston ja tilastojen ikäryhmittäisiä sekä sukupuolittaisia maksuhäiriömerkintäisten ja ulosotossa olevien nuorten aikuisten osuuksia. Keskeiset havainnot esitetään aineistokuvauksessa.

1.2 Nuorten aikuisten velkaantumisen ja velkaongelmien tutkimus

Nuoret kuluttajina ja luotonottajina

Eläminen on muuttunut yhä lainapainotteisemmaksi (ks. esim. Houle 2014), myös suomalaisilla nuorilla aikuisilla. Esimerkiksi opintoihin joudutaan ottamaan lainaa yhä useammin, samoin kuluttaminen on muuttunut yhä luotollisemmaksi. ”Osta nyt ja maksa myöhemmin” -kuluttaminen on yleistä, ja säästäminen pitkällä tähtäimellä on harvinaista etenkin nuorten keskuudessa (Saarinen 2001, ks. myös Finanssialan keskusliitto 2015, 10). Monen nuoren täytyykin tinkiä päivittäisistä menoistaan saadakseen jo tehdyt ostokset ja niihin liittyvät laskut maksettua (Saarinen 2001). Kulujen vähentäminen voi kuitenkin olla haastavaa ja johtaa velkaongelmaan tilanteessa, jossa tulot ovat pienet ja säästäminen on jo viety äärirajoille.

Kulutus on myös sosiaalisen vuorovaikutuksen väline. Kahvilassa tai elokuvissa käynti on monelle nuorelle luonteva tapa pitää yllä sosiaalisia suhteita. Kuluttaminen on myös keino rakentaa identiteettiä ja elämäntapaa sekä keino korostaa sosiaalisia eroja (Warde 1996; ks. myös Autio 2006). Harva meistä tekeekin ostopäätöksiä vain tarpeen mukaan; usein niin toimivat vain kaikkein köyhimmät ja/tai idealistisimmat (Saarinen 2001). Toisaalta vertailtaessa pienituloisten ja muun väestön kulutuskäyttäytymistä ryhmien väliset erot ovat yllättävän pienet. Tosin pienituloiset käyttävät asumiseen ja elintarvikkeisiin keskimäärin isomman osan tuloistaan kuin väestö keskimäärin. (Niemelä 2004.) Jäljellejäävät resurssit suunnataan usein tarkasti juuri oman elämäntilanteen kannalta keskeiseen kulutukseen. Erot pienituloisten ja muun väestön välillä voisivat Niemelän mukaan tulla selvemmin esille, jos tarkastelun kohteena olisivat myös tuotteiden/palveluiden hinta ja laatu, eikä vain kulutuskäyttäytyminen. Kulutusmenojen tarkastelu ei toisaalta myöskään kerro, mistä kulutuksesta on jouduttu tinkimään tai mihin ei ole ollut lainkaan varaa (emt), saati kuinka paljon henkistä kapasiteettia pienillä tuloilla selviytyminen vie arjessa.

Sosiaalistuminen kulutuskulttuuriin, jossa on luonnollista saada ja omistaa, on hyvin tyypillistä 2000-luvun nuorille (Autio ym. 2002, 216). Enemmistö nuorista aikuisista ei kuitenkaan mielellään käytä lainarahaa kulutukseen, sillä Saarisen mukaan (2001) nuoret suhtautuvat kulutusluottoihin ja lainanottoon yleisesti ottaen penseästi¹. Esimerkiksi opintolainaa nostetaan pääosin siksi, että se koetaan välttämättömäksi toimeentulolle (ks. Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009). Toisaalta kysyttäessä kulutuksesta vastaajat (myös nuoret) tyypillisesti vähättelevät omaa kulutustaan ja antavat itsestään kuluttajana positiivisen ja rationaalisen kuvan (Myllyniemi 2005; Wilska 2005). Etenkin osalle nuorista on tyypillistä tehdä äkkinäisiä kulutuspäätöksiä, joiden seurauksia ei aina harkita riittävästi (Wilska 2005). Suomessa kulutuksen rooli identiteetin määrittäjänä näyttäisi kuitenkin kaiken kaikkiaan olevan vähäisempi kuin useissa muissa teollisuusmaassa (emt).

Elämänvaihe sekä resurssit vaikuttavat selkeästi nuorten kulutustyyliin, ainakin tarkasteltaessa ilmiötä yleisemmällä tasolla. Vielä kotona asuvilla pojilla ns. ylimääräinen kulutus kohdistuu etenkin teknologiaan, mutta kotoa pois muuttaneilla työsikäilyllä sinkkumiehillä usein yöelämään ja päihteisiin ja naisilla ulkonäköön. Opiskelijoiden kulutus painottuu vahvemmin harrastuksiin ja opintoihin, ja lapsiperheiden kotiin ja lastenhoitoon. (Wilska 2005.) Toisaalta myös resurssit vaihtelevat elämänvaiheittain; täysipäiväisesti opiskelevalla, yksinasuvalla nuorella aikuisella on keskimäärin huomattavasti pienemmät tulot kuin jo valmistuneella, työssäkäyvällä ja parisuhteessa elävällä nuorella aikuisella. Tulonsiirrot tasoittavat näitä resursseja, kuten myös vanhempien antama taloudellinen apu (Majamaa 2015). Toisaalta rahan ollessa tiukassa etenkin elämänvaiheelle tyypillisestä kulutuksesta on mahdollista säästää – esimerkiksi nuorten miesten teknologiasta ja opiskelijoiden harrastuksista.

Halutun kulutuksen ylläpitämiseksi yhä useamman on kuitenkin turvauduttava lainarahaan. Luottojen käytön lisääntymisen myötä yhteiskunnassa elämiseen vaaditaankin yhä enemmän itsekuria ja ymmärrystä rahoitusjärjestelemästä. Tämä ei kuitenkaan onnistu kaikilta, ja luottoyhteiskunta aiheuttaa talouskriiseistä

¹ Tuoreempaa tutkimusta aiheesta löytyy hyvin vähän.

riippumattomia velkaongelmia monelle kotitaloudelle (Mutttilainen 2002). Moninaiset velat kauppojen tililuotoista pikavippeihin, nettikauppoihin ja perinteisempiin luottokorttilaskuihin voivat muodostaa velkavyöhdin, jota etenkin taloudellista itsenäisyyttä vasta harjoittelevan nuoren aikuisen voi olla haastava hallita. Erityisesti vakuudettomien lainojen, kuten pikalainojen ottamisen helppous ja nopeus synnyttävät huomaamatta velkaantumisen kierteen, jonka katkaiseminen on pienituloiselle usein haastavaa. Ongelmalliseksi pikalainat saattavat muodostua eritoten niille, joiden elämänhallinnassa on jo ennestään ongelmia, kuten jostain riippuvuudesta tai mielenterveysongelmasta kärsiville. (Rantala 2012.)

Lainsäädännöllä näyttäisi olevan mahdollista joltain osin puuttua ongelmavelkaantumiseen (ks. esim. Majamaa ym. 2016), mutta uusia lainamuotoja syntyy koko ajan vanhojen tilalle tai rinnalle (ks. Tamminen 2014). Toisaalta aina lainaa ei oteta niin sanotusti virallisista lähteistä, vaan etenkin nuorille aikuisille on tyypillistä lainata rahaa läheisiltään, kuten vanhemmiltaan tai ystäviltään (ks. esim. Niemelä 2005; Kupari 2011; Raijas 2015).

Köyhyyttä ja pienituloisuutta

Maksuvaikeuksien lisääntyminen ei kuitenkaan ole ainoastaan luottoyhteiskunnan aiheuttamaa. Köyhyys on noussut kasvavaksi ongelmaksi nuorilla aikuisilla (Ylönen 2014). Etenkin pienet ja epäsäännölliset tulot aiheuttavat heille taloudellisia ongelmia, sillä kulutusta ei osata, haluta tai ymmärretä sopeuttaa riittävän nopeasti käytävissä oleviin tuloihin. Korkeat asumiskustannukset ja sosiaaliturvaetuuksien alhainen taso suhteessa palkkatasoon selittävät myös osaltaan nuorten aikuisten köyhyyttä ja velkaantumista. Moision mukaan (2010) köyhyysriski on ollut merkittävä etenkin yksinasuvilla nuorilla aikuisilla koko 2000-luvun. Korkean köyhyysriskin ryhminä esille nousevat etenkin peruspäivärahalla ja työmarkkinatuella elävät alle 35-vuotiaat sekä opiskelijat (emt). Toisaalta Raijaksen (2015) mukaan joka kolmas 18–29-vuotias kokee, että he saavat menonsa katettua tuloillaan helposti tai erittäin helposti, ja vain kuusi prosenttia heistä kokee sen hankalaksi tai erittäin hankalaksi.

Tulonsiirtoihin perustuva universaali järjestelmä mahdollistaa Suomessa eurooppalaisittain aikaisen kotoa poismuuton (Nikander 2009). Etenkin halu tulla toimeen omillaan ja itsenäistyä, mutta myös opiskelu sekä yhteen muutto kumppanin kanssa ovat nuorille tärkeimpiä kotoa poismuuttamisen syitä (Kupari 2011). Sosiaaliturvan taso on kuitenkin monin osin heikentynyt viimeisten kahden vuosikymmenen aikana, ja vanhempien rooli taloudellisen tuen antajana on kasvanut (Majamaa 2015; Myllyniemi 2015). Etenkin opiskelun aikana suuri osa nuorista aikuisista saa erilaista apua ja tukea läheisiltään, mutta sitä saavat usein myös työttömät ja muut pienituloiset nuoret aikuiset (Myllyniemi 2005; Majamaa 2015, ks. myös Raijas 2015). Helsingin yliopiston opiskelijoista 75 prosenttia ilmoitti saaneensa vanhemmiltaan taloudellista tukea vuonna 2009. Taloudellinen tuki tuli usein tarpeeseen, sillä 56 prosenttia opiskelijoista oli jossain määrin riippuvaisia läheisiltään saamastaan tuesta. (Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009.)

Lehtinen ja Leskinen (2005) huomasivat omassa tutkimuksessaan, että lapsuudenkodin tuen puute on merkittävä tekijä nuorten aikuisten velkaantumisessa. Usein vanhemmat toimivat eräänlaisena turvaverkkona tai vakuutusjärjestelmänä

markkinatalouden riskejä kohtaaville nuorille aikuisille (ks. esim. Kohli 1999; Majamaa 2015). Moni nuori luottaakin vanhempinsa hädän hetkellä (Raijas 2015). Toisaalta vanhempien esimerkki ja opit ovat merkittävässä roolissa nuorten itsenäisessä rahankäytössä, talousosaamisessa ja taloudenhallinnassa, mutta taloudelliseen käyttäytymiseen vaikuttavat myös koulu, media ja vertaisryhmä (ks. esim. Drever ym. 2015; Raijas 2015).

Taloudellista itsenäisyyttä vasta harjoittavalle ja vastikään lapsuudenkodista poismuuttaneilla nuorilla aikuisilla ongelmavelkaantumisen riski on tutkimusten mukaan merkittävä (ks. esim. Lehtinen & Leskinen 2005; Oksanen ym. 2016). Nuorten aikuisten pienet tulot ja usein vaihtuvien elämäntilanteiden aallokko yhdistettynä lainan saamisen helppouteen ja heikkoon taloustaitoon ovat monen velkaongelman taustalla. Esimerkiksi Lehtisen ja Leskisen (2005) haastattelemat nuoret olivat velkaantuneet pääasiallisesti 20-ikävuoden tienoilla, kun he olivat koettaneet ylläpitää lapsuudenkodissa omaksuttua kulutustasoa ja elämäntapaa. Nuoret olivat hämähästyneitä siitä, miten helposti pankista sai lainaa, kuten myös luottokorttien saanti oli heidän mukaansa helppoa. (Ks. myös Lehtinen 2011.)

Laajan rekisteriaineistoon perustuvan tutkimuksen mukaan (Oksanen ym. 2015) erityisesti nuorilla, miehillä, matalasti kouluttautuneilla, yksinhuoltajilla ja vähintään kolmelapsisilla on korkea riski joutua ulosottoon. Nuorten riski ylivelkaantua liittyy mataliin tuloihin ja kulutuskäyttäytymiseen (ks. esim. Lehtinen & Leskinen 2005). Miesten naisia korkeampi riski liittyy ainakin osittain heidän rohkeampaan ja riskialttiiseen käyttäytymiseen taloudellisessa päätöksenteossa (Jianakoplos & Bernasek 1998). Koulutus sen sijaan pääsääntöisesti kasvattaa keskimääräisiä tuloja ja lisää luottomarkkinoilla tarvittavaa taloudellista osaamista (ks. Oksanen ym. 2015). Yksinhuoltajien ongelmat liittyvät usein taloudelliseen rasitukseen, mikä syntyy toisen huoltajan puuttumisesta – asumiseen ja muuhun elämiseen liittyvät kustannukset ovat keskimäärin korkeammat yhden kuin kahden huoltajan talouksissa (emt).

Euroopan komission raportin mukaan (2010) tulojen yhtäkkäinen putoaminen on monen velkaongelman taustalla. Erityisesti nuorten kohdalla tämä on ongelmallista, sillä heillä on harvoin käytössä niin sanottua puskurirahastoa yllättävän rahanmenon varalle saati pidemmäksi ylimenokaudeksi taloudellisen tilanteen ollessa heikko. Suomalaisista noin 40 prosenttia elää ilman säästöjä, ja säästäminen on vähentynyt etenkin alle 25-vuotiaiden keskuudessa (Finanssialan keskusliitto 2015, 10). Tulot putoavat usein siirryttäessä työelämän ulkopuolelle (Ylönen 2014). Esimerkiksi työttömäksi jääminen, asepalvelukseen astuminen, perhevaapaalle siirtyminen tai sairastuminen pudottavat käytettävissä olevia tuloja. Jos nuorella aikuisella ei ole riittävästi tietoa sosiaaliturvaetuuksien määräytymisestä, käytettävissä olevien tulojen merkittävä putoaminen lisää velkaongelman riskiä entisestään. Myös esimerkiksi parisuhteen kariutuminen ja erilleen muutto saattavat kaataa jo ennestään tiukan talouden ja sysätä aikaisemmin velan osamaksuista ja laskuista selvinneen nuoren maksuvaikeuksiin.

Huolettomuutta ja puutteellista harkintaa

Kotoa poismuuttoon ja taloudelliseen itsenäistymiseen liittyy pyrkimys kuluttaa omien taloudellisten resurssien rajoissa, mutta myös kyky varautua yllättäviin taloudellisiin menoihin. Lehtinen ja Leskinen (2005) jakoivat ylivelkaantuneet nuoret aikuiset kulutuskäyttäytymisen ja luoton käytön suhteen kolmeen, hieman erilaista elämäntyyliä toteuttavaan ryhmään: ns. huvittelijoihin (*easy-living, pleasure-seeking*), investoijiin (*risk investing*) ja elämäntyyliään hapuileviin (*rambling*) nuoriin aikuisiin (ks. myös Lehtinen 2011). Yhteistä näille ryhmille oli se, että kulutuksella ja siihen liittyvällä velanotolla he olivat yrittäneet tavoitella parempaa ja huolettomampaa elämää. Maksuvaikeuksien syynä oli eritoten nuorten ymmärtämättömyys luottojen takaisinmaksusta – siihen ei osattu varautua, vaikka luottojen käyttö oli pääasiassa hyvin tietoista. Myös liian helposti saatavat luotot sekä kulu- tusta edistävä media nähtiin velkaantumista edistävinä osatekijöinä. (Lehtinen & Leskinen 2005.) Etenkin elämäntyyliään hapuilevilla oli tyypillistä matala koulutus tai ei lainkaan peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Heillä oli usein myös yleisiä elämän- hallintaongelmia.

Toisaalta osalla nuorista aikuisista maksuvaikeudet saattavat olla seurausta yksinomaan huolettomasta velanotosta ja puutteellisesta harkintakyvystä velanot- tohetkellä (ks. esim. Lehtinen & Leskinen 2005; Rantala & Tarkkala 2010; Rantala 2012). Myös velkomustuomioiden taustalta löytyy usein pikavippi tai kulutusluotto, etenkin ns. nuorilla aikuisilla (ks. Majamaa ym. 2016). Välinpitämätön asenne vel- kojia kohtaan saattaa johtua nuoren ymmärtämättömyydestä niistä seurauksista, joita maksamattomat laskut ja lisävelkaantuminen voivat johtaa. Toisaalta häpeä velkaantumisesta tai mahdollisesta masennuksesta johtuva kyvyttömyys tarttua alkaviin maksuvaikeuksiin voivat nopeasti kasvattaa pienien velkojen summan nuoren maksukyvyyn ulottumattomiin. Toisinaan jopa oma läheinen saattaa olla nuoren velkaongelman taustalla. (Rantala & Tarkkala 2010.) Pahimmillaan nuoruuden ymmärtämättömyydestä johtuva velkakierre saattaa johtaa ylivelkaantumi- sen lisäksi syrjäytymiseen.

Selviytymiskeinoja

Velkojen muodostuessa ongelmaksi erityisesti nuorten on usein vaikea saada vel- kansa järjestellyiksi vapaaehtoisin keinoin. Elämäntilanteesta johtuen nuoren tulot harvoin riittävät velkajärjestelyn vaatimukseen, sillä se edellyttää maksukykyä. (Linna 2015.) Velkaantuneet painiskelevat usein maksuongelmien kanssa pitkään yksin, jolloin velkaongelma syvenee (ks. esim. Rantala & Tarkkala 2010; Rantala 2012). Veloista selviäminen ei kuitenkaan ole mahdotonta. Moni nuori on kertonut saaneensa apua läheisiltään, muun muassa vanhemmiltaan, mutta myös äärim- milleen viety säästäminen on auttanut monia velkaongelman selättämisessä (Rantala 2012). Peura-Kapasen ja kumppaneiden (2010) ylivelkaantumista kos- kevassa tutkimuksessa huomattiin, että Takuu-Säätiön velkajärjestelyssä mukana olleet ensisijaisesti lyhensivät lainaa ja hoitivat muut välttämättömät menot. Kes- keisin keino taloudellisessa selviytymisessä oli ruoassa ja päivittäisissä menoissa säästäminen (ks. myös Saarinen 2001). Ylivelkaantuneet säästivät myös vaat- teissa, kauneushoidossa ja harrastuksissa, tai niiden ostamisesta luovuttiin

useimmiten lähes kokonaan. Haastatellut velkajärjestelyssä mukana olleet vanhemmat pyrkivät mahdollistamaan viimeiseen asti lastensa kulutusta ja harrastustoimintaa, useimmiten omien tarpeidensa kustannuksella. Joidenkin kohdalla kiireä maksuohjelma merkitsi myös terveydenhoidon laiminlyöntiä (Peura-Kapanen ym. 2010). Tiukassa taloudellisessa tilanteessa etenkin nuoret ovat tarpeen niin vaatiessa valmiita tekemään lisätöitä ja heillä on usein tähän myös muita ikäryhmiä paremmat mahdollisuudet (Saarinen 2001).

1.3 Tilastokatsaus nuorten aikuisten velkaan ja velkaongelmiin

Velka

Ennen kuin siirrymme tarkastelemaan aineistoa ja siitä saatuja tuloksia, teemme lyhyen katsauksen tilastojen nuoriin velallisiin ja velkaongelmaisiin. Ensin annamme yleiskuvan velkaantuneista nuorista aikuisista Tilastokeskuksen tilastoihin perustuen. Tämän jälkeen tarkastelemme Asiakastieto Oy:n tilastojen avulla maksuhäiriöisiä ja Tilastokeskuksen tilastojen avulla ulosottovelkaisia nuoria aikuisia.

Tilastokeskuksen mukaan (2015a) vuonna 2013 Suomen noin 2,6 miljoonasta asuntokunnasta jonkinlaista velkaa oli 52,5 prosentilla. Alle 25-vuotiaiden asuntokunnista (n=183 437) velkaa oli 50,3 prosentilla ja 25–34-vuotiaiden asuntokunnista 73,4 prosentilla (n=399 493). Velkaantuminen vaihtelee eri elämänvaiheissa, ja Suomessa kotitalouksien velkaantumiseen vaikuttaa etenkin oman asunnon osto ja asunnonvaihdot. Asuntolainojen osuus veloista on suuri. Esimerkiksi vuonna 2013 kaikista asuntokunnista, joiden viitehenkilö oli alle 25-vuotias, asuntolainan osuus oli 73 prosenttia, ja vastaava osuus 25–34-vuotiailla oli jopa 85 prosenttia velan kokonaismäärästä. Keskimääräinen asuntolaina asuntovelallista asuntokuntaa kohden alle 25-vuotiaiden ikäryhmässä oli noin 95 000 euroa ja 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä noin 123 000 euroa vuonna 2013, kun se koko väestötasolla (asuntokunnittain) oli hieman alle 81 000 euroa (Tilastokeskus 2015a).

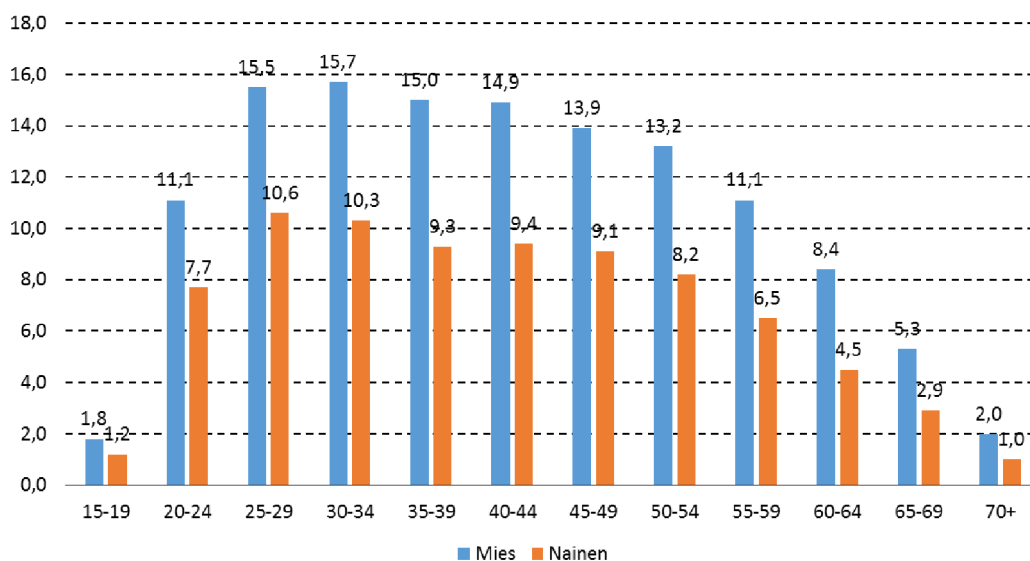
Yli puolella (58 %) ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa opiskelevista on jonkin verran tai paljon vaikeuksia saada rahat riittämään (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 31). Tarja Hatakan (2014) selvityksen mukaan etenkin asuminen, mutta myös liikkuminen ja syöminen ovat opiskelijoiden suurimpia menoeriä, ja yhteiskunnalta saadut sosiaaliturvaetuudet harvoin riittävät kattamaan näistä johtuvia kuluja. Tämä menojen ja saatujen sosiaaliturvaetuuksien erotus on katettava pääosin joko säästöillä, työstä saatavilla tuloilla, velkarahalla, vanhempien taloudellisella avulla tai näitä edellä mainittuja keinoja yhdistelemällä.

Moni opiskelija ei mielellään nosta opintolainaa; sitä nostetaan lähinnä silloin, kun se koetaan välttämättömäksi toimeentulolle (Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009). Opintolainan ottaminen on kuitenkin yleistynyt vuoden 2008 jälkeen ollen silti huomattavasti alhaisemmalla tasolla kuin 1990-luvun alkupuolella, jolloin opintovelkaa oli hieman yli 400 000 suomalaisella (Kela 2010). Viime vuosien lisääntynyt opintolainan nosto selittyy yhtäältä opiskelijoiden työssäkäynnin vähentymisellä ja toisaalta opintolainan valtiontakauksessa ja maksuehdoissa tapahtuneilla muutoksilla (ks. esim. Koski-Pirilä 2013; Kela 2014). Opintolainamuutosten taustalla on ollut pyrkimys lisätä opintolainan käyttöä, jolloin myös opintotuen riittävyys paranee ja tutkinnon suorittamiseen kuluvan ajan on toivottu lyhenevän (Kela

2014). Toisin sanoen valtio on pyrkinyt yhä enenevässä määrin siirtymään opiskelijien rahoittamisessa velkapainotteisemmalle linjalle. Lukuvuoden 2013/14 lopussa 18–34-vuotiaiden ikäryhmästä lähes joka neljännellä (22,8 %) oli opintolainaa. Kaikkiaan opintolainaa oli vuoden 2014 keväällä lähes 310 000 suomalaisella keskimäärin 5 400 euroa velallista kohden (SVT 2014a).

Velkaongelmat

Vuoden 2016 maaliskuun lopussa maksuhäiriömerkintä² löytyi kaikkiaan noin 371 800 suomalaiselta³ (Asiakastieto.fi). Maksuhäiriömerkintä löytyi 1,8 prosentilta alle 20-vuotiaalta mieheltä ja 1,2 prosentilta naiselta (ks. kuvio 1). 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä maksuhäiriömerkintäisten osuus nousi ja tässä ikäryhmässä yli joka kymmenenneltä mieheltä (11,1 %) löytyi maksuhäiriömerkintä. Naisten osuus jäi muutamia prosenttiyksiköitä alhaisemmaksi (7,7 %). Suhteellisesti eniten maksuhäiriömerkintöjä löytyi 30–34-vuotiailta miehiltä (15,7 %), kun taas naisten piikki löytyi 25–29-vuotiaiden ikäryhmästä (10,6 %). Kaiken kaikkiaan maksuhäiriömerkintä löytyi noin 15 prosentilta 25–34-vuotiaalta mieheltä, naisilla osuus jäi noin 10 prosenttiin. Maksuhäiriömerkintäisten osuudet alkavat laskea viimeistään 35–39-vuotiaiden ikäryhmästä, ja vähiten heitä oli 70 vuotta täyttäneiden ikäryhmässä.

Kuvio 1 Maksuhäiriömerkintäisten henkilöiden ikäryhmittäiset osuudet 31.3.2016

² Maksuhäiriömerkintä voi syntyä usealla eri tavalla. Velkomustuomio aiheuttaa maksuhäiriömerkinnän, jolloin velka on ulosottokelpoista. Velkoja voi ilmoittaa kulutusluoton maksulaiminlyönnistä luottorekisteriin luottotietolain 14 §:n mukaisessa tilanteessa. Maksuhäiriömerkintä muodostuu myös ulosoton ilmoittamana; jos tulojen ulosmittaus on jatkunut yhtäjaksoisesti vähintään 18 kuukautta tai jos henkilö on todettu varattomaksi.

³ Samalla henkilöllä voi olla useita maksuhäiriömerkintöjä.

Nuorten aikuisten vakavia velkaongelmia voi tarkastella maksuhäiriötilastojen lisäksi ulosottotilastojen avulla. Tilastokeskuksen (2015b) ulosottotilastojen mukaan vuoden 2014 lopussa Suomessa oli kaikkiaan noin 212 000 ulosottovelallista. 15–24-vuotiaiden ulosottovelallisten osuus oli hieman alle kymmenesosa kaikista ulosottovelallisista (n=20 610). 15–24-vuotiaiden ulosottovelallisten lukumäärä on pysynyt reilussa 20 000:ssa vuosina 2008–2014 ja vuonna 2014 heidän osuutensa oli 3,3 prosenttia kyseisessä ikäluokassa.

Ulosottovelallisten lukumäärä on 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä vaihdellut 45 500 ja 48 700 välillä vuosina 2008–2014. Vuonna 2014 heitä oli noin 47 400 tässä ikäryhmässä (7,5 %). Asiakastieto Oy:n ja Tilastokeskuksen aineistojen mukaan 25–34-vuotiailla oli useimmiten maksuhäiriömerkintä tai he olivat keskimäärin useammin ulosotossa kuin 15–24-vuotiaat tai yli 35-vuotiaat. Myös Euroopan komission mukaan (2010) ylivelkaantuminen on yleisintä 25–39-vuotiailla.

Ulosottovelkojen syynä 15–17-vuotiailla ovat useimmiten julkisoikeudelliset saatavat, kuten joukkoliikenteestä tai mopoilusta koostuvat maksamattomat liikennevakuutusmaksut, sakot ja rangaistusmaksut (Rantala ym. 2015). Sen sijaan täysi-ikäisillä nuorilla aikuisilla julkisoikeudellisten saatavien rinnalle nousevat yksityisoikeudelliset saatavat. 18–34-vuotiailla yksityisoikeudelliset saatavat syntyvät pitkälti maksamattomista pika- ja joustoluotoista sekä teleoperaattorilaskuista (Majamaa ym. 2016).

2 TUTKIMUSASETELMA

2.1 Tutkimuskysymykset

Tässä raportissa esitetään Nuoret ja velka -kyselyn perustulokset. Analyysiosion aluksi tarkastellaan nuorten aikuisten velkaantumista ja velkaongelmia; minkälaista velkaa heillä on ja kuinka paljon. Tämän jälkeen tarkastellaan subjektiivisen ja objektiivisen velkaongelman yleisyyttä. *Subjektiivinen* velkaongelma liittyy nuoren kokemiin maksuvaikeuksiin, ja sitä kysyttiin kysymyksellä: ”*Onko sinulla tällä hetkellä vaikeuksia maksaa jotakin velkaa/velkoja takaisin?*”. Jos vastaus oli: ”*Kyllä, jonkin verran vaikeuksia*” tai ”*Kyllä, merkittäviä vaikeuksia*”, luokiteltiin nuorelle aikuiselle subjektiivinen velkaongelma. Nuorella aikuisella oli *objektiivinen velkaongelma*, jos hänellä oli oman ilmoituksensa mukaan laskuja tai velkoja ulosotossa, maksuhäiriömerkintä ja/tai laskuja tai velkoja perinnässä.

Toisena kyselyn kiinnostuksen kohteena ovat elämäntilanteet ja niissä tapahtuneiden muutosten yhteys velkaongelmiin. Selvitämme tässä yhteydessä, *miksi jotkut nuoret aikuiset saavat pidettyä taloutensa tasapainossa, kun taas toiset joutuvat merkittäviin velkaongelmiin.*

Kyselyn kolmantena keskeisenä tarkoituksena oli saada tarkempaa tietoa nuorten aikuisten erilaisista tavoista tasapainottaa omaa talouttaan. Pyrimme löytämään niitä selviytymiskeinoja, joita nuoret aikuiset käyttävät oman taloudellisen tilanteensa tasapainottamiseksi: mistä ja minkälaista apua nuoret aikuiset ovat hakeneet ja saaneet, ja minkälainen merkitys läheisillä on avun antajina.

2.2 Aineiston rakentuminen

Velkaa ja velkaongelmia käsittelevän aineiston kerääminen on haastavaa. Ihmiset eivät välttämättä puhu mielellään taloudellisesta tilanteestaan saati velkaantumisesta tai velan takaisinmaksuvaikeuksista. Toisena ongelmana on kyselytutkimusten kato. Etenkin nuoret, kouluttamattomat miehet vastaavat heikosti kyselytutkimuksiin (ks. esim. Korkeila ym. 2001; Majamaa 2009) – ryhmä, jossa myös velkaongelmat ovat tilastojen ja aikaisempien tutkimusten mukaan yleisimpiä. Nämä kaksi haastetta motivoivat meitä lähestymään tutkimusjoukkoa ja -ilmiötä kahdella eri tapaa. Levitimme ensin kyselyn internet-linkkiä sähköpostilla usealle eri nuoria aikuisia lähellä olevalle taholle⁴. Nämä tahot levittivät kyselyn linkkiä eri kanavia, kuten sähköpostia, Twitteriä ja Facebookia apuna käyttäen 18–35-vuotiaille eli niin sanotuille nuorille aikuisille. Toista kyselyä varten ostimme Väestörekisterikeskuksesta 3 000 Suomessa asuvan 18–35-vuotiaan osoitetiedot. Lähetimme näille satunnaisotantamenetelmällä poimituille postikortin, jossa kerroimme Nuoret ja velka -tutkimuksesta sekä kyselyn www-osoitteen.

Ensimmäiseen internet-pohjaiseen kyselyyn oli mahdollista vastata maaliskuun puolesta välistä alkaen reilun kolmen viikon ajan. Saimme 822 vastausta, joista 741 henkilöä vastasi riittävään määrään peruskysymyksistä. Toiseen aaltoon saimme 286 vastausta toukokuun 2015 aikana. Lähes kaikki olivat täyttäneet

⁴ Kuten ylioppilaskunnat, työmarkkinajärjestöt, kuntien ja kaupunkien velkaneuvojat, jotkin TE-keskukset ja Puolustusvoimat.

lomakkeen riittävällä tarkkuudella (n=278). Vastausaktiivisuus toisessa aallossa oli 9,3 prosenttia, naisilla 12,5 ja miehillä 6,8 prosenttia. Yhdistämällä nämä kaksi internet-kyselyyn perustuvaa dataa käytössä on 1 019 nuoresta aikuisesta koostuva aineisto.

Lukijan kannattaa pitää mielessä, että ensimmäisen kyselyn keräystavasta ja toisen kyselyaallon matalasta vastausaktiivisuudesta johtuen saatuja tuloksia voidaan pitää suuntaa-antavina, eikä niitä voi yleistää kattamaan koko Suomen 18–35-vuotiasta väestöä. Aineiston edustamattomuuden takia liitteessä 1 verrataan systemaattisemmin raportin alussa esitetyjä velallisten, maksuhäiriömerkintäisten ja ulosotossa olevien osuuksia aineistosta laskettuihin vastaaviin osuuksiin.

2.3 Velkaantuneiden tarkastelua eri taustamuuttujien mukaan

Taulukon 1 ensimmäisellä sarakkeella on vastanneiden osuuksien jakaumat sukupuolen, iän, asumismuodon, lasten olemassa olon, asuinalueen, pääasiallisen toiminnan, korkeimman suoritettun tutkinnon ja käytettävissä olevien tulojen mukaan. Naiset vastaavat miehiä aktiivisemmin kyselytutkimuksiin (Korkeila ym. 2001; Majamaa 2009), mikä näkyy myös tähän kyselyyn vastanneiden sukupuolijakaumassa. Vastaajista hieman alle kaksi kolmasosaa (62 %) oli naisia. Opiskelijajärjestöt painottuivat kyselyn ensimmäisessä keräystavassa (ks. yllä), mikä näkyy vastaajien ikärakenteessa: eniten vastaajia löytyi 20–24-vuotiaiden ikäryhmästä (37 %), kun vanhemmissa 25–29-vuotiaiden ja 30–35-vuotiaiden ikäryhmissä osuudet jäivät 27 ja 24 prosenttiin. Nuorimman ikäryhmän (18–19-vuotiaat) osuus oli 11 prosenttia. Ikäryhmistä yliedustettuja olivat 20–24-vuotiaat, kun taas aliedustettuja olivat 30–35-vuotiaat⁵.

Aineiston nuorista aikuisista 13 prosenttia asui joko molempien tai toisen vanhemman luona. Kotona asuvien naisten keskimääräinen ikä oli 20,3 ja miesten 20,2 vuotta. Kotoa oli muutettu pois keskimäärin 18,8 vuotiaana; naiset 18,6 ja miehet 19,2 vuotiaana. Pietiläisen ja Nikanderin (2013) mukaan vuonna 2012 suomalaiset nuoret muuttavat pois kotoa keskimäärin 21 vuotiaana. Aineiston nuoret aikuiset ovat siis muuttaneet keskimääräistä aikaisemmin pois lapsuudenkodista. Yksin asuvien osuus oli 30 prosenttia, ja soluasuntolassa tai kimppekämpässä asuvien osuus oli hieman alle 10 prosenttia. Kaksin avo- tai aviopuolison kanssa asui 31 prosenttia, ja 14 prosentilla vastanneista oli avo- tai aviopuolison lisäksi lapsia. Noin kolme prosenttia vastanneista oli yksinhuoltajia, eli he asuivat lastensa kanssa. Kaiken kaikkiaan 16 prosentilla vastanneista oli lapsia (ks. taulukko 1).

⁵ Kunkin ikäluokan laskennallinen osuus on 5,56 prosenttia, jos ikäryhmien oletetaan olevan yhtä suuria väestötasolla. 18–19-vuotiailla ikäryhmän osuus on näin laskettuna 11,1 prosenttia; 20–24- ja 25–29-vuotiailla 27,8 prosenttia ja 30–35-vuotiailla 33,4 prosenttia.

Taulukko 1 Vastaajien ja velallisten jakautuminen taustamuuttujien mukaan (%)

	Jakauma (%)	Velallisia (%)	MT ¹⁾	Velallisia, kaikki velat ²⁾ (%)	MT ¹⁾
Sukupuoli			**		-
Mies	38,1	57,2		65,5	
Nainen	61,9	65,9		70,7	
Ikäryhmä			***		***
18-19-vuotias	11,4	18,1		37,1	
20-24-vuotias	37,4	53,8		60,4	
25-29-vuotias	27,3	74,5		77,7	
30-35-vuotias	24,0	84,0		86,5	
Asumismuoto			***		***
Kotona vanhemman/vanhempien kanssa	13,3	11,9		26,7	
Yksin	29,7	66,7		71,6	
Soluasunnossa/asuntolassa	4,3	45,5		52,3	
Kimppakämppä	5,3	64,8		70,4	
Kaksin avo- tai aviopuolison kanssa	30,5	68,5		73,3	
Avo- tai aviopuolison ja lasten kanssa	13,5	87,0		90,6	
Lasten kanssa	2,7	100,0		100,0	
Muuten ³⁾	0,7	71,4		85,7	
Lapsia			***		***
Ei	84,0	57,1		64,0	
Kyllä	16,0	91,4		93,3	
Asuinalue			-		-
Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen	27,2	68,6		74,4	
Muu Etelä-Suomi	15,8	63,4		69,6	
Länsi-Suomi	20,3	59,4		66,2	
Keski-Suomi	11,4	58,6		61,2	
Itä-Suomi	10,2	57,7		65,4	
Pohjois-Suomi	15,1	61,7		68,8	
Pääasiallinen toiminta			***		***
Pääasiassa opiskelija	28,5	53,1		59,7	
Työssäkäyvä opiskelija	15,8	68,9		72,1	
Pääasiassa työssäkäyvä	33,0	74,1		76,5	
Työtön	9,7	59,6		68,7	
Perhevapaalla ⁴⁾	3,3	88,2		94,1	
Ase- tai siviilipalveluksessa	8,5	29,9		51,7	
Muut (eläkkeellä, sairaalomalla jne.)	1,2	75,0		75,0	
Korkein suoritettu tutkinto			***		***
Korkeintaan peruskoulu	6,8	59,4		65,2	
Ylioppilastutkinto	27,7	50,0		57,8	
Ammattikoulu tai ammatillinen tutkinto	21,2	69,0		75,5	
AMK tai alempi yliopisto-/korkeakoulututkinto	20,8	69,3		71,2	
Vähintään ylempi yliopisto- tai korkeakoulututkinto	12,9	71,0		74,1	
Puuttuva vastaus	10,7	61,5		74,3	
Käytettävissä olevat tulot			***		***
0 - 499 euroa	22,6	40,0		52,2	
500 - 999 euora	23,6	61,7		64,6	
1.000 - 1.499 euroa	13,6	71,2		77,0	
1.500 - 1.999 euroa	12,2	79,0		80,7	
2.000 - 2.499 euroa	10,5	73,8		74,8	
Vähintään 2.500 euroa	6,2	82,5		84,1	
Puuttuva vastaus	11,4	60,3		73,3	
Yhteensä	100,0	62,6		68,7	
n	1019	1019		1019	

¹⁾ Merkitsevyytaso (MT) viittaa muuttujan eri ryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

²⁾ Mukana myös ne henkilöt jotka ovat ottaneet velkaa tai lainaa yksityishenkilöiltä, esimerkiksi omilta vanhemmilta.

³⁾ Esimerkiksi avo-/aviopuolison ja vanhempiensa kanssa asuvat.

⁴⁾ Perhevapaalla oleviin sisältyy tässä yhteydessä äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla olevat sekä hoitovapaalla olevat henkilöt.

Vastanneista enemmistö (27 %) asui pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen). Toiseksi eniten vastaajia löytyi Länsi-Suomesta (20 %) ja kolmanneksi eniten muualta Etelä-Suomesta (16 %). Pohjois-Suomessa asui 15 ja Itä-Suomessa 10 prosenttia vastaajista (ks. taulukko 1).

Taulukon 1 toisessa ja kolmannessa sarakkeessa esitetään velallisten osuudet eri taustamuuttujien luokissa. Reilusti yli puolella kyselyyn vastanneista oli velkaa jollekulle (69 %). Jos yksityishenkilöiltä otettuja velkoja ei huomioida, velkaa löytyi 63 prosentilta. Naisilla oli useammin jotain velkaa kuin miehillä (71 vs. 66 %). Velallisten osuus kasvoi tasaisesti iän myötä: 18–19-vuotiaiden ikäryhmässä 37 prosentilla oli jotain velkaa, kun vanhimmassa, 30–35-vuotiaiden ikäryhmässä, velkaa löytyy jo 87 prosentilta.

Etenkin lapsiperheelliset olivat velkaantuneita: 92 prosentilla lapsiperheistä oli jotain velkaa (asuvat puolison ja lasten kanssa tai lasten kanssa). Kaikilta yksinhuoltajilta löytyi jotain velkaa. Lasten ja avio- tai avopuolison kanssa asuvilta jotain velkaa oli 91 prosentilla. Vähiten velallisia oli vanhemman tai vanhempien kanssa asuvilla nuorilla aikuisilla (27 %). Asuinalueittain tarkasteltuna velkaa löytyi eniten pääkaupunkiseudulla asuvilta (74 %) ja vähiten Keski-Suomessa asuvilta (61 %) (ks. taulukko 1).

Vastaajan oli mahdollista ilmoittaa usea pääasiallinen toiminta. Kaiken kaikkiaan lomakkeessa oli 12 eri vastausvaihtoehtoa⁶, mutta niitä yhdistettiin joiltain osin⁷. Aineisto koostuu pitkälti opiskelijoista ja/tai työssäkävivistä nuorista aikuisista (77 %). Vastanneista suurin osa oli pääosin työssäkäyviä (33 %), ja toiseksi suurin ryhmä olivat pääosin opiskelevat (29 %). Opiskelun ja työssäkäynnin yhdistäminen oli melko yleistä, sillä 16 prosenttia vastanneista oli opiskelijoita, jotka kävivät myös töissä. Kaiken kaikkiaan 44 prosenttia oli opiskelijoita, joista siis osa kävi töissä, osa ei (taulukko 1). Työttömien osuus jäi 10 prosenttiin. Ase- tai siviilipalveluksessa olevien osuus oli noin yhdeksän ja perhevapaalla olevien osuus kolme prosenttia. Niin sanottuja ”muita” eli eläkkeellä tai pitkällä sairauslomalla olevia oli aineistossa noin prosentin verran (ks. taulukko 1).

Eniten velkaa oli perhevapaalla olevilla (94 %). Työssäkävivistä velallisia oli 77 prosenttia ja ns. ryhmässä ”muut” velkaa löytyi 75 prosentilta. Harvimmin velkaa löytyi ase- tai siviilipalveluksessa olevilta (52 %), mutta moni heistä oli lainannut rahaa ystäviltään tai muilta läheisiltään. Pääasiassa opiskelevista velallisia oli noin 60 prosenttia, kun työssäkävivistä opiskelijoista velallisten osuus nousi 72 prosenttiin.

Tarkasteltaessa vastanneita korkeimman suoritetun tutkinnon mukaan vain peruskoulun suorittaneita aineistossa oli noin seitsemän prosenttia. Tilastokeskuksen (2015c) koulutusrakennetilastojen mukaan 17 prosentilla 20–34-vuotiaista ei

⁶ Vastaaja pystyi valitsemaan useamman eri kohdan, kun heiltä kysyttiin: ”*Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa tämän hetkistä elämäntilannettasi?*” Vastausvaihtoehdot olivat Opiskelija, kokopäiväinen; Opiskelija, osapäiväinen; Työssäkävyyä, kokopäiväinen; Työssäkävyyä, osapäiväinen; Työharjoittelussa, kokopäiväinen; Työharjoittelussa, osapäiväinen; Työtön; Äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla; Hoitovapaalla; Ase-/siviilipalveluksessa; Eläkkeellä; Muu, mikä?

⁷ Kokopäiväisesti opiskelevat; työssäkävivät opiskelijat (luokkaan yhdistettiin opintorahaa saavat työharjoittelussa olevat); kokopäiväiset työssäkävivät; työttömät (tähän luokkaan yhdistettiin työttömyysturvaa saaneet työharjoittelussa olevat); jollain perhevapaalla olevat (äitiys-, isyys-, vanhempain- tai hoitovapaalla); ase-/siviilipalveluksessa olevat; ja muut (muun muassa eläkkeellä olevat).

vuonna 2013 ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Aineistossa jonkin peruskoulun jälkeisen tutkinnon suorittaneet ovat siis yliedustettuna. Esimerkiksi alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita 18–34-vuotiaita oli aineistossa 21 prosenttia ja vähintään ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita 13 % (ks. taulukko 1). Tilastokeskuksen mukaan (2015c) alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 20–34-vuotiaissa oli 18 prosenttia vuonna 2013 (vrt. 20 %⁸) ja vähintään ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden 9 prosenttia (vrt. 12 %⁸). Nämä erot johtuvat pitkälti alhaisesti koulutettujen aliedustavuudesta aineistossa. Harvimmin velkaa oli korkeintaan ylioppilastutkinnon suorittaneilla (58 %) ja toiseksi harvimmin korkeintaan peruskoulun käyneillä (65 %). Ammattikoulun tai ammatillisen tutkinnon suorittaneilla velkaa oli 76 prosentilla. Lähes yhtä usea vähintään ylemmän yliopisto- tai korkeakoulututkinnon suorittaneista oli ottanut jotain velkaa (74 %) (ks. taulukko 1).

Käytettävissä olevilla tuloilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkia säännöllisiä tuloja verotuksen jälkeen. Säännöllisiin tuloihin luetaan muun muassa ansio- tulot, opintoraha ja muut saadut sosiaaliturvaetuudet. Vastaamisen helpottamiseksi ja puuttuvien vastausten minimoimiseksi tuloja kysyttiin viiden sadan euron tarkkuudella. Kuusi viimeistä tuloluokkaa yhdistettiin (2.500–2.999, 3.000–3.499, 3.500–3.999, 4.000–4.499, 4.500–4.999 ja vähintään 5.000 euroa), sillä vastaajia oli 0,2–1,6 prosenttia kussakin yhdistetyssä luokassa (taulukko 1).

Velallisten osuus kasvoi lähes lineaarisesti käytettävissä olevien tulojen kasvaessa. Käytettävissä olevien tulojen jäädessä alle 500 euroon kuukaudessa velallisten osuus oli 52 prosenttia. Velallisten osuus nousi kuitenkin noin 84 prosenttiin käytettävissä olevien tulojen kohotessa vähintään 2.500 euroa kuukaudessa. Hieman yli kymmenesosa (11 %) jätti myös vastaamatta sekä tutkintoa että tuloja koskeviin kysymyksiin. Näihin kysymyksiin vastaamatta jättäneistä velallisia oli lähes 75 prosenttia (taulukko 1).

2.4 Analyysimenetelmät

Edellä esitettiin vastaajien prosenttijakaumia ja nuorten aikuisten velkaantumisen yleisyyttä prosenttilukujen avulla. Tulevat jatkotarkastelut tehdään pääasiassa ristiintaulukoimalla kaksi tai useampi muuttuja. Useimmissa (liite)taulukoissa ja kuvioissa viitataan tilastolliseen merkitsevyyteen. Tilastollisen eron merkitsevyytestaus (pääasiassa χ^2 -testi) tehdään pääasiassa mies- ja naisvastaajien välille sekä eri ikäryhmien välille, jolloin se kertoo siitä, poikkeavatko mies- ja naisvastaajien tai eri ikäryhmien osuudet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan. Taulukossa 1 tilastollisen eron merkitsevyytestaus tehtiin myös muiden velkaantumista selittävien muuttujaryhmien välillä.

Tilastollinen merkitsevyytestaus tehdään todentamaan perusjoukossa⁹ esiintyvää ilmiötä. Merkitsevyytestin avulla tarkastellaan, onko otosaineistossa todettu yhteys todellinen, perusjoukossa esiintyvä ilmiö vai onko se kenties ainoastaan otannasta johtuva harhainen tulos. Vaikka Nuoret ja velka -aineiston tuloksia ei voida yleistää koskemaan perusjoukkoa eli Suomessa asuvia 18–35-vuotiaita, taulukoissa ja kuvioissa esitetään tilastollisten testien merkitsevyyseroja. Näillä testeillä

⁸ Tämä prosenttiosuus on laskettu aineiston 20–34-vuotiasta (n=969).

⁹ Tämän tutkimuksen perusjoukkona ovat Suomessa asuvat 18–35-vuotiaat nuoret aikuiset.

pyritään osoittamaan, milloin tarkastellut muuttajat ovat yhteydessä toisiinsa, vaikka tulosten yleistettävyydestä ei ole varmuutta. Esitämme tilastollisten testien varmuuden todennäköisyyksinä kolmelle eri tasolle: viiden (5 %), yhden (1 %) ja 0,1 prosentin (0,1 %) mahdollisuutena sille, että otosaineistossa todettu yhteys ei ole todellinen perusjoukossa esiintyvä ilmiö.

Aineisto koostuu 1 019 nuoresta aikuisesta. Osa vastaajista jätti kuitenkin huolimattomuuttaan tai haluttomuuttaan vastaamatta osaan kysymyksiä. Lisäksi osa jatkokysymyksistä rajattiin vain osalle vastaajista (ks. kyselylomake lopussa). Selvyyden vuoksi tekstissä tai taulukoissa ilmoitetaan aina niiden vastanneiden lukumäärä (n), joka on mukana kyseisessä tarkastelussa.

Kyselyihin vastaavat eivät aina vastaa kysymyksiin johdonmukaisesti (ks. esim. Henninger & Sung 2012; Majamaa 2015). Samaa horjuvuutta löytyy myös tämän kyselyn vastauksissa. Esimerkiksi vastanneista 20,0 prosenttia ilmoittaa, että heillä on asuntolainaa, mutta kysyttäessä asuntolainan määrästä vastanneiden osuus nousi 20,4 prosenttiin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että 208 nuorta aikuista arvioi lomakkeessa asuntolainansa suuruutta, mutta vain 204 nuorista aikuisista ilmoitti, että heillä olisi asuntolainaa. Jos vastaaja on ilmoittanut tarkemman tiedon kysytystä asiasta (yllä esitettyssä tapauksessa asuntolainan euromäärästä), luokiteltiin hänet analyyseissä kyseiseen ryhmään kuuluvaksi (yllä esitettyssä tapauksessa asuntovelalliseksi).

Seuraavaksi tarkastelemme eri tavoin velkaantuneiden nuorten aikuisten prosenttiosuuksia sukupuolen ja ikäryhmän mukaan; minkälaista velkaa nuorilla aikuisilla on ja joiltain osin haarukoimme myös velkojen euromääriä. Tämän jälkeen siirrymme varsinaiseen tutkimusaiheeseemme ja tarkastelemme vastanneita, joilla on subjektiivinen ja/tai objektiivinen velkaongelma eri taustamuuttujien, kuten vastaajan iän, sukupuolen, asumismuodon ja asuinpaikan, lasten olemassa olon ja pääasiallisen toiminnan mukaan. Luvussa neljä keskitymme nuorten käyttämiin keinoihin maksuvaikeuksista selviämiseen ja oman talouden tasapainottamiseen. Lopuksi tarkastelemme vielä mielipidekysymysten avulla muun muassa vastanneiden taloudenhallintaa ja velkaantumiseen liittyvä asenteita. Päätämme raportin siitä saatujen tulosten yhteenvetoon ja johtopäätöksiin.

3 NUORTEN AIKUISTEN VELAT JA VELKAONGELMAT

3.1 Yleiskuva nuorten aikuisten veloista

Vastaaja pystyi valitsemaan usean eri vaihtoehdon kysymykseen: ”Minkälaista lainaa/velkaa sinulla on tällä hetkellä?” (taulukko 2). Vastaajista reilulla kolmanneksella (36 %) oli opintolainaa¹⁰, ja asuntolainaa oli viidesosalla (20 %). Kolmanneksi yleisin lainamuoto oli luottokorttivelka 19 prosentin osuudella. Osamaksuvelkaa oli 12 ja velkaa sukulaiselle oli 13 prosentilla. Maksamattomia laskuja (eräpäivä ohi) löytyi yhdeksältä prosentilta vastanneista. Noin seitsemällä prosentilla oli laskuja tai velkoja ulosotossa tai perinnässä. Kulutusluotto pankista löytyi viideltä prosentilta ja kulutusluottoa muualta kuin pankista kahdelta prosentilta. Pikavippejä ja/tai joustolainaa oli viidellä prosentilla. Lähes kolmasosa (31 %) ilmoitti, että heillä ei ole lainkaan velkaa.

Miehet ja naiset erosivat toisistaan jonkin verran velanoton suhteen, sillä naisilla oli miehiä useammin opintolainaa (41 vs. 28 %) ja luottokorttivelkaa (22 vs. 14 %) (taulukko 2). Myös maksamattomia laskuja oli naisilla hieman miehiä useammin. Sen sijaan miehet olivat naisia yleisemmin ulosotossa, tai heillä oli velkoja tai lainoja perinnässä. Miehillä oli naisia useammin velkaa myös taholle, jota ei yksilöity kyselylomakkeessa (4 vs. 1 %). Kaiken kaikkiaan naisilla oli jonkin verran miehiä useammin velkaa (71 vs. 66 %).

Taulukko 2 Vastanneiden jakautuminen velkatyyppien mukaan sukupuolittain ja ikäryhmittäin (%) (n=1 019)

Minkälaista lainaa / velkaa sinulla on tällä hetkellä? Voit valita useamman vaihtoehdon.	Sukupuoli		Merkitsevyystaso	Ikäryhmä				Merkitsevyystaso	Yhteensä
	Mies	Nainen		18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.		
Opintolainaa	28,4	41,4	***	12,1	39,9	48,9	28,3	***	36,4
Asuntolainaa	21,1	19,3	-	0,0	4,7	24,1	48,8	***	20,0
Luottokorttivelkaa	14,2	22,2	**	0,0	8,7	21,9	41,4	***	19,1
Pikavippi- tai joustolainaa (enintään 2000 € / laina)	5,4	4,6	-	4,3	4,2	5,0	6,2	-	4,9
Kulutusluottoa pankista	4,6	5,9	-	0,0	1,3	7,2	12,3	***	5,4
Kulutusluottoa muualta kuin pankista (yli 2000 € / laina)	2,1	2,2	-	0,9	0,8	1,8	5,3	***	2,2
Osamaksuvelkaa (sis. netin kautta erissä maksettavat ostokset)	10,8	13,0	-	5,2	11,3	13,0	16,0	*	12,2
Maksamattomia laskuja, kuten sähkö- ja puhelinlaskuja (eräpäivä ohi)	7,7	9,2	-	6,9	8,7	9,0	9,0	-	8,6
Laskuja, velkoja tai lainoja perinnässä	8,0	6,3	-	5,2	6,8	6,8	8,2	-	7,0
Laskuja, velkoja tai lainoja ulosotossa	7,0	6,2	-	2,6	5,8	5,8	10,3	*	6,5
Velkaa seurustelukumppanilla / avo- / aviopuolisolle	4,6	3,5	-	4,3	2,9	4,0	5,3	-	3,9
Velkaa ystävälle, työtoverille, kummille ym.	7,7	6,0	-	11,2	8,4	4,3	4,5	*	6,7
Velkaa sukulaiselle (vanhemmalle, sisarukselle ym.)	12,9	13,2	-	12,9	12,1	13,7	13,9	-	13,1
Velkaa jollekulle muulle	3,6	1,0	**	0,9	2,9	1,1	2,1	-	2,0
Jotain muuta velkaa tai lainaa, mitä?	0,8	0,5	-	0,9	0,5	-	1,2	-	0,6
Minulla ei ole tällä hetkellä velkaa tai lainaa	34,5	29,3	-	62,9	39,6	22,3	13,5	***	31,3
n	388	631		116	381	278	244		1019

Merkitsevyystaso viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

¹⁾ Tämä kysymys oli vain Nuoret ja velka II:ssä -kyselyssä

Ikäryhmittäisiä eroja löytyi useimmissa velkamuodoissa. Eniten eroja oli asuntolainan ja luottokorttivelan kohdalla; molemmissa lainatyypeissä velallisten osuudet kasvoivat voimakkaasti iän myötä. Alle 20-vuotiailla ei ollut lainkaan näitä velkoja, kun vanhimmassa 30–35-vuotiaiden ikäryhmässä asuntolainaa oli 49 ja luottokort-

¹⁰ Opintovelallisten korkea osuus johtunee siitä, että etenkin naisopiskelijat olivat yliedustettuna aineistossa. Tilastojen mukaan lukuvuonna 2013/2014 opintolainaa löytyy 23 prosentilla 18–34-vuotiaista (SVT 2014, omat laskelmat).

tivelkaa 41 prosentilla (ks. taulukko 2). Myös kulutusluottoa ottaneiden (sekä pankista että muualta luottoa ottaneet) ja osamaksuvelallisten osuudet kasvoivat melko tasaisesti iän myötä. Sen sijaan ystäville, työtovereille, kummille ym. velkaa olevien osuudet laskivat iän myötä. Opintolainaa ottaneiden osuudet kasvoivat 25–29-vuotiaiden ikäryhmään asti, mutta vanhimman ikäryhmän eli 30–35-vuotiaiden opintovelallisten osuus oli toiseksi matalin, 28 prosenttia. Kokonaan velattomien osuus väheni voimakkaasti iän myötä; 63 prosentilla alle 20-vuotiaista ei ollut lainkaan velkaa, kun vanhimmassa ikäryhmässä velattomien osuus oli 14 prosenttia.

Lainatyyppien lukumäärä

Laskettaessa yhteen kyselylomakkeessa mainittujen eri lainatyyppien lukumäärät (ks. liitetaulukko 1) on mahdollista tarkastella, kuinka monelta eri taholta nuori aikuinen on lainannut rahaa. Yhtä lainatyyppiä löytyi 33 prosentilla, kahta lainatyyppiä 16 prosentilla, kolmea lainatyyppiä 9 prosentilla ja vähintään neljää eri lainatyyppiä 11 prosentilla vastaajista. Yhdellä vastanneista oli oman ilmoituksen mukaan jopa 12 eri lainatyyppiä. Keskimäärin vastanneilla oli 1,4 erilaista lainatyyppiä. Naisilla lainatyyppien keskiarvo oli 1,5, kun se miehillä oli 1,4. Naisilla oli miehiä useammin etenkin kahta erilaista lainatyyppiä, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna lainatyyppien lukumäärä kasvoi selkeästi vanhempaan ikäryhmään siirryttäessä. Esimerkiksi kahta lainatyyppiä löytyi alle 20-vuotiaista neljältä prosentilta, 20–24-vuotiaista 11 prosentilta, 25–29-vuotiaista 20 prosentilta ja 30–35-vuotiaista 23 prosentilta (liitetaulukko 1). Sen sijaan vähintään kolmea erilaista lainatyyppiä löytyi nuorimmassa ikäryhmässä seitsemältä prosentilta, kun taas vanhimmassa ikäryhmässä heidän osuutensa nousi 33 prosenttiin.

Lainojen euromäärät

Velkojen karkeaa euromäärää on mahdollista arvioida vain kolmen eri lainatyyppien kohdalla eli 1) omistus- tai asumisoikeusasunnon, 2) opintolainan ja 3) kulutus- ja joustoluottojen, pikavippien ja osamaksuvelkojen osalta (jatkossa käytämme nimitystä *kulutusluottaja (sis. pikavipit)*). Tyypillisin *asuntovelan* määrä oli 50.000–99.999 euroa, toiseksi yleisin 100.000–149.000 euroa ja kolmanneksi yleisin 150.000–299.999 euroa. Ensiasunto on viimeisen vuosikymmenen aikana ostettu keskimäärin 27–28-vuotiaana (SVT 2014b). Korkeimmat asuntolainat löytyivät kahdesta vanhimmassa ikäryhmästä. Sukupuolten välillä ei ollut merkittäviä eroja eri lainasummien jakautumisessa, mutta ikäryhmien välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä (liitetaulukko 2).

Liitetaulukossa 3 esitetään *opintolainan* euromääräiset osuudet sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Kolme yleisintä opintolainan velkaluokkaa olivat 2.000–4.999 euroa, 5.000–9.999 euroa ja alle 2.000 euroa. Naisilla oli keskimäärin hieman useammin opintolainaa, ja lainasummat painottuivat heillä suurempiin euromääriin kuin miehillä. Ikäryhmittäiset erot olivat huomattavammat. Useimmiten opintolainaa löytyi 25–29-vuotiailta, ja heillä oli myös suurimmat lainamäärät.

20–24-vuotiaiden ikäryhmässä 33 prosentilla oli 2.000–20.000 euroa opintolainaa, kun 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä 43 prosentilla oli tämän verran opintolainaa. 30–35-vuotiaiden ikäryhmässä osuus jäi 24 prosenttiin. Vanhimmassa ikäryhmässä pienemmät lainasummat johtuivat todennäköisesti siitä, että opintolainaa oli lyhennetty tai se oli ehditty maksaa kokonaan pois.

Kaikkiaan 264 nuorta aikuista ilmoitti jonkin velkasumman liittyen kulutusluottoihin (sis. pikavipit) (26 %). Lainamäärät olivat miehillä ja naisilla samansuuntaisia, mutta tämän tyyppisten velkojen määrä kasvoi selkeästi iän myötä. Alle 25-vuotiailla noin seitsemällä prosentilla oli vähintään 1.000 euron edestä kulutusluottoja (sis. pikavipit), kun taas 30–35-vuotiaiden ikäryhmässä vähintään 1.000 euron edestä näitä luottoja löytyi 31 prosentilta (ks. liitetaulukko 4).

Kulutusluoton (sis. pikavipit) käyttökohteet

Lomakkeessa kysyttiin, mihin tarkoitukseen vastaaja oli ottanut kulutusluottoja (sis. pikavipit) muualta kuin pankista. Kysymykseen vastasi kaikkiaan 57 nuorta aikuista, eli tuloksista ei kannata tehdä pitkälle vietyjä johtopäätöksiä. Taulukossa 3 esitetään vastanneiden jakautuminen sukupuolen mukaan, mutta vastaajien matalan määrän vuoksi osuuksia ei esitetä ikäryhmittäin¹¹. Vain kolmannes vastanneista ilmoitti yhden käyttötarkoituksen (35 %), hieman alle kolmannes kaksi (32 %) ja neljännes (25 %) kolme eri käyttötarkoitusta. Loput eli 9 prosenttia tähän kysymykseen vastanneista ilmoitti neljä tai viisi eri käyttötarkoitusta.

Aikaisempien velkojen maksu oli yleistä kulutusluotoilla (sis. pikavipit), sillä kysymykseen vastanneista (n=57) yli puolet (58 %) valitsi vaihtoehdon ”*Aikaisempien velkojen maksuun*”. Luottoa käytettiin yleisesti myös elämisen peruskuluihin; 56 prosenttia ilmoitti ottaneensa kulutusluottoa ym. sen tyyppistä lainaa asumiskuluihin, ruokaan ja muihin elämän peruskuluihin. Hieman yli kolmannes (35 %) oli lainannut rahaa vapaa-ajan viettoon, kuten ravintolassa käyntiin. Kertaostokseen lainaa oli ottanut 23 prosenttia ja lomamatkaan 12 prosenttia vastanneista. Johonkin muuhun kuin edellä mainittuihin käyttötarkoituksiin rahaa oli lainannut neljännes (25 %) kysymykseen vastanneista. Saadut tulokset viittaavat siihen, että nuoret aikuiset ottavat kulutusluottoja (sis. pikavipit) pääasiassa paitsi aikaisempien velkojen maksuun, myös elämiseen liittyviin kuluihin.

¹¹ Erot sukupuolten tai ikäryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä (Chi²-testi).

Taulukko 3 Kulutusluoton (sis. pikavipit) käyttötarkoitus sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=57)

"Mihin tarkoitukseen otit pikavippi- ja/tai joustolainaa/kulutusluottoa ym.?"	Mies	Nainen	%
Asumiskuluihin, ruokaan ym. elämisen peruskuluihin	50,0	60,0	56,1
Kertaostokseen	13,6	28,6	22,8
Vapaa-ajan viettoon, kuten ravintolassa käyntiin ym.	45,5	28,6	35,1
Lomamatkaan	13,6	11,4	12,3
Aikaisempien velkojen maksuun	59,1	57,1	57,9
Muuhun	31,8	20,0	24,6
n	22	35	57

Sukupuolten väliset erot eivät olleet minkään yksittäisen syyn kohdalla tilastollisesti merkitsevät, mutta kiinnostavia eroja löytyi. Naiset ilmoittivat selvästi miehiä useammin ottaneensa pikavipin tai vastaavan lainan kertaostokseen, kun taas miehet ottivat naisia useammin pikavipin vapaa-ajan viettoon (taulukko 3).

3.2 Subjektiiivinen ja objektiivinen velkaongelma

Mitattaessa *subjektiivista velkaongelmaa* eli kysyttäessä, onko nuorella aikuisella ainakin jonkin verran vaikeuksia velan/velkojen takaisinmaksussa, vastanneista 19 prosenttia kuului tähän ryhmään (ks. taulukko 4). Jonkin verran maksuvaikeuksia oli 12 prosentilla, kun taas merkittäviä maksuvaikeuksia oli oman ilmoituksen mukaan 8 prosentilla vastanneista. Jos tuloksia tarkastellaan vain niiden joukossa kenellä oli jotain velkaa (n=700), maksuvaikeuksia kokevien osuudet kasvoivat. Jonkin verran vaikeuksia oli 17 prosentilla ja merkittäviä vaikeuksia 11 prosentilla, eli yli joka neljänneksellä (28 %) velallisista nuorista aikuisista oli jotain vaikeuksia liittyen velkojen tai lainojen takaisinmaksuun (liitetaulukko 5).

Taulukko 4 Subjektiiivisen velkaongelman mittarin jakautuminen sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=1 019)

Onko sinulla tällä hetkellä vaikeuksia maksaa jotakin velkaa / velkoja takaisin?	Sukupuoli		Merkitsevyystaso	Ikäryhmä				Merkitsevyystaso	Yhteensä
	Mies	Nainen		18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.		
Ei velkaa	34,5	29,3		62,9	39,6	22,3	13,5		31,3
Ei maksuvaikeuksia	43,8	47,2		19,0	38,3	55,8	59,4		45,9
Subjektiiivinen velkaongelma	18,0	19,8		13,8	18,9	18,0	23,4		19,1
<i>Kyllä, jonkin verran maksuvaikeuksia</i>	10,1	12,7		6,0	11,6	10,8	15,6		11,7
<i>Kyllä, merkittäviä maksuvaikeuksia</i>	8,0	7,1		7,8	7,4	7,2	7,8		7,5
En osaa sanoa / ei vastattu	3,6	3,7		4,3	3,2	4,0	3,7		3,6
Kaikki	100,0	100,0	-	100,0	100,0	100,0	100,0	***	100,0
n	388	631		116	381	278	244		1019

Merkitsevyystaso viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Miehet ja naiset eivät eronneet merkittävästi sen suhteen, kokivatko he maksuvaikeuksia, kun taas ikäryhmittäisiä eroja oli havaittavissa (taulukko 4). Nuorimpaan ikäryhmään kuuluvat kokivat vähiten maksuvaikeuksia; heistä kuusi prosenttia koki jonkin verran maksuvaikeuksia, kun vanhimmassa ikäryhmässä heidän osuutensa oli yli kaksinkertainen nuorempiin verrattuna (16 %). Merkittäviä maksuvaikeuksia kokevien osuus oli 7–8 prosentin luokkaa kaikissa ikäryhmissä. Kun tarkastelujoukko on velalliset, merkittäviä maksuvaikeuksia kokevien osuus kasvoi erityisesti

alle 20-vuotiaiden joukossa: 21 prosenttia alle 20-vuotiaasta velallisesta koki merkittäviä vaikeuksia maksaa lainaa takaisin, kun 30–35-vuotiaiden joukossa heidän osuutensa jäi 9 prosenttiin (liitetaulukko 5).

Kysyttäessä milloin maksuvaikeudet olivat alkaneet (n=193), yli neljäsosa kysymykseen vastanneista ilmoitti niiden alkaneen alle puoli vuotta aikaisemmin (28 %). Noin viidesosalla maksuvaikeudet olivat alkaneet 6–12 kuukautta aikaisemmin (20 %) ja noin viidesosalle 1–2 vuotta aikaisemmin (21 %). Maksuvaikeuksien kanssa 3–5 vuotta kamppailleita oli 17 prosenttia ja yli viisi vuotta 15 prosenttia aineiston velallisista. Sukupuolten välillä oli jonkin verran eroja; miehistä 36 prosentilla ja naisista 23 prosentilla maksuvaikeudet olivat alkaneet alle puoli vuotta aikaisemmin. Toisaalta miehistä 39 prosentilla erilaiset maksuvaikeudet olivat kestäneet yli kolme vuotta, kun taas naisilla vastaava osuus oli 28 prosenttia. Alle 25-vuotiailla maksuvaikeudet olivat usein kestäneet vain lyhyen aikaa; noin 60 prosentilla alle vuoden. Sen sijaan vanhimmassa, 30–35-vuotiaiden ikäryhmässä, yli puolella (54 %) maksuvaikeudet olivat kestäneet jo vähintään kolme vuotta (ks. liitetaulukko 6).

Seitsemällä prosentilla vastanneista oli oman ilmoituksen mukaan laskuja, velkoja tai lainoja perinnässä, ja ulosotossa olevien osuus oli 6,5 prosenttia (ks. taulukko 5). Vain hieman suuremmalla osalla oli maksuhäiriömerkintä (7,4 %). Jokin näistä kolmesta eli *objektiivinen velkaongelma* löytyi joka kymmenenneltä vastaajalta.

Miesten osuus oli jonkin verran naisia korkeampi kaikilla kolmella objektiivisen velkaongelman mittarilla, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Sen sijaan ikäryhmittäisessä tarkastelussa löytyi tilastollisesti merkitseviä eroja. Maksuhäiriömerkintäisten ja/tai niiden osuus, jotka olivat ulosotossa, kasvoi vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä. Etenkin 30–35-vuotiailla vastaajilla oli selkeästi muita ikäryhmiä useammin maksuhäiriömerkintä. Ulosotossa olevien osuus nuorimpaan, alle 20-vuotiaisiin verrattuna oli vanhimmalla ikäryhmällä jopa nelinkertainen (ks. taulukko 5). Objektiivista velkaongelmaa tarkasteltaessa ikäryhmittäiset erot olivat selkeät, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 5 Objektiivisen velkaongelman ja sen mittareiden jakautuminen sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=1 019)

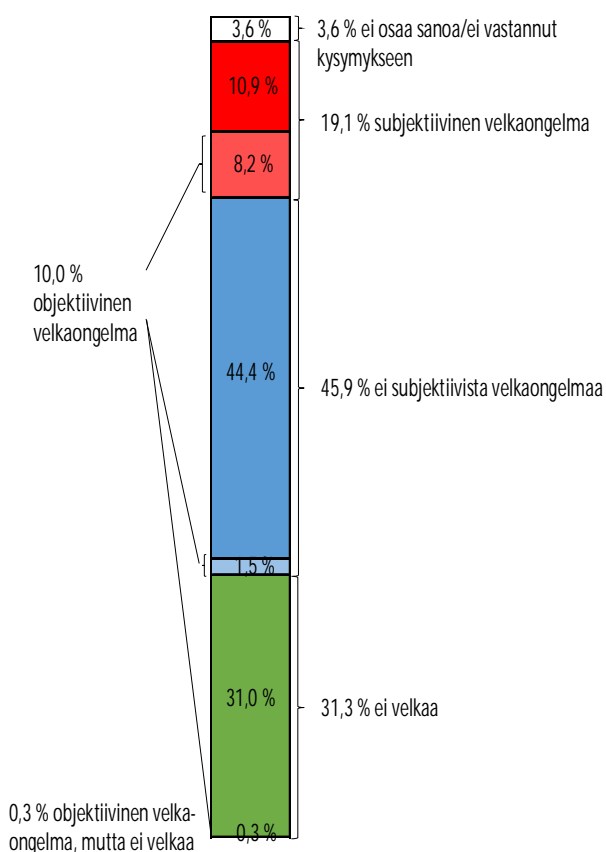
	Sukupuoli		Merkitse- vyystaso	Ikäryhmä				Merkitse- vyystaso	Yhteensä
	Mies	Nainen		18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.		
Objektiivinen velkaongelma	10,8	9,5	-	5,2	9,5	10,1	13,1	-	10,0
<i>Laskuja, velkoja tai lainoja perinnässä</i>	8,0	6,3	-	5,2	6,8	6,8	8,2	-	7,0
<i>Maksuhäiriömerkintä</i>	8,5	6,7	-	2,6	6,8	7,2	10,7	*	7,4
<i>Laskuja, velkoja tai lainoja ulosotossa</i>	7,0	6,2	-	2,6	5,8	5,8	10,3	*	6,5
n	388	631		116	381	278	244		1019

Merkitsevyystaso viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Useimmiten subjektiivinen velkaongelma edeltää objektiivista velkaongelmaa, ja maksuvaikeuksien pitkittyessä todennäköisyys objektiiviselle velkaongelman kasvava huomattavasti (liitetaulukko 7). Tarkasteltaessa vastaajia, joilla oli oman ilmoituksen mukaan vaikeuksia velkojen takaisin maksussa (n=193), objektiivinen velkaongelma löytyi 43 prosentilta. Alle kuusi kuukautta maksuvaikeuksien kanssa

eläneillä objektiivinen velkaongelmien esiintyvyyttä oli 10 prosentin luokkaa¹². Sen sijaan velkaongelmaisten osuus kasvoi noin 40 prosenttiin niiden joukossa, joiden maksuvaikeudet olivat alkaneet 6–24 kuukautta aikaisemmin. Jos maksuvaikeuksien kanssa oli kamppailtu vähintään viisi vuotta, objektiivinen velkaongelma löytyi jo noin 86 prosentilta.

Nuorista aikuisista, joilla oli objektiivinen velkaongelma, vain kolmella prosentilla ei ollut oman ilmoituksen mukaan vaikeuksia velkojen tai lainojen maksussa. Sen sijaan 27 prosentilla oli *jonkin verran vaikeuksia* ja 68 prosentilla oli *merkittäviä vaikeuksia* velkojen tai lainojen takaisinmaksussa.

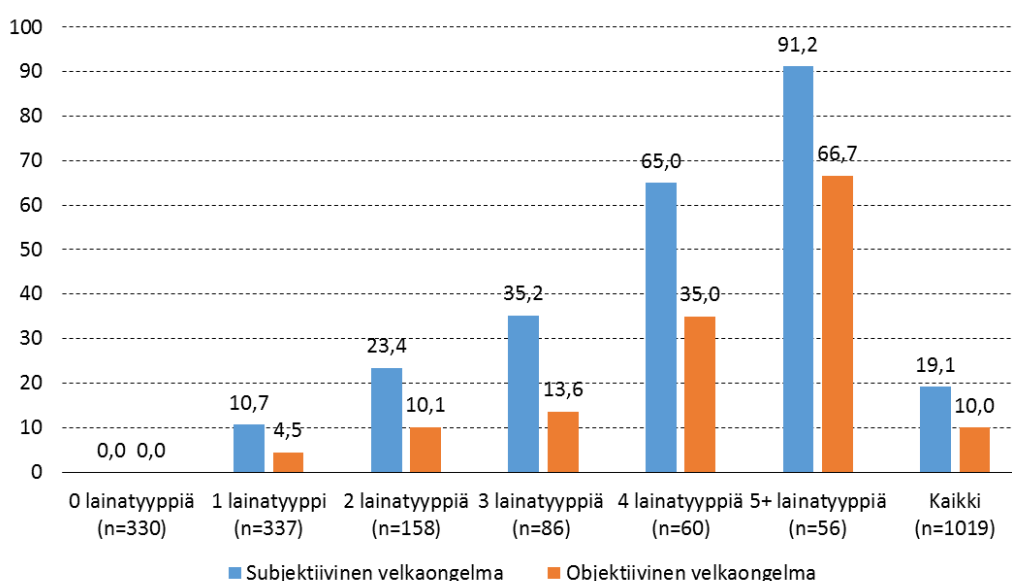
Kuviolla 2 selvennetään vastanneiden jakautumista aineistossa velkaantumisen asteen mukaan. Objektiivinen velkaongelma oli joka kymmenennellä nuorista aikuisista (10 %), kun taas subjektiivinen velkaongelma löytyi lähes joka viidenneltä (19 %). Sekä subjektiivinen että objektiivinen velkaongelma löytyi noin kahdeksalta prosentilta (8 %). Toisin sanoen lähes kaikilla, joilla oli oman ilmoituksen mukaan objektiivinen velkaongelma, oli myös subjektiivinen velkaongelma. Kuitenkin 1,5 prosentilla vastaajista oli objektiivinen velkaongelma, mutta ei subjektiivista velkaongelmaa. Alle prosentilla (0,3 %) vastaajista oli oman ilmoituksen mukaan objektiivinen velkaongelma, mutta ei velkaa (osuus vain numerona kuvassa). Ei osaa sanoa (3 %) ja kysymykseen vastaamatta jättäneiden (1 %) osuus oli yhteensä 4 prosenttia.

Kuvio 2 Subjektiivisen ja objektiivisen velkaongelman jakautuminen velallisten nuorten aikuisten keskuudessa (n=1 019)

¹² Maksuhäiriömerkinnän saaminen yksityisoikeudellisesta saatavasta kestää puolisen vuotta (Takuu-Säätiö 2016). Julkisoikeudellisesta saatavasta se tulee usein nopeammin, sillä ne ovat suoraan ulosottokelpoisia eikä saatavaa tarvitse kierrättää käräjäoikeuden kautta (Ulosotto Suomessa: Ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2015, 1).

Erityyppisten lainojen lukumäärän yhteys velkaongelmiin

Kuten aikaisemmin todettiin, noin kolmasosalla nuorista aikuisista oli velkoja ja/tai lainoja usealle eri taholle¹³ (ks. liitetaulukko 1). Kiinnostavaa on huomata, että lainatyyppien lukumäärän kasvu lisää voimakkaasti sekä subjektiivisten että objektiivisten velkaongelmaisten osuuksia (ks. kuvio 3). Vain yhdelle taholle velkaa olevista nuorista aikuisista subjektiivinen velkaongelma löytyi 11 prosentilta ja objektiivinen velkaongelma viideltä prosentilta. Velkaongelmaisten osuudet yli kaksinkertaistuivat lainatyyppien lukumäärän kasvaessa kahteen (23 % ja 10 %). Jopa 91 prosenttia nuorista aikuisista ilmoitti, että heillä on jonkin verran tai merkittäviä vaikeuksia lainojen takaisinmaksussa, jos heillä oli velkaa vähintään viidelle eri taholle. Objektiivinen velkaongelma löytyi kahdelta kolmesta (67 %) vastanneesta, jolla oli vähintään viisi erilaista lainatyyppiä.

Kuvio 3 Velkaongelmaisten osuudet eri tahoille suuntautuvien lainatyyppien lukumäärän mukaan (%) (n=1 019)

3.3 Velkaongelmaisten tarkastelua eri taustamuuttujien mukaan

Ikä, asumismuoto, lasten olemassa olo, pääasiallinen toiminta, tutkinto ja käytävissä olevat tulot olivat yhteydessä velkaantumiseen (ks. taulukko 1). Seuraavaksi tarkastelemme näiden taustatekijöiden (ml. asuinalue) yhteyttä subjektiiviseen ja objektiiviseen velkaongelmaan. Sukupuolen ja iän yhteyttä tarkastelimme jo taulukoissa 4 ja 5, joten ne jäävät tässä tarkastelun ulkopuolelle.

Taulukossa 6 esitetään velkaongelmaisten osuuksia eri taustamuuttujien mukaan. Luokitukset eroavat joiltain osin taulukossa 1 esitetyistä, sillä joidenkin muuttujien luokkia yhdisteltiin havaintojen vähäisen lukumäärän takia. Asumismuodossa vastausvaihtoehdot ”soluasunnossa/asuntolassa”, ”ystävän/tutun kanssa, esimerkiksi kimppekämpässä” sekä ”muuten” asuvat yhdistettiin yhdeksi

¹³ Esimerkiksi asuntolaina on yksi lainatyyppi. Lainatyyppiä voi olla enintään viisitoista (ks. taulukko 2).

luokaksi niiden vähäisen määrän takia. Ensimmäisessä ja viimeisessä sarakkeessa on laskettu velkaongelmaisten osuudet kaikkien kyselyyn vastanneiden joukossa (n=1 019), kun keskimmaisessa sarakkeessa luvut on suhteutettu kaikkiin velallisiin (n=700).

Asumismuoto oli yhteydessä sekä subjektiiviseen että objektiiviseen velkaongelmaan. Tarkasteltaessa kaikkia vastanneita vähiten vaikeuksia velkojen ja lainojen maksuissa oli niillä, jotka asuivat edelleen lapsuudenkodissaan (7 %). Sen sijaan otettaessa mukaan vain ne, joilla oli lainaa, myös kotona asuvat nuoret aikuiset kokivat vaikeuksia lainojen ja velkojen takaisin maksussa (28 %). Eniten vaikeuksia velkojen ja lainojen kanssa kokivat ne, jotka asuivat lasten kanssa ilman puolisoa (44 %), mutta myös usealla puolison ja lasten kanssa asuvalla oli vaikeuksia velkojen maksun kanssa (24 %). Nämä osuudet eivät juurikaan muuttuneet, vaikka laskuihin otettiin mukaan vain ne, joilla oli velkaa (taulukko 6).

Objektiivinen velkaongelma oli harvinaisin kotona asuvilla nuorilla aikuisilla sekä kaksin avio- tai avopuolison kanssa asuvilla. Lasten olemassa olo sen sijaan lisäsi huomattavasti objektiivisen velkaongelman riskiä nuorilla aikuisilla (ks. myös Oksanen ym. 2016). Lasten syntymän velkaongelmia lisäävä riski näkyi sekä asumismuoto-muuttujassa että tarkasteltaessa lapsi-muuttujaa. Objektiivinen velkaongelma löytyi lähes neljäsosalta kaikista nuorista aikuisista, joilla oli lapsia (23 %), kun taas lapsettomilla heidän osuutensa jäi alle kymmeneen prosenttiin (8 %).

Asuinalueiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja vertailtaessa subjektiivisen ja objektiivisen velkaongelmien osuuksia eri asuinalueilla. Vähiten subjektiivista velkaongelmaa esiintyi Pohjois-Suomessa asuvilla ja eniten eteläisessä Suomessa asuvilla nuorilla aikuisilla. Objektiivinen velkaongelma löytyi sen sijaan useimmiten Itä-Suomessa asuvilta nuorilta aikuisilta, kun taas vähiten sitä löytyi Pohjois-Suomessa asuvilta.

Sosioekonomista asemaa kuvaavia muuttujia oli kyselyssä kolme: pääasiallinen toiminta, korkein suoritettu tutkinto ja käytettävissä olevat tulot. Tulosten mukaan (ks. taulukko 6) kaikki kolme muuttujaa olivat ainakin jossain määrin yhteydessä sekä subjektiiviseen että objektiiviseen velkaongelmaan. Subjektiivista velkaongelmaa esiintyi selkeästi eniten eläkkeellä ja/tai pitkällä sairauslomalla olevilla ns. ”muut-ryhmään” kuuluvilla (58 %). Tähän ryhmään kuuluvien lukumäärä aineistossa oli kuitenkin matala, mikä todennäköisesti vaikuttaa saatuihin tuloksiin. Vähiten ongelmia velkojen ja lainojen takaisinmaksussa oli opiskelijoilla (12 %) ja työssäkäyvillä opiskelijoilla (16 %). Tarkasteltaessa subjektiivista velkaongelmaa yksinomaan velallisten joukossa (n=700), velkaongelmaisten prosenttiosuudet lähes kaksinkertaistuivat erityisesti pääasiassa opiskelevilla (20 %) ja ase- tai siviilipalveluksessa olevilla (51 %).

Objektiivisen velkaongelman esiintyvyys oli matalin opiskelijoilla (4 %) ja työssäkäyvillä opiskelijoilla (5 %). Sen sijaan ns. muut-ryhmään kuuluvista jopa 42 prosentilla oli objektiivinen velkaongelma. Toiseksi eniten objektiivisia velkaongelmia löytyi työttömiltä (21 %) ja kolmanneksi eniten perhevapaalla olevilta vastajilta (18 %).

Taulukko 6 Velkaongelmaisten jakautuminen taustamuuttujien mukaan (%). Tarkasteltu erikseen subjektiivista (subj.) ja objektiivista (obj.) velkaongelmaa (n=1 019/n=700)

Taustamuuttujat	Sub.		Sub.		Obj.	
	velkaong., kaikki (%)	MT ¹⁾	velkaong., velalliset (%)	MT ¹⁾	velkaong., kaikki (%)	MT ¹⁾
Asumismuoto		***		-		***
Kotona vanhemman/vanhempien kanssa	7,4		27,8		3,7	
Yksin	21,5		30,0		10,2	
Soluasunnossa/asuntolassa/kimppakämpä/muu ²⁾	17,1		26,9		12,4	
Kaksin avo- tai aviopuolison kanssa	18,3		25,0		6,4	
Avo- tai aviopuolison ja lasten kanssa	23,9		26,4		15,2	
Lasten kanssa	44,4		44,4		44,4	
Lapsia		***		-		***
Ei	17,4		27,2		7,6	
Kyllä	28,2		30,3		22,7	
Asuinalue		-		-		-
Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen	22,0		29,6		10,5	
Muu Etelä-Suomi	22,4		32,1		9,9	
Länsi-Suomi	21,3		32,1		10,1	
Keski-Suomi	15,5		25,4		8,6	
Itä-Suomi	14,4		22,1		12,5	
Pohjois-Suomi	13,6		19,8		8,4	
Pääasiallinen toiminta		***		***		***
Pääasiassa opiskelija	12,1		20,2		4,1	
Työssäkäyvä opiskelija	16,2		22,4		5,0	
Pääasiassa työssäkäyvä	17,9		23,4		11,9	
Työtön	32,3		47,1		21,2	
Perhevapaalla ³⁾	35,3		37,5		17,7	
Ase- tai siviilipalveluksessa	26,4		51,1		11,5	
Muut (eläkkeellä, sairaslomalla jne.)	58,3		77,8		41,7	
Korkein suoritettu tutkinto		***		***		***
Korkeintaan peruskoulu	42,0		64,4		34,8	
Ylioppilastutkinto	13,1		22,7		5,0	
Ammattikoulu tai ammatillinen tutkinto	29,2		38,7		17,1	
AMK tai alempi yliopisto-/korkeakoulututkinto	13,7		19,2		3,8	
Vähintään ylempi yliopisto- tai korkeakoulututkinto	7,6		10,3		0,8	
Puuttuva vastaus	24,8		33,3		16,5	
Käytettävissä olevat tulot		***		***		*
0 - 499 euroa	20,0		38,3		7,8	
500 - 999 euora	19,2		29,7		10,4	
1.000 - 1.499 euroa	24,5		31,8		15,1	
1.500 - 1.999 euroa	21,0		26,0		8,9	
2.000 - 2.499 euroa	11,2		15,0		7,5	
Vähintään 2.500 euroa	6,4		7,6		1,6	
Puuttuva vastaus	23,3		31,8		15,5	
Yhteensä	19,1		27,9		10,0	
n	1019		700		1019	

¹⁾ Merkitsevyystaso (MT) viittaa muuttujan eri ryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

²⁾ Soluasunnossa asuvat erosivat muista ryhmistä huomattavasti alhaisemmalla velkaongelmaisten osuudella kuin esimerkiksi kimppakämpässä asuvat.

³⁾ Perhevapaalla oleviin sisältyy tässä yhteydessä äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla olevat sekä hoitovapaalla olevat henkilöt.

Koulutuspolun jäädessä peruskouluun sekä subjektiivisen että objektiivisen velkaongelman todennäköisyydet kasvavat. Enintään peruskoulun suorittaneista 42 prosenttia koki jonkinasteisia vaikeuksia velkojen ja lainojen takaisinmaksussa, kun vähintään ylemmän yliopisto- tai korkeakoulututkinnon suorittaneilla osuus jäi kahdeksaan prosenttiin. Objektiivinen velkaongelma löytyi näistä ryhmistä vastaavasti 35 prosentilta (korkeintaan peruskoulu) ja yhdeltä prosentilta (vähintään ylempi yliopisto- tai korkeakoulututkinto). Tutkintotietoon vastaamatta jättäneillä

oli keskimääräistä korkeammat sekä subjektiivisen että objektiivisen velkaongelman osuudet; 25 prosentilla oli subjektiivinen velkaongelma ja 17 prosentilla objektiivinen velkaongelma (taulukko 6).

Useimmiten subjektiivinen velkaongelma löytyi nuorilta aikuisilta, joiden kuukausittaiset käytettävissä olevat tulot sijoittuivat 1.000–1.499 euron luokkaan (taulukko 6). Vähiten velkaongelmia esiintyi käytettävissä olevien tulojen ollessa vähintään 2.500 euroa. Maksuongelmaisten ja käytettävissä olevien tulojen yhteys ei kuitenkaan ole lineaarista, vaikka niiden vastaajien osuus joilla oli lainaa, kasvoimelko tasaisesti tulojen kasvaessa (ks. taulukko 1).

Tarkasteltaessa velallisia (n=700) eniten vaikeuksia velkojen takaisinmaksussa oli matalimmassa tuloluokassa; käytettävissä olevien tulojen ollessa alle 500 euroa kuukaudessa oli subjektiivinen velkaongelma 38 prosentilla vastaajista. Tulotiedon vastaamatta jättäneiltä sen sijaan löytyivät toiseksi korkeimmat subjektiivista ja korkeimmat objektiivista velkaongelmaa kuvaavat osuudet. Todennäköisesti sosioekonomista asemaa koskeviin tietoihin jättää helpommin vastaamatta etenkin matalasti koulutetut ja pienituloiset, kuten yleensäkin kyselyihin.

3.4 Velkaongelmien haitat arkielämässä

Eryteisesti objektiivisella velkaongelmalla on usein kauaskantoisia vaikutuksia nuorten aikuisten arkielämään. Niistä kysyttiin lomakkeessa seuraavasti: ”*Onko maksuhäiriömerkintä haitannut sinua saamasta joitain seuraavista asioista?*” Asioina mainittiin matkapuhelinliittymä, opintolaina, muu laina pankista/luottoyhtiöltä, pankki- tai luottokortti, vakuutus, vuokra-asunto, työpaikka, jotain muuta (mitä?).

Aineistossa oli kaikkiaan 75 maksuhäiriömerkintäistä nuorta aikuisista, ja heistä yli kolme neljästä (76 %) oli kokenut jotain vaikeuksia elämässään maksuhäiriömerkinnästä johtuen (taulukko 7). Lähes puolella maksuhäiriömerkintä oli haitannut saamasta matkapuhelinliittymää (47 %) tai vakuutusta (43 %). Reilulla kolmanneksella maksuhäiriömerkinnän saaneista oli ollut ongelmia vuokra-asunnon (36 %) tai pankki- tai luottokortin (32 %) saamisessa. Yli puolet kysymykseen vastanneista (56 %) ilmoitti vaikeuksia useammalla kuin yhdellä eri osa-alueella. Noin neljäsosa (28 %) maksuhäiriömerkinnän omaavista ei ollut kokenut ongelmia yhdelläkään edellä tai itse mainituista osa-alueista.

Taulukko 7 "Onko maksuhäiriömerkintä haitannut sinua saamasta jotain seuraavista asioista" -kysymykseen vastanneiden jakautuminen sukupuolen mukaan (%) (n=75)

"Onko maksuhäiriömerkintä haitannut sinua saamasta jotain seuraavista asioista?"	Miehet (%)	Naiset (%)	Kaikki (%)
Matkapuhelinliittymä	54,5	40,5	46,7
Opintolaina	18,2	23,8	21,3
Muu laina pankista / luottoyhtiöltä	45,5	35,7	40,0
Pankki- tai luottokortti	39,4	26,2	32,0
Vakuutus	48,5	38,1	42,7
Vuokra-asunto	42,4	31,0	36,0
Työpaikka	6,1	16,7	12,0
Jotain muuta, mitä?	3,0	2,4	2,7
Ainakin yksi yllä mainittu	75,8	69,0	72,0
Vähintään kaksi yllä mainituista	63,6	50,0	56,0
n	33	42	75

Erilaiset taloudelliset vaikeudet saattavat tulla esille myös muuten, kuten erilaisina mielialaan liittyvinä oireina, häpeän tunteina tai fyysisinä oireina. Kysymykseen: "Ovatko maksuvaikeudet näkyneet arkielämässäsi muina kuin taloudellisina ongelmina?" vastasi kaiken kaikkiaan 324 nuorta aikuista. Näistä 54 prosentilla oli mielialaan liittyviä erilaisia oireita, kuten univaikeuksia, ahdistusta tai ärtymystä. Myös häpeän kokeminen oli yleistä (49 %) sekä saamattomuus hoitaa arkisia asioita (39 %). Reilusti yli puolet vastanneista (66 %) ilmoitti ainakin yhden maksuvaikeuksien aiheuttaman ongelman arkielämässään (taulukko 8). Naisilla oli miehiä hieman useammin erilaisia ongelmia arkielämässä, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitsevät.

Taulukko 8 Kysymykseen: Ovatko maksuvaikeudet näkyneet arkielämässäsi muina kuin taloudellisina ongelmina kyllä-vastanneiden osuudet sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n = 324)

"Ovatko maksuvaikeudet näkyneet arkielämässäsi muina kuin taloudellisina ongelmina?"	Miehet (%)	Naiset (%)	18-19-v. (%)	20-24-v. (%)	25-29-v. (%)	30-35-v. (%)	Kaikki (%)
Mielialaan liittyvinä oireina, kuten univaikeuksina, ahdistuksena tai ärtymyksenä	46,5	57,6	34,4	54,8	50,5	63,4	53,7
Häpeän tunteena	41,2	52,4	37,5	47,0	48,4	54,9	48,5
Fyysisinä oireina, kuten päänsärkinä tai vatsavaivoina	18,4	23,3	12,5	21,7	24,2	22,0	21,6
Ihmissuhteissa, kuten riitoina tai välirikkoina	26,3	30,5	21,9	28,7	31,6	29,3	29,0
Opiskelussa tai työnteossa, kuten muistihäiriönä tai keskittymiskyvyn heikkenemisenä	26,3	32,4	12,5	30,4	34,7	31,7	30,3
Saamattomuutena hoitaa arkisia asioita	38,6	39,1	31,3	38,3	41,1	40,2	38,9
Muuten, miten?	4,4	3,3	0,0	1,7	5,3	6,1	3,7
Ainakin yksi yllä mainittu	61,4	69,1	53,1	62,6	64,2	79,3	66,4
n	114	210	32	115	95	82	324

Alle 20-vuotiailla oli muita ikäryhmiä hieman harvemmin jokin maksuvaikeuksiin liittyvä ongelma omassa arkielämässään (53 %). Yleisimmin niitä löytyi vanhimmassa, 30–35-vuotiaiden, ikäryhmässä (79 %) (taulukko 8). Tulos ikäryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ($p=0,023$, χ^2 -testi). Vanhimmalla ikäryhmällä esiintyi etenkin mielialaan liittyviä oireita, kuten univaikeuksia, ahdistusta ja ärtymystä (63 %), mutta myös häpeän tunnetta (55 %) ja saamattomuutta hoitaa arkisia asioita (40 %). Alle 20-vuotiaat kokivat etenkin häpeää (38 %), mutta myös mielialaan liittyviä oireita (34 %) ja saamattomuutta hoitaa arkisia asioita (31 %).

3.5 Elämänmuutokset ja velkaongelmat

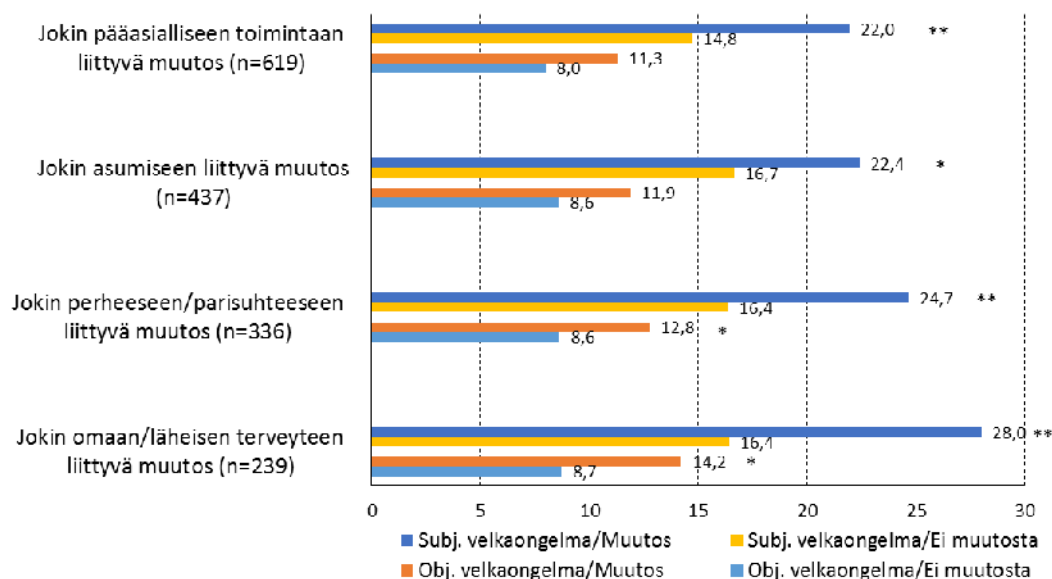
Jokin elämäntilanteessa tapahtunut muutos laukaisee usein maksuvaikkeudet. Kuviossa 4 esitetään neljällä eri elämän osa-alueella tapahtuneiden muutosten yhteys velkaongelmiin¹⁴. Nämä osa-alueet liittyvät pääasialliseen toimintaan, asumiseen, perheeseen/parisuhteeseen ja omaan/läheisen terveyteen. Velkaongelmaisten prosenttiosuudet esitetään kahdessa ryhmässä; niiden joukossa, joiden elämäntilanteessa tapahtui muutos edellisen vuoden aikana ja niiden joukossa, joilla kyseistä muutosta ei tapahtunut. Tähdet kertovat näiden ryhmien väliset tilastollisesti merkitsevät erot. Kannattaa kuitenkin huomata, että tarkastelu ei kerro yksiselitteisesti elämäntilanteen muutoksen ja velkaongelman kausaalisuhteesta. Esimerkiksi velkaongelma saattaa laukaista sairastumisen, tai sairastuminen voi aiheuttaa ansiomenetyksen myötä joko subjektiivisen tai objektiivisen velkaongelman.

Eryityisesti *terveyteen* liittyvät muutokset ovat yhteydessä sekä subjektiivisen että objektiivisen velkaongelman ilmenemiseen (kuvio 4). Nuorista aikuisista, joilla oli jokin omaan tai läheisen terveyteen liittyvä muutos, 28 prosentilla oli vaikeuksia velkojen takaisinmaksussa. Objektiivinen velkaongelma löytyi 14 prosentilta. Etenkin oma vakava *sairastuminen* oli yhteydessä velkaongelmiin (ks. liitetaulukko 8). Vuoden sisällä vakavasti sairastuneista nuorista aikuisista 40 prosentilla oli vaikeuksia velkojen takaisinmaksussa, ja objektiivinen velkaongelma löytyi 25 prosentilta. Sen sijaan niiden joukossa, jotka eivät olleet sairastuneet, osuudet olivat 18 ja 9 prosenttia.

Myös *pääasialliseen toimintaan* liittyvät muutokset olivat yhteydessä velkaongelmiin (ks. kuvio 4). Etenkin työttömäksi jääminen oli tällainen muutos. Vuoden sisällä työttömäksi jääneistä 34 prosentilla oli subjektiivinen ja 18 prosentilla objektiivinen velkaongelma, mutta nuorista aikuisista, jotka eivät olleet jääneet vuoden sisällä työttömäksi, kyseiset prosenttiosuudet olivat 17 ja 9 (liitetaulukko 8).

Ase-/siviilipalveluksessa oleminen näyttäisi lisäävän etenkin subjektiivisen velkaongelman yleisyyttä (liitetaulukko 8). Huolestuttavaa on myös havaita, että opiskelujen keskeyttämisen ja objektiivisen velkaongelman välillä oli yhteys; yli neljäsosalla (26 %) opiskelunsa keskeyttäneistä nuorista aikuisista oli jonkinlainen velkaongelma. Jos nuori aikuinen joutuu lopettamaan opiskelut objektiivisen velkaongelman takia, on hänellä heikot mahdollisuudet parantaa taloudellista asemaansa tulevaisuudessa. Lisäksi *parisuhteen päättymisen* ja velkaongelmien välillä oli selkeä yhteys; subjektiivinen/objektiivinen velkaongelma löytyi huomattavasti useammin niiden joukosta, joiden parisuhde oli päättynyt vuoden sisällä kuin niiden joukosta, joilla tällaista elämänmuutosta ei ollut tapahtunut (liitetaulukko 8).

¹⁴ Velkaongelmaisten osuudet yksittäisten elämäntilanteiden osalta löytyvät liitetaulukosta 8.

Lähdet viittaavat eri ryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi testi): p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Kuvio 4 Velkaongelmaisten osuudet pääasiallisen toiminnan, asumisen, perheen/parisuhteen ja oman/läheisen terveyteen liittyvän muutoksen kokeneiden ja ei-kokeneiden joukossa (%) (n=1 019)

Joissain elämänmuutoksissa havaittiin sen sijaan keskimääräistä alhaisemmat velkaongelmaisten osuudet. Opiskeluiden aloittaminen ja valmistuminen, asunnon ostaminen ja myyminen näyttävät ennustavan vähemmän koettuja maksuvaikeuksia, tosin ainoastaan valmistumisen ja asunnon ostamisen sekä lainojen/velkojen maksuvaikeuksien yhteys oli tilastollisesti merkitsevä (ks. liitetaulukko 8). Valmistuminen tarkoittaa usein työelämään siirtymistä ja tulojen kasvua, kun taas asunnon ostoon liittyy usein reunaehtoja – asunto on suuri sijoitus, jota harkitaan pitkään, ja lainan takaisinmaksupotentiaali on ainakin asunnon ostohetkellä kunnossa. Lapsen syntymä elämänmuutoksena (vuoden sisällä) ei näytä lisäävän velkaongelmaisten osuutta (liitetaulukko 8), mutta lasten olemassa olo sinänsä oli yhteydessä sekä subjektiivisen että objektiivisen velkaongelman ilmenemiseen (ks. taulukko 6). Myös aikaisemman tutkimuksen mukaan (Oksanen ym. 2016) velkaongelman riski kasvaa lapsen syntymän myötä, miehillä jopa naisia enemmän. Kyseisen tutkimuksen nuorilla aikuisilla ulosottoon joutumisen riski kasvoi keskimäärin vasta pari vuotta lapsen syntymän jälkeen, mitä tämän tutkimuksen tulokset myös osaltaan tukevat – velkaongelman riski ei kasva vuoden sisällä lapsen syntymästä vaan on yleisesti ottaen lapsen saaneilla suurempi. Toisaalta Oksanen ja kumppaneiden tutkimuksen lapsia saaneet nuoret aikuiset olivat huomattavasti keskimääräistä nuorempia ensimmäisen lapsen saadessaan, millä saattaa olla vaikutusta tutkijoiden saamiin tuloksiin.

Usein ihmiset mitoittavat velanmaksukykynsä velanottohetken taloudelliseen tilanteeseen. Kiikkerä velkavene saattaa keikahtaa vauhdikkaasti etenkin, jos yllättäviä elämäntilanteiden muutoksia sattuu useampi kerrallaan. Taulukossa 9 esitetäänkin kaikki kyselyä edeltäneen vuoden aikana tapahtuneiden elämäntilanteiden yhteenlaskettujen muutosten summa ja maksuvaikeuksien yhteys. Osa elämäntilanteiden muutoksista voi johtua itse maksuvaikeuksista (eikä päinvastoin),

toisin sanoen vastaajan on esimerkiksi täytynyt muuttaa pienempään asuntoon selvittääkseen velanmaksusta, eikä asunnonvaihto itsessään ole aiheuttanut velan takaisinmaksuvaikeuksia¹⁵.

Taulukko 9 Viimeisen vuoden aikana mahdollisesti tapahtuneiden elämänmuutosten lukumäärä subjektiivisen ja objektiivisen velkaongelman mukaan (%) (n=1 019/n=700)

Vuoden aikana mahdollisesti tapahtuneiden muutosten lukumäärä ¹⁾	Subjektiivinen velkaongelma			Subjektiivinen velkaongelma			Objektiivinen velkaongelma		
	(kaikki) %	n	MT	(velalliset) %	n	MT	(kaikki) %	n	MT
Ei muutoksia	10,5	229		15,7	153		6,6	229	
Yksi muutos	15,4	279		22,2	194		6,5	279	
Kaksi muutosta	21,7	221		30,6	157		10,0	221	
Kolme muutosta	21,5	158		33,0	103		14,6	158	
Vähintään neljä muutosta	34,9	132		49,5	93		18,2	132	
Kaikki	19,1	1019	***	27,9	700	***	10,0	1019	**

¹⁾ Elämänmuutokset jotka vähensivät maksuvaikeuksien todennäköisyyttä eli opiskeluiden aloittaminen, valmistuminen, asunnon ostaminen ja myyminen sekä lapsen syntymä jätettiin huomioimatta muutoksena.

MT viittaa muuttujan eri ryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi): p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Velkaongelmat yleistyvät melko lineaarisesti elämäntilanteissa tapahtuneiden muutosten lukumäärän kasvaessa. Niistä nuorista aikuisista, joilla ei ollut edellisen vuoden aikana lainkaan elämänmuutoksia, 11 prosenttia koki velkojen takaisinmaksuvaikeuksia, kun taas objektiivinen velkaongelma löytyi seitsemältä prosentilta. Sen sijaan vastanneilla, joilla oli vähintään neljä elämänmuutosta, kyseiset luvut yli kaksinkertaistuivat; subjektiivinen velkaongelma löytyi 35 prosentilta vähintään neljä elämänmuutosta vuoden sisään kokeneilta, ja objektiivinenkin velkaongelma löytyi 18 prosentilta (ks. taulukko 9). Tasainen ja muutokseton elämä näyttäisikin vähentävän eriasteisia velkaongelmia, tai vastaavasti eriasteiset velkaongelmat pakottavat nuoren aikuisen tekemään elämässään muutoksia, kuten muutoksia asumisjärjestelyissä (ks. myös esim. Peura-Kapanen ym. 2010).

Aineiston nuorista aikuisista 195 ilmoitti kokevansa velkojen ja lainojen takaisinmaksuvaikeuksia. Heille esitettiin jatkokysymys: ”*Koetko, että maksuvaikeuden syynä oli jokin tietty velka tai elämäntilanne?*”. Kyllä-vastauksen valinneilla oli mahdollisuus kirjoittaa tarkemmin, minkälaisesta velasta tai elämäntilanteesta oli kyse. Kaikkiaan 133 nuorta aikuista kertoi avovastauksessa jonkin tai joitakin syitä velan tai velkojen takaisinmaksuvaikeuksiin.

Avovastauksissa velkojen takaisinmaksuvaikeuksien syiksi mainittiin useimmiten opiskelu (n=31) ja oma tai puolison työttömyys (n=26). Myös oma tai puolison sairastuminen sai useita mainintoja (n=20). Näiden syiden ohella esille nostettiin usein myös jokin toinen elämäntilanteen muutos, kuten avio- tai avoero, raskaus tai varusmiespalvelu, jotka vaikeuttivat velan takaisinmaksua, tai niillä oli ollut merkittävä vaikutus velan syntyyn. Sen sijaan työssäkäyvien ongelmat velan maksussa johtuivat pääasiassa tulojen pienuudesta (n=20). Avovastauksissa maksuvaikeuksien syinä mainittiin muun muassa osa-aikatyö, pienipalkkainen työ, pätkätyö ja työn vaihtuminen aikaisempaa pienempi palkkaiseen työhön.

Avio- tai avoero nousi usein esiin velkaongelmien taustalla (n=14). Tällöin etenkin asumisjärjestelyissä tapahtuu muutoksia, ja jos liitosta on lapsia, vaikuttaa

¹⁵ Elämänmuutokset, jotka vähensivät maksuvaikeuksien todennäköisyyttä eli opiskeluiden aloittaminen, valmistuminen, asunnon ostaminen ja myyminen sekä lapsen syntymä, ei huomioitu seuraavassa tarkastelussa muutoksena.

se myös lapsen/lasten elämään. Yhden huoltajan talouksissa menot usein kasvavat ja rahojen riittäminen saattaa vaikeutua. Kuten eräs vastaaja kirjoitti: ”Yksihuoltajana palkka ei tahdo riittää kaikkiin laskuihin ja lainoihin”. Pääkaupunkiseudulla asumiskulut vievät suuren osan pienituloisten palkasta, ja ne ovat usein huomattavasti suuremmat yhden kuin kahden aikuisen taloudessa.

Avovastauksissa ilmaistiin erityisesti varusmiespalveluksen olevan yksi velkaongelman taustalla oleva syy (ks. myös liitetaulukko 8). Viikonloppulomien yleistyminen palvelusaikana yhdistettynä pieneen päivärahaan tuottaa monelle taloudellisia ongelmia. Pikavippiin turvautuminen tai kaverilta lainaaminen saattaa tällaisessa tilanteessa tuntua helpolta ratkaisulta. Velkaongelma saattaa syntyä kuitenkin nopeasti, sillä tulot ovat varusmiespalveluksen aikana matalat työssä käynnin ollessa hankalaa sekä ajallisesti että verotuksellisesti.

Myös eräs velkojen kanssa kamppaileva ryhmä oli erilaisista mielenterveysongelmista kärsivät. Rahankäyttö voi olla hyvin holtitonta, tai sitten eräänntyviin laskuihin ei jaksata kiinnittää minkäänlaista huomiota. Kuten eräs vastaaja kirjoitti:

Masennuksen johdosta raha-asioiden hoitaminen lykkääntyi, jolloin ei ollut varaa maksaa vuokria tai laskuja, tätä varten otin lainan ja nyt lainaa on vaikea maksaa takaisin.

Mielenterveysongelmat ilman asianmukaista hoitoa saattavat vaikuttaa maksuvaikeuksiin pidemmälläkin aikavälillä – opintojen saattaminen loppuun tai uuden työpaikan etsintä voivat jäädä esimerkiksi masennuksesta kärsivälle kaukaiseksi haaveeksi. Velkaantuminen voikin toimia yhtenä taustatekijänä opintojen keskeyttämiselle kuten eräs vastaaja kirjoitti kysyttäessä tarkemmin minkälaisesta velasta tai elämäntilanteesta maksuvaikeuksien taustalla oli kyse: ”opintovelka ja opintojen keskeyttäminen psykologisista syistä ja henkisen huonovointisuuden vuoksi”.

Toisaalta sosiaaliturvaetuudet nähtiin usein riittämättöminä. Käytävissä olevat tulot usein putoavat merkittävästi esimerkiksi hoitovapaalle siirtymisen myötä, eikä tätä aina osata huomioida päätöksiä tehdessä, tai lapsen kotona hoitaminen painaa vaakakupissa enemmän kuin palaaminen takaisin työelämään lapsen ollessa pieni:

Kotihoidontuki on todella pieni. On palattava pian töihin, jotta saan lainaani maksettua. Rahan riittävyys stressaa tällä hetkellä todella paljon. Lapsen hoitoon vieminen kovin pienenä kauhistuttaa.

Osa velan kanssa painivista nuorista tunnusti suoraan velkaantumisen syyksi huoltottoman rahankäytön: ”Luottokortti viiden tonnin limitillä ja vauhdikas opiskelijaelämä olivat huono yhdistelmä”. Myös pikavipit mainittiin maksuvaikeuksien syynä, mutta yksinomaisena syynä sen ilmoitti melko harva (n=7). Kuten eräs vastaaja ilmaisee maksuvaikeuksien syyn: ”Pikavipit. Otin liikaa lainaa ja yritin maksaa lainoja pois lainalla. Huonostihan siinä kävi.”

Aina velkaantuminen ei kuitenkaan ole nuoren aikuisen omaa syytä, sillä muutamissa tapauksissa (n=5) vastaaja ilmoitti vanhempansa tai jonkun muun läheisen olevan syytä velkaantumiseen ja esimerkiksi luottotietojen menettämiseen. Vastaajat eivät kuitenkaan kertoneet tarkemmin vanhemman toiminnasta velan syntymiseen.

4 NUORTEN KÄYTTÄMIÄ KEINOJA MAKSUVAIKEUKSISTA SELVIÄMISEEN JA TALouden TASAPAINOTTAMISEEN

4.1 Tuki läheisiltä, internetistä ja muilta tahoilta

Maksuvaikeudet aiheuttavat usein häpeää, mutta maksuvaikeuksista keskusteleminen saattaa auttaa jäsentämään ajatuksia ja löytämään ratkaisun vaikeaan tilanteeseen. Seuraavat tarkastelut koskevat niitä, jotka vastasivat aiheeseen liittyviin kysymyksiin.

Lomakkeessa kysyttiin, keiden läheisten kanssa vastaaja on keskustellut viimeaikaisista taloudellisista vaikeuksista (n=343). Yleisin vaihtoehto oli oma vanhempi (40 %); miehet keskustelivat useammin isän ja naiset äidin kanssa. Avio- tai avopuoliso tai seurustelukumppani oli toiseksi yleisin vaihtoehto (36 %). Noin kolmas osa (32 %) kysymykseen vastanneista oli keskustellut taloudellisista vaikeuksista myös ystävän/ystävien kanssa (taulukko 10).

Huomioitavaa on, että yli kolmasosa vastanneista (34 %) ei ollut keskustellut kenenkään kanssa viimeaikaisista taloudellisista vaikeuksistaan. Miehistä 38 prosenttia ei ollut keskustellut kenenkään kanssa; naisista hieman harvempi kuului tähän joukkoon (32 %) (erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä). Ikäryhmien väliltä löytyi joitain eroja, joskaan ne eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Huolestuttavaa on huomata, että alle 20-vuotiaista 43 prosenttia ei ollut keskustellut kenenkään kanssa taloudellisista vaikeuksistaan. Vanhimmassa ikäryhmässä kyseinen osuus oli 30 prosenttia (taulukko 10).

Taulukko 10 ”Kenen kaikkien kanssa olet keskustellut viimeaikaisista taloudellisista vaikeuksista” kysymykseen vastanneiden jakautuminen sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=343)

	Mies (%)	Nainen (%)	18-19-v. (%)	20-24-v. (%)	25-29-v. (%)	30-34-v. (%)	Kaikki
Seurustelukumppanin	12,3	13,1	25,7	13,1	11,2	9,1	12,8
Avio- tai avopuolison	21,3	26,7	11,4	23,0	25,5	31,8	24,8
Avio- tai avopuolison/seurustelukumppanin	32,0	38,9	34,3	35,2	34,7	40,9	36,4
Ystävän	27,0	33,9	22,9	34,4	33,7	28,4	31,5
Sisaruksen	14,8	18,6	8,6	16,4	19,4	19,3	17,2
Äidin	33,6	38,0	40,0	41,8	32,7	30,7	36,2
Isän	26,2	17,2	22,9	24,6	15,3	19,3	20,4
Äidin ja / tai isän kanssa	40,2	39,8	45,7	45,9	34,7	35,2	39,9
Muun sukulaisen	3,3	7,2	5,7	8,2	5,1	3,4	5,8
Jonkun muun	1,6	2,3	0,0	0,8	2,0	4,5	2,0
En kenenkään	37,7	32,1	42,9	33,6	35,7	29,5	34,1
n	122	221	35	157	98	88	343

Heiltä, jotka eivät olleet keskustelleet viimeaikaisista taloudellisista vaikeuksista kenenkään kanssa, kysyttiin lisäksi: ”Miksi et ole keskustellut maksuvaikeuksista kenenkään läheisesi kanssa?”. Tähän lisäkysymykseen vastasi 10 nuorta aikuista. Suurin osa avovastauksista liittyi häpeään, kuten seuraavat esimerkit kertovat: ”en ole uskaltanut, liian noloa jne.”; ”koska häpeän asiaa”; ”en ole uskaltanut

nut/kehdannut puhua maksuvaikeuksista kenenkään läheiseni kanssa koska pelkään puhua ongelmista”. Aina syy ei kuitenkaan ole häpeä. Osan vastaajien mielestä raha-asiat eivät kuulu muille:

Raha-asiat kuuluvat vain minulle. Kyse ei ole niin isoista summista, että se häiritsee elämää. Saan asian hoidettua kesätöiden myötä, joten en tarvitse apua sen suhteen.

En halua, että kukaan saa tietää tilanteesta. Haluan ratkaista asian itse.

Toisaalta osa vastaajista ei halunnut tarttua ”härkää sarvista”, vaan he työnsivät maksuvaikeudet taka-alalle: ”En ole halunnut miettiä asiaa”. Pahimmassa tapauksessa heillä ei ollut läheisiä kenen kanssa keskustella maksuvaikeuksista ”Ei ole ketään kenenkä kanssa keskustella”.

Puhumattomuus maksuvaikeuksista on ongelmallista erityisesti siitä syystä, että maksuvaikeudet usein edeltävät objektiivista velkaongelmaa. Lisäksi objektiivisella velkaongelmalla on usein kauaskantoisia vaikutuksia nuorten aikuisten arkielämään (ks. taulukko 7). Jos nuori kuitenkin kokee ongelmalliseksi keskustella maksuvaikeuksista läheisten kanssa, voi hän hakea vertaistukea ja tietoa muun muassa internetistä. Lomakkeen kysymykseen: ”Oletko hakenut tietoa, neuvoa ja/tai tukea nimettömänä internetistä mahdollisten maksuvaikeuksien ratkaisemiseksi?” noin neljäsosa 359 vastaajasta (25 %) ilmoitti hakeneensa tietoa internetistä (ks. taulukko 11). Useimmat kysymykseen vastanneista olivat hakeneet tietoa järjestöjen ja/tai viranomaisten tms. internetsivuilta (23 %), tai he olivat lukeneet muiden kysymyksiä ja vastauksia keskustelupalstoilta (20 %). Vain noin neljä prosenttia oli osallistunut maksuvaikeuksia koskeneeseen keskusteluun tai kysynyt neuvoa keskustelupalstalla. Naiset hakivat miehiä useammin tietoa internetistä, mutta miehet osallistuivat ja kysyivät neuvoja internetkeskustelussa yleisemmin kuin naiset. Sukupuolten väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 11 Internetistä tietoa, neuvoa ja/tai tukea hakeneiden määrät ja osuudet (%) sukupuolen mukaan (n=359)

"Miten ja mistä olet hakenut tietoa, neuvoa ja / tai tukea internetistä?"	Miehet (%)	Naiset (%)	18-19-v. (%)	20-24-v. (%)	25-29-v. (%)	30-35-v. (%)	Kaikki (%)
Olen hakenut tietoa esimerkiksi järjestöjen ja/tai viranomaisten tms. internetsivuilta	19,6	24,3	5,4	16,5	31,1	28,3	22,6
Olen lukenut muiden kysymyksiä ja vastauksia keskustelupalstoilta	17,3	22,1	2,7	16,5	29,1	22,8	20,3
Olen osallistunut keskusteluun keskustelupalstalla	4,5	3,1	2,7	2,4	5,8	3,3	3,6
Olen kysynyt neuvoa keskustelupalstalla	5,3	3,1	0,0	4,7	4,9	3,3	3,9
Jotain muuta	3,0	1,3	0,0	1,6	3,9	1,1	2,0
Jokin yllä mainituista	24,1	26,1	5,4	20,5	35,0	29,3	25,4
n	133	226	37	127	103	92	359

Ikäryhmittäin tarkasteltuna alle 20-vuotiaat olivat hakeneet harvimminkin tietoa netistä (5 %), kun taas aktiivisimmin sitä olivat hakeneet 25–29-vuotiaat (35 %). Yleisimmin oltiin haettu tietoa esimerkiksi järjestöjen ja/tai viranomaisten tms. internetsivuilta, ja erityisesti vähintään 25-vuotiaat olivat etsineet tietoa sieltä. Vähintään 25-vuotiaat olivat myös lukeneet muiden kysymyksiä ja vastauksia keskustelupalstoilta muita ikäryhmiä aktiivisemmin (taulukko 11).

Hieman alle kolmasosa internetistä tietoa hakeneista (30 %) koki myös saaneensa apua. Neuvot liittyivät muun muassa velkaneuvojan puoleen kääntymiseen, laskujen maksun priorisointiin, sosiaalitoimelta saatavaan apuun ja kuukausibudjetin laatimiseen. Vastaajat olivat saaneet myös yleisesti taloudenhallintaan liittyviä neuvoja, ja niistä koettiin olevan hyötyä. Osa vastaajista ei kuitenkaan saanut konkreettista apua juuri omaan tilanteeseensa keskustelupalstoilta, tai tilanne ei ainakaan saatujen neuvojen myötä helpottunut.

Kysyttäessä vastaajilta, miten tietoisia he ovat erilaisista yhteiskunnan ja järjestöjen tarjoamasta avusta maksuvaikeuksissa oleville (n=357), suurin osa tähän kysymykseen vastanneista (86 %) ilmoitti olevansa tietoinen ainakin yhdestä lomakkeesta mainitusta tahosta, ja joka neljäs (25 %) oli hyödyntänyt jonkin tahon antamaa apua ja tukea maksuvaikeuksissa (taulukko 12). Parhaiten tiedettiin sosiaalityöntekijä, jonka 55 prosenttia kysymykseen vastanneista nuorista aikuisista mainitsi tietävänsä, tosin vain 10 prosenttia oli hyödyntänyt sosiaalityöntekijän neuvoja. Toiseksi parhaiten tunnettiin oman pankin virkailijan tarjoama apu (54 %), ja sitä oli käyttänyt 9 prosenttia kysymykseen vastanneista. Kolmanneksi yleisin oli kunnan talous- ja velkaneuvonta 49 prosentin osuudella ja noin kuuden prosentin käyttäjäkunnalla. Vähiten vastaajat tuntuivat tietävän kunnan sosiaalisesta luotosta ja Takuu-Säätiön toiminnasta. Lähes 15 prosenttia kysymykseen vastanneista nuorista aikuisista ei ollut tietoinen mistään apumuodoista (ks. taulukko 12).

Taulukko 12 "Oletko tietoinen ja/tai hyödyntänyt seuraavien tahojen tarjoamaa apua ja tukea maksuvaikeuksissa" -vastanneiden jakautuminen (%) (n=357)

"Oletko tietoinen ja / tai hyödyntänyt seuraavien tahojen tarjoamaa apua ja tukea maksuvaikeuksissa?"	Olen hyödyntänyt	Olen tietoinen	En ole tietoinen	Kaikki	n
Kunnan talous- ja velkaneuvonta	6,4	48,7	44,8	100,0	
Sosiaalinen luotto kunnalta	2,3	33,1	64,7	100,0	
Takuu-Säätiön velkalinja ja / tai chat-palvelu	3,1	30,6	66,3	100,0	
Takuu-Säätiön takaus	2,2	33,1	64,6	100,0	
Tuomioistuimesta haettava velkajärjestely	1,7	42,3	56,1	100,0	
Nuorisotyöntekijä tai tukihenkilö	2,8	43,7	53,5	100,0	
Sosiaalityöntekijä	9,8	55,1	35,1	100,0	
Diakoni tai muu kirkon työntekijä	4,5	48,3	47,2	100,0	
Kirkolta saatava taloudellinen apu	4,2	40,7	55,1	100,0	
Oman pankin virkailija	8,5	53,8	37,7	100,0	
Jokin muu auttava taho	4,1	22,5	73,4	100,0	
<i>On hyödyntänyt/tietoinen ainakin yhdestä tahosta/ei ole tietoinen yhdestäkään tahosta</i>	<i>24,9</i>	<i>85,7</i>	<i>14,3</i>		<i>357</i>

4.2 Läheisiltä saatu taloudellinen apu ja sen käyttötarkoitukset

Saatu taloudellinen apu

Raportissa taloudellisella avulla tarkoitetaan rahan lainaamisen ja antamisen lisäksi epäsuoraa taloudellista auttamista, kuten laskujen ja ostosten maksamista. Kysymykseen "Onko läheisesi auttanut sinua taloudellisesti eli lainannut tai antanut rahaa tai maksanut laskuja/ostoksia viimeisen vuoden aikana?" vastasi 923 nuorta aikuista. Vanhemmilta saadun taloudellinen avun voi olettaa vähentävän

nuoren aikuisten velkaongelmia ainakin kahdella eri tavalla: 1) velkaa tarvitsee ottaa vähemmän tai ei lainkaan ja 2) vanhemmat saattavat auttaa jo syntyneessä velkaongelmassa.

Kaiken kaikkiaan 65 prosenttia vastaajista oli saanut taloudellista apua ainakin yhdeltä läheiseltään (ks. taulukko 13). Naiset saivat miehiä useammin taloudellista apua (69 vs. 57 %), ja avun saanti oli yleisintä nuoremmissa ikäryhmissä. Erot sekä sukupuolten että ikäryhmien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä.

Omat vanhemmat olivat yleisin avun lähde (59 %). Naiset saivat miehiä useammin taloudellista apua kaikissa tarkastelluissa ryhmissä, myös tarkasteltaessa erikseen äidiltä ja isältä saatua apua. Vanhempien lisäksi seurustelukumppani tai avo-/aviopuoliso auttoivat taloudellisesti: noin viidesosa (21 %) nuorista aikuisista oli saanut taloudellista apua kumppaniltaan tai puolisoiltaan. Kolmanneksi yleisin auttajaryhmä olivat isovanhemmat, joilta 14 prosenttia vastaajista oli saanut taloudellista apua viimeisen vuoden aikana (ks. taulukko 13).

Taulukko 13 Taloudellista apua viimeisen vuoden aikana läheisiltä saaneiden osuudet sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=923).

Taloudellista apua joltain taholta	Mies	Nainen	MT	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	MT	Kaikki
Seurustelukumppani tai avo-/avopuoliso	12,9	25,1	***	19,8	21,0	23,1	17,4	(-)	20,6
Äiti tai isä	52,8	63,1	**	72,3	72,4	56,9	35,2	***	59,3
Äiti	47,5	59,3	**	70,3	68,4	50,6	31,5	***	54,9
Isä	42,8	46,2	(-)	61,4	56,9	40,8	23,3	***	45,0
Seurustelukumppanin tai avo-/avopuolison vanhemmat	5,0	6,2	(-)	7,9	5,2	6,7	4,6	(-)	5,7
Isovanhemmat	10,0	15,6	*	31,7	17,8	10,6	1,8	***	13,5
Sisarus	7,0	9,3	(-)	7,9	11,5	6,7	5,9	(-)	8,5
Ystävä, kummi	7,9	9,1	(-)	10,9	10,3	6,7	7,3	(-)	8,7
Joku muu	4,1	5,2	(-)	11,9	3,5	5,5	2,7	**	4,8
Ei keneltäkään	42,8	30,8	***	24,8	23,9	36,9	56,2	***	35,2
Joltain	57,2	69,2		75,3	76,2	63,1	43,8		64,8
Yhteensä	100,0	100,0		100,0	100,0	100,0	100,0		100,0
n	341	582		101	348	255	219		923

MT: Sukupuolten ja ikäryhmien väliset tilastolliset merkitsevyyserot (Chi2-testi), p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Alle 25-vuotiaat saivat taloudellista apua erityisesti omilta vanhemmilta: 72 prosenttia alle 25-vuotiaista oli saanut sitä äidiltään ja/tai isältään, kun vanhimmassa ikäryhmässä omilta vanhemmilta apua saaneiden osuus oli 35 prosenttia (ks. taulukko 13). Tulokset ovat samansuuntaisia aikaisempien pohjoismaalaisten tutkimustulosten kanssa (ks. esim. Myllyniemi 2005; Björnberg ja Latta 2007; Majamaa 2015; Myllyniemi 2015). Isovanhemmilta saatu taloudellinen apu laski selkeästi vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä, mutta osan laskusta selittää se, että usealla 30–35-vuotiaista isovanhemmat eivät ole enää elossa (tiedossa ei ole, kenellä oli elossa olevia isovanhempia).

Kun tarkastellaan nuorten aikuisten saamaa taloudellista apua auttajatahojen lukumäärän mukaan, tulokset ovat yllä esitetyn suuntaisia: naiset saavat miehiä useammin taloudellista apua useammalta eri taholta, ja nuoremmat ikäryhmät saavat taloudellista apua useammalta eri taholta kuin vanhemmat ikäryhmät (liitetaulukko 9). Erot sekä sukupuolten että ikäryhmien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä.

Lisäksi läheisiltä saatu taloudellinen tuki oli yleisempää niiden nuorten aikuisten joukossa, joilla oli objektiivinen velkaongelma kuin niiden joukossa, joilla sellaista ei ollut (ks. liitetaulukko 9). Yli kolmasosa (41 %) vastanneista, joilla oli objektiivinen velkaongelma, sai taloudellista tukea vähintään kolmelta eri taholta, kun

taas ei-velkaongelmaisten joukossa tukea sai noin neljäsosa (27 %). Ryhmien välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä.

Taloudellisen avun käyttötarkoitukset

Taulukko 14 esittää läheisiltä saadun taloudellisen avun käyttötarkoituksia eli sitä, mihin nuori aikuinen on *lainannut* tai *saanut* rahaa tai minkälaisen asian/tavaran läheinen on *ostanut* tai *maksanut*. Käyttökohteita eritellään myös sukupuolen ja iän mukaan. Taloudellisella avulla tarkoitetaan tässä jotain kolmesta edellä mainitusta taloudellisen auttamisen muodosta.

Rahaa *lainattiin* läheisiltä etenkin elintarvikkeisiin (9 %) ja asumiskuluihin liittyviin maksuihin (5 %). Rahaa *saatiin* lähinnä elintarvikkeisiin (22 %), mutta moni nuori aikuinen sai sitä myös vaatteisiin (15 %). Läheiset *maksoivat tai ostivat* useimmiten elintarvikkeita (32 %), mutta he maksoivat myös vaatteita, jalkineita ym. (22 %) ja puhelin- ja/tai nettiliittymälaskuja (19 %). Kaiken kaikkiaan taloudellista apua saatiin useimmiten elintarvikkeisiin, vaatteisiin ja jalkineisiin ym. sekä puhelin- ja/tai nettiliittymälaskuihin (taulukko 14).

Miehet ja naiset saivat taloudellista apua pitkälti samoihin käyttötarkoituksiin, mutta joitain eroja löytyi. Miehet saivat naisia yleisemmin taloudellista apua elektroniikan, kuten puhelimen ja tietokoneen ostoon, opintolainaan liittyviin maksuihin, harrastuksiin, vakuutusmaksuihin ja johonkin muuhun¹⁶. Nämä erot eivät olleet sukupuolten välillä tilastollisesti merkitsevät. Sen sijaan naiset ilmoittivat saaneensa hieman miehiä useammin rahaa muun muassa elintarvikkeisiin, henkilökohtaiseen hygieniaan, terveyteen liittyviin maksuihin ja kotimaan tai ulkomaan matkoihin (ks. taulukko 14). Näissä käyttötarkoituksissa sukupuolten väliset erot olivat tilastollisesti merkitsevät.

¹⁶ Kyselylomakkeessa ei tiedusteltu mitä tämä muu on, mutta kyseessä voivat olla esimerkiksi kulkuneuvoihin, kuten autoon liittyvät maksut.

Taulukko 14 Taloudellisen avun eli lainatun ja saadun rahan sekä läheisen maksaman asian/tavaran käyttötarkoitus sukupuolen ja iän mukaan (%) (n=923)

"Mitä tarkoitusta varten lainasit tai sait rahaa tai läheinen itse maksoi ostoksen / laskun viimeisen vuoden aikana?"	Lainasin rahaa läheiseltä	Sain rahaa läheiseltä	Läheinen maksoi / osti	Jokin taloudellisen avun muoto	Taloudellinen apu / Sukupuoli (%)			Taloudellinen apu / Ikäryhmä (%)				
					Mies	Nainen	MT ¹⁾	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	MT ¹⁾
Elintarvikkeet	8,5	21,9	31,9	45,8	37,8	50,5	***	59,4	56,9	42,4	26,0	***
Vaatteet, jalkineet ym.	3,8	14,8	21,7	33,4	29,9	35,4		51,5	43,1	27,8	16,0	***
Henkilökohtainen hygienia, kosmetiikka ym.	2,8	5,5	11,3	17,3	13,5	19,6	*	31,7	21,8	14,9	6,4	***
Terveys (sis. lääkkeet)	3,3	7,2	12,7	20,2	15,5	22,9	**	37,6	25,0	16,5	8,7	***
Vuokra / vastikemaksu / asuntolainan lyhennys	4,6	6,5	6,1	15,1	13,8	15,8		14,9	17,0	17,7	9,1	*
Sähkö- ja / tai vesilasku	2,4	3,4	6,4	10,9	10,3	11,3		14,9	12,6	10,6	6,9	
Puhelin- ja / tai nettiliittymälasku	2,2	4,4	19,3	24,7	23,8	25,3		45,5	35,6	18,4	5,0	***
Puhelin, tietokone ym. elektroniikka	0,9	2,5	8,3	10,6	12,0	9,8		30,7	12,9	5,9	3,2	***
Kodinkoneet	0,9	1,4	5,6	7,4	6,7	7,7		13,9	8,9	4,3	5,5	**
Huonekalut, sisustaminen	1,1	2,6	9,0	12,0	10,9	12,7		20,8	16,7	8,2	5,0	***
Sanoma- ja aikakauslehdet	0,4	0,9	5,9	7,2	6,7	7,4		16,8	7,8	6,7	2,3	***
Opintolainan lyhennys / korot	0,4	1,1	0,8	2,0	2,4	1,7		4,0	2,0	1,2	1,8	
Opiskelu / opintomateriaali	1,3	5,1	7,5	12,8	11,7	13,4		30,7	17,5	8,6	1,8	***
Harrastukset ja / tai harrastusvälineet	1,5	5,3	10,1	14,3	15,0	13,9		29,7	17,5	11,0	5,9	***
Vakuutukset	1,4	2,7	9,5	12,8	14,1	12,0		19,8	17,5	9,0	6,4	***
Koti- ja / tai ulkomaan matka(t)	2,8	6,7	8,7	16,5	10,3	20,1	***	26,7	18,4	14,9	10,5	**
Palvelut (kuten kampaamo ja parturi)	0,7	5,1	5,4	10,3	8,8	11,2		23,8	13,2	6,7	3,7	***
Perinnässä olevat luotot / velat	1,1	0,5	1,1	2,7	2,4	2,9		4,0	3,2	1,6	2,7	
Jotain muuta	4,9	6,9	4,2	13,3	16,1	11,7		17,8	14,7	12,6	10,1	
Jokin yllä mainituista	21,1	40,5	48,3	64,5	56,3	69,2	***	75,3	75,6	62,8	43,8	***
n	923	923	923	923	341	582		101	348	255	219	

¹⁾Merkitsevyystaso (MT) viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Ikäryhmittäin tarkasteluna erot olivat selkeämmät: lähes kaikilla osa-alueilla suhteellisesti useampi nuorempiin ikäryhmään kuuluvista sai taloudellista apua kuin vanhempiin ikäryhmiin kuuluva. Alle 30-vuotiaat saivat eniten taloudellista apua liittyen elintarvikkeiden ostoon, vaatteisiin ja jalkineisiin ym. sekä puhelin- ja/tai nettiliittymälaskuihin, kun taas 30–35-vuotiaat saivat useimmiten apua liittyen elintarvikkeiden, vaatteiden ja jalkineiden ym. oston lisäksi koti- ja ulkomaan matkoihin (ks. taulukko 14). Ikäryhmittäiset erot olivat selkeimmät puhelin- ja/tai nettiliittymälaskuissa sekä elektroniikassa; nuorempiin ikäryhmiin kuuluvat saivat vanhempia ikäryhmiä huomattavasti yleisemmin taloudellista apua näihin liittyviin laskuihin/maksuihin. Taloudellista apua saatiin myös perinnässä oleviin luottoihin/velkoihin; 2,7 prosenttia ilmoitti perinnässä olevat velat saadun taloudellisen avun kohteeksi.

Taloudellisen auttamisen muodoista rahan lainaaminen oli vähiten käytetty keino taloudellisen tilanteen korjaamisessa. Hieman yli viidesosa nuorista aikuista oli lainannut rahaa läheisiltään (21 %), kun taas reilu kolmasosa (41 %) ilmoitti saaneensa rahaa läheisiltään. Useimmiten läheinen oli ostanut tai maksanut jonkin ostoksen/laskun (48 %). Kaiken kaikkiaan rahan saaminen tai se, että läheinen maksoi tai osti asian tai tavaran nuorelle aikuisille, oli noin kaksi kertaa yleisempää kuin rahan lainaaminen läheiseltä.

Läheisiltä saadun taloudellisen avun käyttötarkoituksia oli kaikkiaan 19 (ks. taulukko 14). Luokkia yhdistettiin neljään uuteen luokkaan; ei taloudellista apua, taloudellista apua 1–3, 4–6 ja vähintään seitsemään eri käyttötarkoitukseen. Liitetaulukon 10 mukaan naiset saivat miehiä useammin taloudellista apua useaan eri käyttötarkoitukseen. Ikäryhmittäin tarkasteltuna useisiin eri käyttötarkoituksiin taloudellista apua saaneiden erot olivat huomattavat. Alle 20-vuotiaista lähes kolmasosa (30 %) oli saanut taloudellista apua vähintään seitsemään eri käyttötarkoitukseen, kun 30–35-vuotiaiden ikäryhmässä osuus jäi viiteen prosenttiin. Sekä sukupuolten että ikäryhmien väliset erot olivat tilastollisesti merkitsevät.

Pikavippejä tai niihin verrattavissa olevia lainoja käytetään eri tavoin; toiset maksavat niillä aikaisempia velkoja, toiset käyttävät niitä ravintolassa käyntiin, kun taas toisille ne saattavat olla yksi keino saada rahaa elämiseen liittyviin peruskuluihin (ks. taulukko 3). Voisiko läheisten antama taloudellinen tuki vähentää tarvetta pikavippien ottamiselle, tai antavatko läheiset taloudellista apua pikivippien maksamiseen? Asiasta ei suoraan kysytty lomakkeessa, mutta asiaa lähestytään seuraavaksi tarkastelemalla eroavatko pikavippejä ottaneet nuoret aikuiset läheisiltään saadun taloudellisen avun suhteen niistä nuorista aikuisista, joilla ei ole tällaista lainaa. Saadut tulokset ovat hyvin suuntaa antavia alhaisen kulutusluottoa (sis. pikavipit) ottaneiden lukumäärän takia (n=57).

Alustavien tarkastelujen mukaan läheisten antamalla taloudellisella tuella ja pikavippien ottamisella ei ole yhteyttä. Verrattaessa taloudellista apua saaneiden osuuksia kulutusluottoa (sis. pikavipit) ottaneiden ja ei-ottaneiden ryhmissä, ei ryhmien välillä ollut eroa läheisiltä saadun tuen yleisyydessä. Kulutusluottoa (sis. pikavipit) ottaneista 61 prosenttia sai taloudellista apua läheisiltään, kun taas taloudellista apua sai 59 prosenttia nuorista aikuisista, jotka eivät olleet ottaneet kyseisen tyyppistä lainaa. Ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

4.3 Talouden tasapainottaminen arjessa

Tavaran ostaminen käytettynä ja muut käytetyt keinot

Nuoret aikuiset voivat tasapainottaa talouttaan arjessa useilla eri keinoilla. Taulukossa 15 esitetään vastanneiden käyttämiä keinoja sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Jos kysymys ei koskenut vastaajaa, eli hän ei esimerkiksi omistanut autoa tai asuntoa, rajattiin hänet analyysin ulkopuolelle. Kunkin keinon kohdalla näkyy kysymykseen vastanneiden lukumäärä (n). Lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus kertoa avovastauksessa muita oman taloudellisen tilanteen parantamiseksi käyttämiään keinoja. Näitä vastauksia saimme 34 kappaletta, ja niistä on lyhyt kooste tämän osaluvun lopussa.

Yleisin nuorten aikuisten viime aikoina käyttämä keino pitää oma talous hallinnassa oli ostaa tarvittu tavara käytettynä. Yli puolet vastanneista (55 %) oli toiminut näin, etenkin moni naisista (ks. taulukko 15). Naiset tasapainottivat talouttaan myös myymällä yleisemmin vaatteita ja tavaroita esimerkiksi kirpputorilla kuin miehet (45 vs. 21 %). Käytettyjen tavaroiden myymistä ja ostamista käytettiin talouden hallintakeinona kaikissa ikäryhmissä. Yli 25-vuotiaat käyttivät näitä keinoja nuorempia hieman yleisemmin, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitsevät.

Syöminen vanhempien tai ystävien luona oli yleinen tapa saada rahat riittämään etenkin alle 25-vuotiailla: lähes 80 prosenttia alle 20-vuotiaista ja 54 prosenttia 20–24-vuotiaista oli käyttänyt tätä keinoa, kun vanhimmassa 30–35-vuotiaiden ikäryhmässä kyseistä keinoa oli käyttänyt vain 23 prosenttia kysymykseen vastanneista. Vanhempien tai ystävien luona syöminen oli yhtä yleistä sekä naisten että miesten keskuudessa. Neljänneksi yleisin tapa tasapainottaa omaa taloutta oli työtuntien lisääminen tai lisätyön etsiminen, ja tätä keinoa oli käyttänyt yli kolmasosa vastanneista (36 %). Varsinkin 20–24-vuotiaat olivat etsineet lisätyötä tai tehneet lisätun-

teja töissä. Myös asumiskustannusten vähentäminen oli eräs käytetty keino tasa-painottaa omaa taloutta. Etenkin vanhimpiin ikäryhmiin kuuluvat olivat säästäneet asumiskustannuksissa siirtymällä esimerkiksi pienempään vuokra-asuntoon.

Taulukko 15 Nuorten aikuisten käyttämiä keinoja taloudellisen tilanteen parantamiseksi sukupuolen ja iän mukaan (%)

"Oletko viime aikoina pyrkinyt parantamaan taloudellista tilannettasi jollain seuraavista keinoista?" (Kyllä-vastaukset)	Sukupuoli (%)			Ikäryhmä (%)				MT	Kaikki
	Mies	Nainen	MT	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.		
Käytettyjen vaatteiden tai tavaroiden myyminen esim. kirpputorilla (n=904)	21,3	45,0	***	28,7	34,7	40,2	38,3	-	36,5
Tarvitsemasi tavaran ostaminen käytettynä (n=907)	47,0	59,5	***	50,5	51,8	58,4	57,7	-	54,9
Syöminen vanhempien tai ystävien luona (n=881)	45,4	44,5	-	79,6	53,5	39,8	22,8	***	44,8
Ruuan hakeminen ns. leipäjonosta (n=836)	2,3	3,6	-	3,7	3,2	2,5	3,5	-	3,1
Auton tai muun kulkuneuvon myyminen (n=549)	9,4	4,0	*	8,9	6,8	5,3	6,1	-	6,4
Opiskelun keskeyttäminen tai siirtäminen (n=700)	5,0	5,3	-	6,2	5,2	4,3	5,6	-	5,1
Asunnon myyminen (n=452)	2,1	1,5	-	0,0	0,7	2,3	2,6	-	1,8
Asumiskustannusten vähentämiseen liittyvät muut ratkaisut (n=812)	28,7	28,1	-	18,6	24,4	31,9	32,7	*	28,3
Työtuntien lisääminen tai lisätyön etsiminen (n=773)	33,2	37,8	-	31,3	42,9	32,7	31,5	*	36,1
Luottokortin oma-aloitteinen peruuttaminen (n=575)	0,0	3,1	**	0,0	1,2	2,8	2,2	-	1,9
Maksusuunnitelman muutos velkojan / velkojien kanssa (n=571)	9,3	12,8	-	5,3	7,7	13,4	14,4	-	11,4
Muuta (n=285)	6,5	13,6	-	4,9	8,0	11,6	15,7	-	10,5

Merkitsevyystaso (MT) viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). $p < 0.05^*$, $p < 0.01^{**}$, $p < 0.001^{***}$.

Yleisin muuta-ryhmän avovastauksissa mainittu keino oli (osake)sijoittaminen, mutta yleisesti mainittiin myös menojen yleiskarsiminen ja kulutuksen vähentäminen minimiin. Myös alkoholin kulutusta oli vähennetty. Osa vastaajista lykkäsi isompia hankintoja ja harkitsivat hyvin tarkkaan, mihin rahansa käyttävät, mutta kuten eräs vastaaja totesi: "Kulutus on jo lähtökohtaisesti pientä. En käytä päih-teitä tai tupakkaa, ei ole rahallista panostusta vaativia harrastuksia, leikkaan itse oman tukkani, yms." Omaa kulutusta voi siis olla vaikea pienentää jo ennestään vähiin karsitusta kulutuksesta.

Kulutuksen vähentäminen

Nettilomakkeessa nuorilta aikuisilta kysyttiin tarkemmin taloudellisista syistä ta-pahtunutta kulutuksen vähentämistä. Kysymys oli muotoa: "Oletko joutunut viime aikoina vähentämään kulutustasi, ostamaan halvempia tuotteita tai kokonaan luopumaan ostoaikeista taloudellisista syistä." Kaikkiaan 975 henkilöä vastasi tähän kysymykseen. Näistä 41 vastasi kaikkiin kysymyksiin "En osaa sanoa", ja heidät jätettiin seuraavien tarkastelujen ulkopuolelle.

Kaiken kaikkiaan kulutusta jollain osa-alueella oli vähentänyt kaksi kolmesta kysymykseen vastanneesta (66 %), naiset miehiä useammin (70 vs. 59 %). Alle 25-vuotiaista noin 70 prosenttia, 25–29-vuotiaista 64 prosenttia ja vanhimmassa ikäryhmässä 62 prosenttia ilmoitti vähentäneensä viime aikoina kulutustaan jollain osa-alueella. Taulukossa 16 esitetään tarkemmat ikäryhmittäiset ja sukupuolittai-set jakaumat eri osa-alueille liittyvän kulutuksen vähentämisessä.

Eniten vastaajat olivat vähentäneet kulutustaan vaatteiden ja jalkineiden (50 %) ja toiseksi eniten elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien (39 %) osalta. Kolmanneksi yleisin säästämiskohde oli kahvilat, ravintolat ja hotellit. Noin 37 prosenttia vastaajista oli vähentänyt kulutustaan tällä osa-alueella, naiset miehiä ja vanhemmat nuoria ikäryhmiä yleisemmin (ks. taulukko 16).

Miehillä yleisin säästämiskohde oli alkoholi ja juhliminen (36 %), kun taas naisilla säästämisen kohteena olivat yleisimmin vaatteet ja jalkineet (58 %). Naiset säästivät miehiä useammin erityisesti henkilökohtaisen hygienian ja kosmetiikan sekä palveluiden (kampaaja, parturi, kosmetologi ym.) kohdalla. Sen sijaan miehet säästivät naisia useammin tupakkatuotteissa, viihde-elektronikassa ja autossa tai muissa kulkuneuvoissa (ks. taulukko 16).

Alle 25-vuotiaiden nuorten säästämiskohteita vaatteiden ja jalkineiden lisäksi olivat alkoholi ja juhliminen sekä elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat (taulukko 16). Nuoremmat ikäryhmät säästivät vanhempia ikäryhmiä yleisemmin etenkin alkoholissa ja juhlimisessa, mutta myös makeisten ostamisessa. Sen sijaan vanhemmat ikäryhmät säästivät nuoria ikäryhmiä yleisemmin matkustamisessa, huonekaluissa ja sisustamisessa sekä sanoma- ja aikakausilehdissä.

Taulukko 16 Eri osa-alueilla kulutusta vähentäneiden osuudet sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=934)

"Valitse seuraavista osa-alueista ne, joilla olet viime aikoina joutunut vähentämään kulutustasi, ostamaan halvempia tuotteita tai kokonaan luopumaan ostoaikaisista."	Sukupuoli (%)			Ikäryhmä (%)				MT	Kaikki (%)
	Mies	Nainen	MT	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.		
Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	33,4	42,9	**	39,0	43,8	37,4	35,1	-	39,4
Makeiset	24,1	24,4	-	34,0	29,5	18,7	18,0	***	24,3
Henkilökohtainen hygienia, kosmetiikka	11,3	31,5	***	19,0	26,4	25,3	21,5	-	24,1
Terveys (sis. lääkkeet)	8,4	9,3	-	6,0	8,3	10,5	9,7	-	9,0
Vaatteet ja jalkineet	35,2	57,8	***	51,0	51,3	49,4	46,1	-	49,5
Alkoholi ja juhliminen	36,1	34,6	-	43,0	38,4	35,0	26,8	*	35,1
Tupakka ja tupakkatuotteet	12,8	8,1	*	19,0	9,5	9,7	6,6	-	9,9
Kahvilat, ravintolat ja hotellit	28,8	41,9	***	37,0	34,4	36,6	41,7	-	37,0
Palvelut (kampaaja, parturi, kosmetologi)	16,0	43,2	***	27,0	34,7	36,2	30,3	-	33,2
Viihde-elektronikka	34,0	20,9	***	32,0	24,4	26,1	24,6	-	25,7
Kodinkoneet	14,8	12,9	-	5,0	13,8	14,8	15,8	-	13,6
Sanoma- ja aikakauslehdet	15,1	21,5	*	9,0	18,9	19,5	23,7	*	19,2
Huonekalut, sisustaminen	17,7	27,8	**	11,0	24,1	29,6	23,7	**	24,1
Liikunta ym. harrastukset	13,7	18,6	-	17,0	16,3	17,1	17,1	-	16,8
Kulttuuri (elokuvat, teatteri ym.)	17,4	27,8	***	28,0	24,9	22,6	22,4	-	24,0
Matkustaminen	26,2	39,8	***	19,0	35,5	36,6	38,6	**	34,8
Koulutus	5,8	5,4	-	4,0	6,0	5,8	5,3	-	5,6
Vakuutukset	8,1	10,7	-	7,0	9,2	10,5	11,0	-	9,7
Asuminen ja energia	7,3	9,0	-	6,0	7,7	7,4	11,4	-	8,4
Auto tai muu ajoneuvo	19,5	11,0	***	12,0	14,6	12,8	15,8	-	14,1
Jokin muu	1,2	1,2	-	0,0	0,3	2,3	1,8	-	1,2
Vähintään yksi yllä mainittu (%)	59,3	70,2	**	70,0	69,1	64,2	62,3	-	66,2
n	344	590		100	349	257	228		934

Merkitsevyytaso (MT) viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi): p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Naiset säästivät miehiä useammin usealla eri osa-alueella (liitetaulukko 11). Naisista lähes kolmasosa (32 %) oli säästänyt vähintään seitsemällä eri osa-alueella, miehistä hieman yli viidesosalla (22 %) oli näin monta säästämiskohdetta. Vähintään kymmenellä eri osa-alueella naisista oli säästänyt 16 prosenttia, miehistä 12 prosenttia. Ikäryhmien väliset erot olivat vähäisempiä. Nuorimmasta ikäryhmästä (18–19-vuotiaat) 30 prosenttia ei ollut vähentänyt kulutustaan millään osa-alueella, sen sijaan vanhimman ikäryhmän kohdalla kyseinen osuus nousi 38 prosenttiin. Nuorimmassa ikäryhmässä 10 prosentilla oli vähintään kymmenen säästökohdetta liittyen omaan kulutukseen, kun vanhimman ikäryhmän kohdalla (30–35-vuotiaat) osuus nousi 16 prosenttiin. Todennäköisesti vanhemmilla ikäryhmillä on enemmän kulutusta, esim. lehtitilauksia, joiden kulutusta he voivat halutessaan vähentää, kun

taas nuoremmat ikäryhmät eivät pysty vähentämään kulutustaan esimerkiksi matkustamisessa, koska he lähtökohtaisesti matkustavat vähemmän kuin vanhemmat ikäryhmät.

Ei ole yllättävää, että maksuongelmat ajavat nuoret aikuiset säästämään usealla elämän eri osa-alueella. Toisin sanoen heikkoa rahatilannetta pyritään kompensoimaan säästämällä kulutusta mahdollisuuksien mukaan. Yli puolella (52 %) nuorista aikuisista, joilla oli objektiivinen velkaongelma, oli vähintään 10 eri säästökohdetta (ks. liitetaulukko 11). Sen sijaan vastanneista, joilla ei ollut objektiivista velkaongelmaa, noin joka kymmenennellä (11 %) oli yhtä monta säästökohdetta. Näyttäisikin siltä, että kulutusta oli vähennetty huomattavasti harvemmin, jos siihen ei ollut tarvetta esimerkiksi maksuvaikeuksien takia.

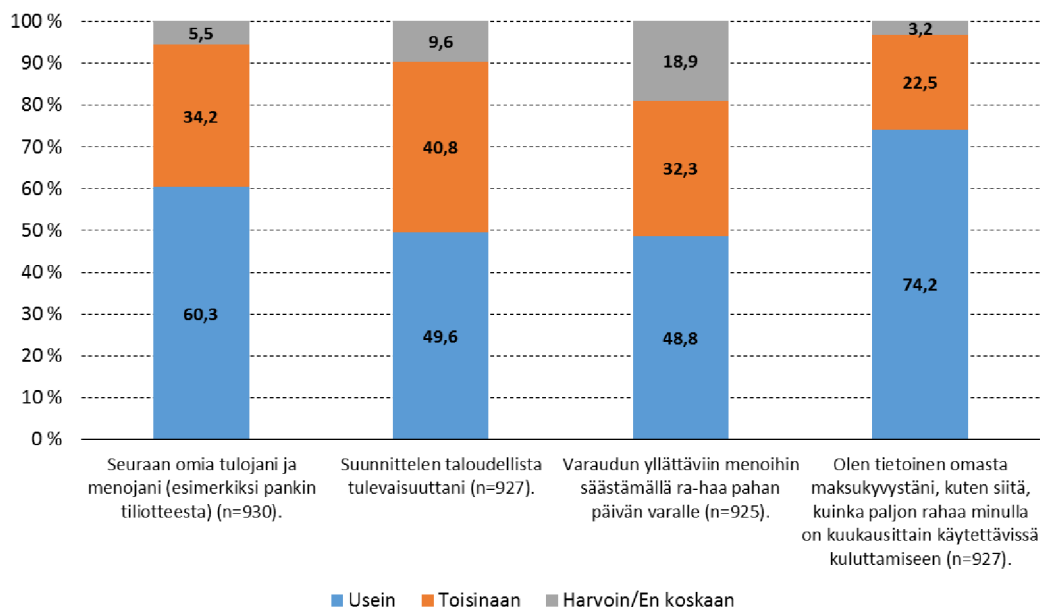
5 MIELIPIDEKYSYMYKSET NUORTEN AIKUISTEN TALOUDENHOIDON JA KULUTTAMISASENTEIDEN MITTAREINA

5.1 Taloudenhoito

Nuorilta aikuisilta kysyttiin omasta taloudenhoidosta neljän kysymyksen avulla. Jokaiseen neljästä kysymyksestä vastasi kaikkiaan 919 nuorta aikuista. Kysymyksiin oli kolme vastausvaihtoehtoa: ”usein”; ”toisinaan”; ”harvoin/ei koskaan”. Valtaosa nuorista oli aktiivisia toimijoita liittyen omaan taloudenhoitoon, tai ainakin silloin, kun sitä mitattiin neljän kuviossa 5 esitetyn kysymyksen avulla. Liitetaulukoista 12 ja 13 löytyvät tarkemmat vastausosuudet kuhunkin kysymykseen sukupuolen ja ikäryhmän mukaan eriteltyinä. Vastausten mukaan suurin osa nuorista aikuisista:

- Seuraa *usein* omia tulojaan ja menojaan (60 %);
- Suunnittelee *usein* taloudellista tulevaisuuttaan (50 %);
- Varautuu *usein* yllättäviin menoihin säästämällä rahaa pahan päivän varalle (49 %) ja
- On *usein* tietoinen omasta maksukyvystään (74 %).

Vastaajista kuitenkin 18,9 prosenttia vastasi *harvoin/ei koskaan* kysymykseen ”*varaudun yllättäviin menoihin säästämällä rahaa pahan päivän varalle*”. Tämä liittyy ainakin osittain siihen, että etenkin opiskelevilla nuorilla on harvoin taloudellista mahdollisuutta säästää ylimääräistä rahaa yllättäviin menoihin (ks. Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009).

Kuvio 5 Taloudenhoitoon liittyvien mielipidekysymysten vastausten jakautuminen (%) (n=925–930)¹⁷

¹⁷ Kuvioita ei esitetä sukupuolen tai ikäryhmien mukaan, koska mielipiteet eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi eri ryhmien välillä.

Noin neljäsosa (26 %) vastasi kaikkiin neljään kysymykseen ”usein”, kun taas ai-noastaan prosentti (1 %) vastasi kaikkiin neljään kysymykseen: ”harvoin/ei koskaan”. Vastausten perusteella useimmat nuorista aikuisista pyrkivät siis olemaan tietoisia omasta taloudellisesta tilanteestaan ja suunnittelemaan sitä myös tulevai-suutta silmällä pitäen, ja vain murto-osa vastaa toimineensa näin vain harvoin tai ei koskaan.

Teimme ”Taloudenhoito” -summamuuttujan neljästä¹⁸ yllä mainitusta muuttu-jasta (n=919). Luokittelimme summamuuttujan uudelleen kolmeen eri luokkaan: *aktiivista*¹⁹; *melko aktiivista*²⁰ ja *melko passiivista*²¹ taloudenhoitoa. Taulukossa 17 esitetään eri tavoin taloudellista tilannettaan hoitavat ja suunnittelevat ensin suku-puolen ja ikäryhmän mukaan. Tämän jälkeen osuudet esitetään kokonaan velat-tomilla. Taulukon lopussa esitetään vielä velkaongelmaisten osuudet eri tavoin ta-louttaan hoitavien ryhmissä.

Antamiensa vastausten mukaan miehet hoitivat ja suunnittelivat talouttaan naisia aktiivisemmin (49 vs. 42 %), ja melko passiivisesti talouttaan hoitavien nais-ten osuus oli miehiä korkeampi (12 vs. 9 %). Erot eivät kuitenkaan olleet tilastolli-sesti merkitsevät. Ikäryhmien välillä oli jonkin verran vaihtelua, mutta erot eivät olleet näidenkään ryhmien välillä tilastollisesti merkitsevät. Kokonaan velattomista 51 prosenttia hoiti omaa talouttaan aktiivisesti, ja vastaavasti melko passiivisesti omaa talouttaan hoitavien osuus jäi viiteen prosenttiin kokonaan velattomien jou-kossa (taulukko 17).

Sen sijaan tarkasteltaessa subjektiivisen ja objektiivisen velkaongelman ylei-syyttä eri tavoin talouttaan hoitavien ryhmissä melko passiivisesti omaa talouttaan hoitavat erottuivat selkeästi kahdesta muusta ryhmästä. Subjektiivinen velkaon-gelma löytyi jopa 53 prosentilta melko passiivisesti talouttaan hoitavilta ja objektiivinen velkaongelma 32 prosentilta. Keskimääräistä vähemmän velkaongelmia löytyi aktiivisesti taloudenhoitoa harjoittavilta – subjektiivinen velkaongelma oli noin yhdeksällä ja objektiivinen velkaongelma vain neljällä prosentilla kyseiseen ryhmään kuuluvista.

Taulukko 17 Eri tavoin talouttaan hoitavien jakautuminen sukupuolen ja ikäryhmän mu-kaan, sekä velkaongelmaisten osuudet näissä ryhmissä (%) (n=919)

Summamuuttuja: <i>Taloudenhoito</i>	Sukupuoli (%)		Ikäryhmä (%)				KAIKKI	Ei lainaa	Subjektiivinen velkaongelma	Objektiivinen velkaongelma
	Mies	Nainen	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.				
Aktiivista	49,0	42,4	43,6	42,2	49,1	44,7	44,8	51,4	9,2	4,4
Melko aktiivista	41,8	45,5	45,5	44,8	42,8	44,2	44,2	43,5	19,0	8,9
Melko passiivista	9,2	12,0	10,9	13,0	8,2	11,1	11,0	5,1	52,5	31,7
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	18,3	9,4
n	337	582	101	346	255	217	919	292	919	919

¹⁸ Crohnbachin $\alpha=0,70$.

¹⁹ Aktiivisiksi luokiteltiin ne, jotka saivat summamuuttujan arvoksi 4–5 eli he vastasivat kaikkiin neljään kysymykseen ”Usein” tai kolmeen kysymykseen ”Usein” ja yhteen kysy-myksistä ”Toisinaan”.

²⁰ Melko aktiivisiksi luokiteltiin ne, jotka saivat summamuuttujan arvoksi 6–8 eli he vasta-sivat vähintään kahteen kysymykseen ”Toisinaan” tai yhteen kysymykseen ”Harvoin/en koskaan”.

²¹ Melko passiivisiksi luokiteltiin ne, jotka saivat summamuuttujan arvoksi 9–12 eli he vas-tasivat korkeintaan yhteen kysymyksistä ”Usein” ja vähintään yhteen kysymykseen ”Har-voin/en koskaan”.

Ovatko vastaajat, jotka antavat itsestään passiivisen kuvan taloudenhoidossa, alttiimpia velkaongelmille, vai kasvaako passiivisuus ja välinpitämättömyys taloudenhoidosta erilaisten velkaongelmien lisääntyessä? Syy-seuraussuhteen todentaminen on aineistolla vaikeaa, ja todennäköisesti suunta kulkee molempiin suuntiin, eli erilaisista maksuvaikeuksista kärsivät eivät jaksaa hoitaa ja suunnitella talouttaan kovinkaan aktiivisesti, tai ehkä heillä ei ole edes käytännössä siihen mahdollisuutta pienten käytettävissä olevien tulojen takia (ks. myös Peura-Kapanen ym. 2010). Toisaalta riski erilaisiin maksuvaikeuksiin saattaa kasvaa niiden joukossa, jotka ovat alun perin passiivisempia oman talouden hoidossa. Ensimmäinen väite saa tukea, kun tarkastellaan taloudenhoito-summamuuttujan ja taloudellisista syistä johtuvien säästökohteiden lukumäärän välistä yhteyttä (ks. liitetaulukko 14). Melko passiivisesti talouttaan hoitavilla oli yli kaksi kertaa useammin vähintään seitsemän eri säästökohdetta kuin aktiivisesti omaa talouttaan hoitavilla. Tämä tulos viittaa siihen, että melko passiivisesti talouttaan hoitavat tekevät arkielämässään aktiivisesti kulutukseensa liittyviä säästämisratkaisuja. Toisin sanoen he tekevät tietoisia kuluttamispäätöksiä ja näin toimivat aktiivisesti omaan taloudelliseen tilanteeseen vaikuttavissa ostopäätöksissä. Lisäksi tulosten mukaan aktiivisesti talouttaan hoitavat olivat huomattavasti useammin parempituloisia²², jolloin heillä oli myös paremmat edellytykset suunnitella omaa talouttaan, kuten esimerkiksi varautua säästämällä yllättäviin menoihin kuin niillä, joilla käytettävissä olevat tulot ovat hyvin matalat.

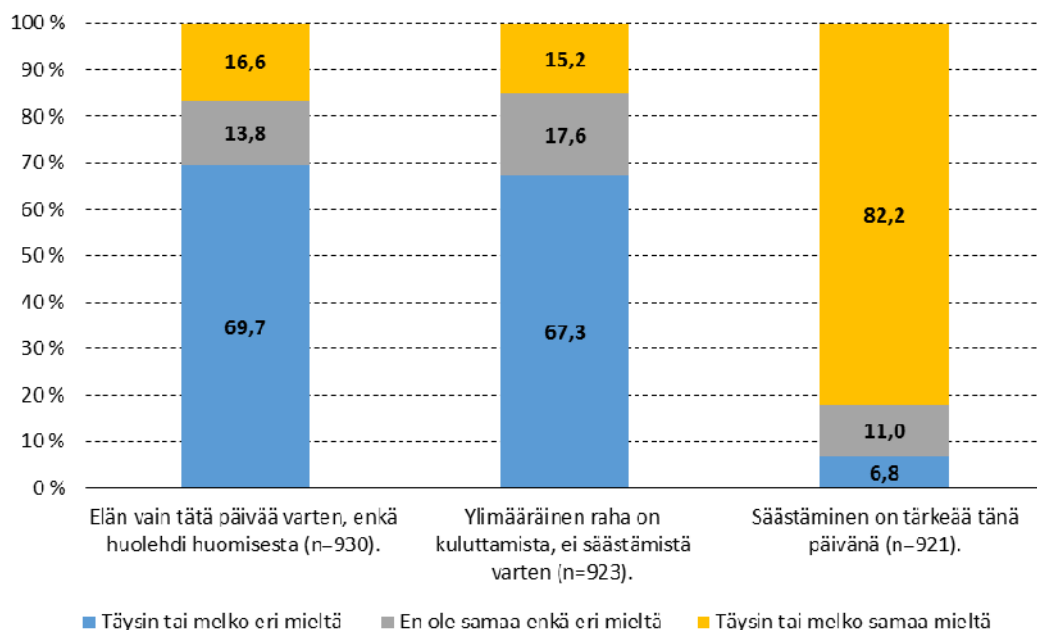
5.2 Asenteita säästämiseen, kuluttamiseen ja velkaantumiseen

Lomakkeessa esitettiin kaikkiaan 12 mielipidekysymystä. Yhdeksän kysymyksen avulla kartoitettiin vastanneiden asenteita säästämistä, kuluttamista ja velkaantumista koskeviin teemoihin. Kahdella kysymyksellä haettiin vastausta yhteiskunnan vastuisiin, ja yhdellä kysymyksellä tiedusteltiin vastaajien mielipidettä yleisessä maksumoraalissa mahdollisesti tapahtuneesta muutoksesta. Kuhunkin kysymykseen oli viisi eri vastausvaihtoehtoa: ”olen täysin eri mieltä”; ”olen melko eri mieltä”; ”en ole samaa enkä eri mieltä”; ”olen melko samaa mieltä”; ”olen täysin samaa mieltä”. Näistä kaksi ensimmäistä luokkaa yhdistettiin yhdeksi ”täysin tai melko eri mieltä” -luokaksi. Samoin yhdistettiin kaksi viimeistä vastausluokkaa yhdeksi ”täysin tai melko samaa mieltä” -luokaksi. Mielipidemuuttujiin vastaaminen oli melko yhtenäistä tarkasteltaessa niitä sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Liitetaulukoista 15 ja 16 näkyvät tarkemmat sukupuolittaiset ja ikäryhmittäiset osuudet yksittäisiin kysymyksiin vastaamisessa.

Usein nuoriin kuluttajiin liitetään ajatus hetkessä elämisestä ja kaiken ylimääräisen rahan tuhlaamisesta. Tämä väite ei saanut tukea nuorten aikuisten vastauksissa (ks. kuvio 6). Vastaajista 82 prosenttia oli väitteen ”säästäminen on tärkeää tänä päivänä” kanssa täysin tai melko samaa mieltä, eivätkä sukupuolet tai ikäryhmät juurikaan eronneet toisistaan tämän väitteen suhteen (ks. liitetaulukot

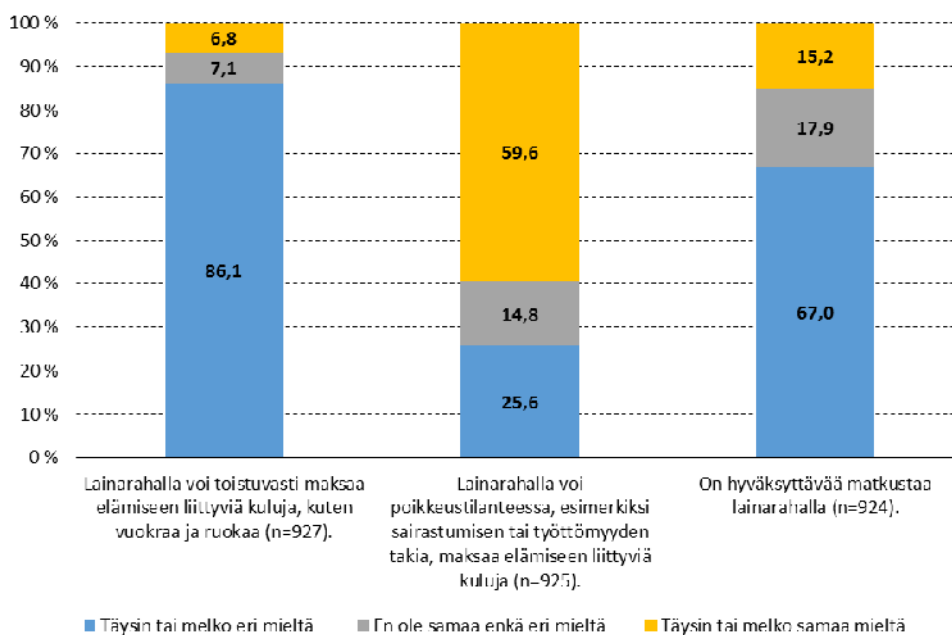
²² Aktiivisesti talouttaan hoitavista vastaajista alle viidesosalla (19 %) käytettävissä olevat kuukausitulot olivat alle 500 €, kun taas passiivisesti talouttaan hoitavien vastaajista lähes kolmasosalla (31 %) oli alle 500 € kuukausitulot. Sen sijaan yli 2 500 € kuukausituloisista aktiivisesti talouttaan hoitavien osuus oli 11 prosenttia ja passiivisesti talouttaan hoitavien osuus kaksi prosenttia.

15 ja 16). Myös väitteiden ”ylimääräinen raha on kuluttamista, ei säästämistä varten” ja ”elän vain tätä päivää varten, enkä huolehdi huomista” kanssa oli täysin tai melko eri mieltä lähes 70 prosenttia vastanneista. Etenkin yli 25-vuotiaat olivat eri mieltä väitteen ”elän vain tätä päivää varten, enkä huolehdi huomista” kanssa (noin 75 %) (liitetaulukko 16).

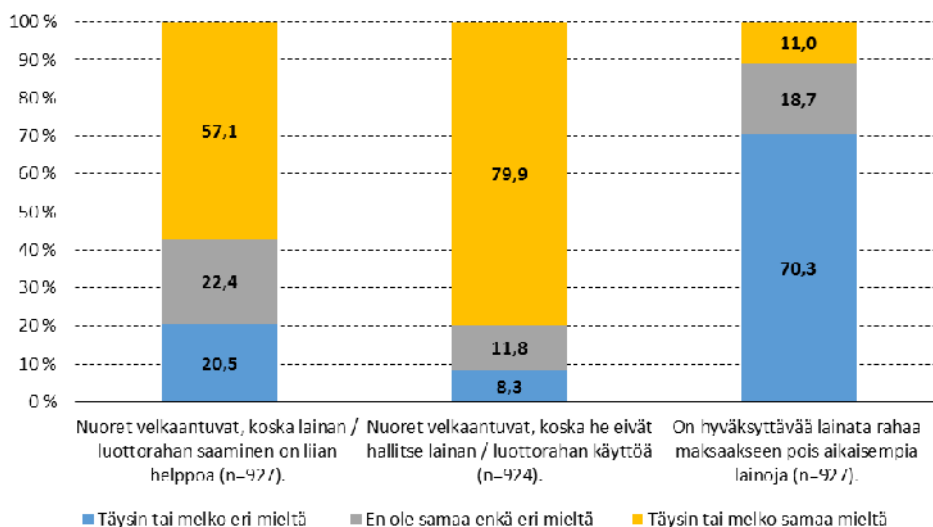
Kuvio 6 Säästämiseen ja kuluttamiseen liittyvien vastausten jakautuminen (%) (n=921–930)

Myöskään velaksi eläminen ei houkuta nuoria aikuisia (ks. kuvio 7). ”Lainarahalla voi toistuvasti maksaa elämiseen liittyviä kuluja, kuten vuokraa ja ruokaa” väitteen kanssa lähes kaikki vastaajat (86 %) olivat täysin tai melko eri mieltä. Alle joka kymmenes (7 %) oli kyseisen väitteen kanssa täysin tai melko samaa mieltä. Nuoremmat olivat vanhempia ikäryhmiä hieman yleisemmin samaa mieltä kyseisen väitteen kanssa (ks. liitetaulukko 16). Sen sijaan mielipiteet jakoutuivat huomattavasti useammin väitteeseen ”lainarahalla voi poikkeustilanteessa, esimerkiksi sairastumisen tai työttömyyden takia, maksaa elämiseen liittyviä kuluja” vastanneiden kesken. Hieman alle kaksi kolmesta vastaajasta (60 %) oli täysin tai melko samaa mieltä tämän väitteen kanssa, ja noin neljäsosa (26 %) oli täysin tai melko eri mieltä kyseisen väitteen kanssa. Tässäkin kysymyksessä vanhimpiaan ikäryhmään kuuluvat olivat väitteen kanssa useammin eri mieltä kuin nuorimpaan ikäryhmään kuuluvat (32 vs. 17 %). Alle kuudesosa (15 %) nuorista aikuisista oli täysin tai melko samaa mieltä väitteen ”on hyväksyttävää matkustaa lainarahalla” kanssa, kun eri mieltä olevien osuus oli kaksi kolmasosaa (67 %) (ks. kuvio 7).

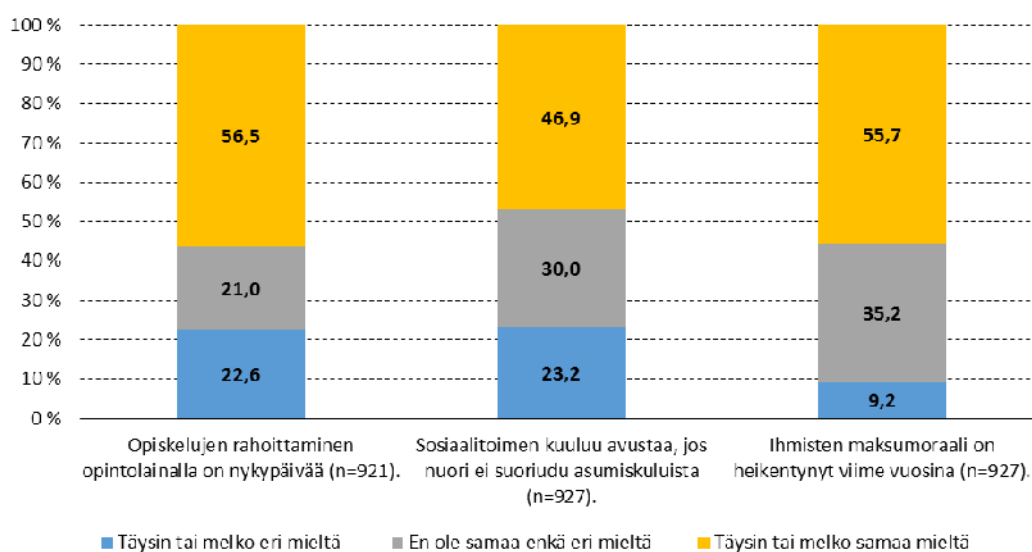
Kuvio 7 Velkaantumiseen liittyvien vastausten jakautuminen (%) (n=924–927)

Useimmat vastaajista näkevät velkaantumisen nuoren omana vikana, sillä vastanneista 80 prosenttia oli *samaa mieltä* väitteen ”nuoret velkaantuvat, koska he eivät hallitse lainan/luottorahan käyttöä” kanssa. Väitteen ”nuoret velkaantuvat, koska lainan/luottorahan saaminen on liian helppoa” kanssa täysin tai melko *samaa mieltä* olevien osuus oli 57 prosenttia. Vanhimmissa, 30–35-vuotiaiden ikäryhmässä, 69 prosenttia oli täysin tai melkein *samaa mieltä* jälkimmäisen väitteen kanssa, sen sijaan nuorimmassa ikäryhmässä (18–24-vuotiaat) osuus jäi alhaisemmaksi, noin 54 prosenttiin (ks. liitetaulukko 16). Sen sijaan väittämän ”on hyväksyttävää lainata rahaa maksaakseen pois aikaisempia lainoja” kanssa miehet olivat hieman useammin täysin tai melko *samaa mieltä* kuin naiset (15 vs. 9 %), tosin suurin osa vastaajista oli kyseisen väittämän kanssa täysin tai melko *eri mieltä* (70 %) (ks. liitetaulukko 15 & kuvio 8).

Kuvio 8 Nuorten rahan lainaamiseen liittyvien vastausten jakautuminen (%) (n=924–927)

Mukana oli myös muutama mielipidekysymys liittyen opintolainaan ja asumistukseen sekä maksumoraalin mahdolliseen heikkenemiseen (kuvio 9). Hieman yli puolet vastaajista (57 %) oli täysin tai melkein *samaa mieltä* siitä, että ”*opiskelujen rahoittaminen opintolainalla on nykypäivää*”. Nuoret aikuiset eivät erottuneet sukupuolen tai ikäryhmän mukaan tähän kysymykseen vastaamisessa. Sen sijaan väitteestä ”*sosiaalitoimen kuuluu avustaa, jos nuori ei suoriudu asumiskuluista*” hieman alle puolet oli täysin tai melko *samaa mieltä* (47 %). Alle 20-vuotiaat olivat huomattavasti useammin täysin tai melko *samaa mieltä* kyseisen väitteen kanssa kuin vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat (66 vs. 35 %) (ks. liitetaulukko 16). Sen sijaan miehistä hieman suurempi osuus kuin naisista oli melko tai täysin *eri mieltä* kyseisen väitteen kanssa (26 vs. 21 %) (ks. liitetaulukko 15).

Kuvio 9 Sosiaaliturvaetuuksiin ja maksumoraaliin liittyvien mielipiteiden jakautuminen (%) (n=921–927)

Usein kuulee puhuttavan, että ihmisten maksumoraali on heikentynyt. Tämä näkemys sai joltain osin tukea myös nuorten aikuisten keskuudessa (ks. kuvio 9). Väitteen ”*ihmisten maksumoraali on heikentynyt viime vuosina*”, kanssa oli täysin tai melko *samaa mieltä* 56 prosenttia vastaajista. Miehet ja naiset vastasivat melko yhtenevästi tähän kysymykseen (liitetaulukko 15). Vanhimmat vastaajat olivat sen sijaan nuoria hieman useammin täysin tai melko *samaa mieltä* kyseisen väitteen kanssa (64 vs. 47 %) (liitetaulukko 16).

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Raportin tausta ja tavoitteet lyhyesti

Raportti esittää 18–35-vuotiaille suunnatun internetkyselyn perustulokset. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 1 019 nuorta aikuista keväällä 2015. Aineisto ei ole edustava otos 18–35-vuotiaista Suomessa asuvista ns. nuorista aikuisista. Aineistossa esitetyt tulokset ovat siis monelta osin suuntaa-antavia, etenkin velkaantumista ja velkaongelmia kokeneiden prosenttiosuuksien osalta. Aineiston avulla on kuitenkin mahdollista tarkastella nuorten aikuisten velkaantumista yleisempänä ilmiönä. Aineisto mahdollisti myös erityyppisiä velkaongelmia kokeneiden ryhmien välisten eroavaisuuksien vertailua.

Naisten, opiskelijoiden ja korkeammin koulutettujen yliedustavuus aineistossa antaa todennäköisesti positiivisemmän kuvan suomalaisten nuorten aikuisten talouden hallinnasta kuin mitä se todellisuudessa on²³. Toisaalta pääasiallisen kiinnostuksen kohteenamme oli se, miksi jotkut nuoret saavat pidettyä taloutensa tasapainossa eri elämäntilanteissa. Siksi on hyvä, että etenkin pienillä tuloilla elävät ja harvoin velkaongelmista kärsivät opiskelijat ovat aineistossa yliedustettuina – heidän kykynsä sinitellä pienillä tuloilla voi antaa ratkaisun avaimia myös muille samassa tilanteessa oleville. Moni saamamme tulos sai myös tukea aikaisemmista, nuorten aikuisten velkaantumista koskevista tutkimustuloksista. Voimme siis olettaa, että käytetty aineisto on monelta osin relevantti. Näin ollen raportin lopussa uskallamme tehdä joitain johtopäätöksiä ja suosituksia liittyen nuorten aikuisten velkaantumiseen, velkaongelmiin ja niistä selviämiseen.

Erotimme analyysissä toisistaan *subjektiivisen* ja *objektiivisen velkaongelman*. Subjektiivisella velkaongelmalla tarkoitimme itse koettuja velkojen ja lainojen takaisinmaksuvaikeuksia. Mikäli nuorella aikuisella oli oman ilmoituksen mukaan laskuja tai lainoja perinnässä, maksuhäiriömerkintä tai velkoja tai lainoja ulosotossa, luokiteltiin hänelle objektiivinen velkaongelma.

Internetkyselyn yhtenä keskeisenä lähtökohtana oli löytää nuorten aikuisten käyttämiä *keinoja* taloudellisista vaikeuksista selviämiseen tai yleensä pienillä tuloilla elämiseen. Analyysiosion aluksi tarkastelimme nuorten aikuisten velkaantumista ja velkaongelmia yleisesti. Tämän jälkeen olimme kiinnostuneet *elämäntilanteissa* tapahtuneiden muutosten yhteydestä sekä subjektiiviseen että objektiiviseen velkaongelmaan. Tarkastelimme eritoten nuorten aikuisten arjessa käyttämiä keinoja oman talouden tasapainottamisessa. Tutkimuskysymyksenä oli, *miksi jotkut nuoret aikuiset saavat pidettyä taloutensa tasapainossa, kun taas toiset joutuvat merkittäviin velkaongelmiin*. Lopuksi tutkimme mielipidekysymysten avulla nuorten aikuisten taloudenhallintaan, säästämiseen, kuluttamiseen ja velkaantumiseen liittyviä asenteita.

²³ Vaikka aineisto ei ole edustava otos, on aineistossa mukana laajasti eri sosiodemografisia ja -ekonomisia ominaisuuksia omaavia nuoria aikuisia. Velkaongelmien painoutuessa kuitenkin matalampiin sosioekonomisiin ryhmiin, jää heidän kokemuksensa velkaongelmista ja elämänmuutosten vaikutuksista niihin tässä raportissa osin vajaaksi.

6.2 Vastaajien velkaantuminen ja velkaongelmat

Kyselyyn vastanneilla naisilla oli miehiä useammin velkaa. Naisilla oli miehiä useammin etenkin opintolainaa (41 vs. 28 %) ja luottokorttivelkaa (22 vs. 14 %). Velkaantuneiden osuudet kasvoivat vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä. Tämä näkyi etenkin asuntolainoissa ja luottokorttivelloissa. Vanhemmilla ikäryhmillä oli myös useammin opintolainaa, kulutusluottoa (sekä pankista että muualta) ja osamaksuvelkaa. Kokonaan velattomia oli 31,3 prosenttia vastaajista.

Elämäntilanne velkaannutti. Harvimmin velkaa oli kotona vanhemman tai vanhempien luona asuvilla nuorilla aikuisilla. Sen sijaan parisuhde ja lasten olemassa olo velkaannuttivat. Myös kolme sosioekonomista asemaa mittaavaa muuttujaa (pääasiallinen toiminta, korkein suoritettu tutkinto ja käytettävissä olevat tulot) oli vahvasti yhteydessä velkaantumiseen. Näitä muuttujia tarkasteltaessa eniten velkaantuneita löytyi perhevapaalla ja vähiten ase- tai siviilipalveluksessa olevien joukosta. Korkeintaan ylioppilastutkinnon suorittaneilla oli harvimmin velkaa, kun taas eniten velallisia löytyi ammattikoulun tai ammatillisen tutkinnon suorittaneilta. Käytettävissä olevien tulojen ja velallisten välinen yhteys oli melko lineaarinen; velallisten osuudet kasvoivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta siirryttäessä korkeampiin tuloluokkiin. Eniten velallisia oli pääkaupunkiseudulla ja vähiten velkaantuneita löytyi Keski-Suomesta.

Subjektiivinen velkaongelma löytyi kaikkiaan 19 ja objektiivinen 10 prosentilta kyselyyn vastanneista. Subjektiivinen velkaongelma oli hieman yleisempi naisten ja objektiivinen velkaongelma miesten keskuudessa. Molempien tyyppiset velkaongelmat kasvoivat vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä. Rajattaessa subjektiivisen velkaongelman tarkastelu niihin nuoriin aikuisiin joilla oli velkaa oli subjektiivinen velkaongelma yleisempi alle 25-vuotiailla kuin sitä vanhemmilla.

Etenkin lapsen/lasten olemassa olo ja yksinhuoltajuus ennustivat velkaongelmia, sekä subjektiivista että objektiivista. Vähiten velkaongelmia oli kotona vanhemman/vanhempien kanssa asuvilla nuorilla aikuisilla. Pääasiallisen toiminnan ja velkaongelmien yhteyttä tarkasteltaessa eniten velkaongelmia löytyi ryhmästä ”muut”, joihin kuuluivat muun muassa eläkkeellä olevat nuoret aikuiset. Vaikka opiskelijoilla oli muita ryhmiä harvimmin velkaongelmia, taloudelliset vaikeudet ovat aikaisempien opiskelijatutkimusten mukaan hyvin yleisiä opiskelijoilla, joilla on lapsia (ks. esim. Viuhko 2006; Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009).

Subjektiivinen velkaongelma edeltää useimmiten objektiivista velkaongelmaa. Koettujen maksuvaikkeuksien myötä ja maksuvaikkeuksien pitkittyessä velka tai laina jää maksamatta, josta taas seuraa todennäköisesti maksuhäiriömerkintä ja mahdollinen ulosotto. Etenkin usealle eri taholle suuntautuvien lainojen ja velkojen korkea lukumäärä oli vahvasti yhteydessä sekä subjektiiviseen että objektiiviseen velkaongelmaan. Tulos ei sinänsä ole yllättävä, sillä myös aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu, että lainojen hallinta vaikeutuu ja maksuvaikkeudet lisääntyvät lainojen lukumäärän kasvaessa (Raijas, Lehtinen & Leskinen 2010).

Saatujen tulosten mukaan useimmat vastaajista pyrkivät elämäänsä käytettävissä olevien tulojen puitteissa, ja he ovat harkitsevia velanottajia. Elämäntilanteessa tapahtuneen äkillisen muutoksen myötä menojen suhteuttaminen tuloihin voi kuitenkin olla haastavaa. Tulosten mukaan etenkin työttömäksi jääminen, parisuhteen loppuminen ja oma vakava sairastuminen ennustivat velkojen takaisinmaksuvaikkeuksia, kuten myös objektiivista velkaongelmaa. Kyselyä edeltäneen

vuoden aikana vähintään neljä muutosta elämässään kokeneilla oli useammin vaikeuksia velkojen takaisinmaksussa sekä objektiivinen velkaongelma kuin niillä, joilla ei muutoksia ollut. Useiden elämänmuutosten aiheuttama kuorma näkyi myös avovastauksissa. Ilman puskurirahastoa tai läheisiltä saatua taloudellista apua selviytyminen tällaisesta tilanteesta on monelle nuorelle haastavaa, sillä pienituloisilla kulutus on jo lähtökohtaisesti tarkkaan kohdennettua ja sitä voi olla vaikea vähentää entisestään.

Maksuvaikeudet näkyivät monen nuoren elämässä muun muassa mielialaan liittyvinä oireina, kuten univaikeuksina, ahdistuksena tai ärtymyksenä. Myös häpeän tunne oli yleinen.

6.3 Selviytymiskeinot

Aikaisemman tutkimuksen mukaan (ks. Valkama 2004; Peura-Kapanen ym. 2010) velkojen takaisinmaksun muodostuessa ongelmaksi velallinen pyrkii sinnittelemään mahdollisimman pitkään ongelmien kanssa yksin, ja apua haetaan usein vasta ongelmavyöhdin paisuttua suureksi. Saatujen tulosten mukaan moni nuori aikuinen keskusteli kuitenkin jossain vaiheessa puolison/seurustelukumppanin ja/tai omien vanhempiensa kanssa taloudellisista ongelmistaan, naiset miehiä herkemmin ja vanhemmat ikäryhmät nuoria yleisemmin. Toisaalta reilu kolmasosa (34,1 %) nuorista aikuisista ei ollut keskustellut kenenkään läheisen kanssa viimeaikaisista maksuvaikeuksistaan.

Noin neljäsosa maksuvaikeuksissa olevista vastaajista oli hakenut tietoa internetistä. Useimmat olivat hakeneet tietoa järjestöjen ja/tai viranomaisten tms. internetsivuilta. Neljäsosa maksuvaikeuksia kokeneista nuorista aikuisista oli myös hyödyntänyt yhteiskunnan, järjestön, pankin tai kirkon tarjoamaa apua. Useimmiten mainittiin sosiaalityöntekijän ja oman pankin virkailijan tarjoama apu. Noin kaksi kolmasosaa maksuvaikeuksia kokevista nuorista aikuisista ei ollut tietoinen esim. Takuu-Säätiön tarjoamasta erilaisesta avusta tai joidenkin kuntien tarjoamasta sosiaalisesta luotosta.

Läheiset ja etenkin omat vanhemmat nousivat keskeisiksi taloudellisen avun lähteiksi nuorilla aikuisilla. Reilusti yli puolet nuorista aikuisista (65 %) oli saanut jonkinlaista taloudellista apua läheiseltään kyselyä edeltäneen vuoden aikana. Nuoret aikuiset, joilla oli objektiivinen velkaongelma, saivat tulosten mukaan yleisemmin ja useammalta eri lähestahoilta taloudellista apua kuin ne nuoret, joilla ei ollut objektiivista velkaongelmaa. Naiset saivat miehiä yleisemmin jonkinlaista taloudellista apua läheisiltään. Taloudellinen apu oli myös huomattavasti yleisempää nuoremmissa kuin vanhemmissa ikäryhmissä. Apua saatiin erityisesti elintarvikkeisiin, mutta myös vaatteisiin ja jalkineisiin saatiin rahaa, tai läheinen maksoi niiden oston.

Käytettyjen tavaroiden osto ja myynti oli yleinen tapa nuorilla aikuisilla tasapainottaa taloudellista tilannetta, etenkin naisilla. Sen sijaan miehet myivät naisia useammin auton tai muun kulkuneuvon. Nuoret vastaajat myös söivät vanhempiensa tai ystäviensä luona, lisäsivät työtunteja tai etsivät lisätyötä parantaakseen heikkoa taloudellista tilannettaan. Kaksi kolmesta vastaajasta oli myös vähentänyt kulutustaan taloudellisista syistä. Kulutusta oli vähennetty etenkin vaatteissa ja

jalkineissa sekä elintarvikkeissa ja alkoholittomissa juomissa. Naiset olivat vähentäneet miehiä useammin kulutustaan vähintään seitsemällä eri osa-alueella, ja vanhemmat ikäryhmät olivat vähentäneet nuoria ikäryhmiä yleisemmin kulutustaan usealla eri osa-alueella. Etenkin ne vastaajat, joilla oli objektiivinen velkaongelma, olivat vähentäneet kulutustaan vähintään 10 eri osa-alueella.

Suurin osa kyselyyn vastanneista suhtautui harkiten velkaantumiseen ja velan ottamiseen, ja säästämiseen liittyvät asenteet saivat yleistä kannatusta. Kuitenkin moni koki, että ihmisten maksumoraali on heikentynyt viime vuosina ja että nuoret velkaantuvat, koska he eivät hallitse luottorahan käyttöä. Opiskelujen rahoittaminen velkarahalla nähtiin normaalina, mutta etenkin alle 25-vuotiaat vastaajat oletivat, että hyvinvointivaltio auttaa esimerkiksi asumiskuluissa, jos nuori ei niistä itse suoriudu.

6.4 Johtopäätökset

Moni nuori aikuinen joutuu maksamaan kovia oppirahoja harjoittellessaan oman talouden hallintaa opiskelun ja työmarkkina-aseman rakentamisen sekä mahdollisen perhe-elämän lomassa. Käytettävissä olevat tulot ovat usein hyvin matalat itsenäisen elämän alkumetreillä, ja elämäntilanteiden nopeat muutokset saattavat synnyttää talouden hallinnassa ylitsepääsemättömiä vaikeuksia. Saatujen tulosten mukaan etenkin velkaantuminen usealle eri taholle vaikeuttaa taloudenhallintaa ja lisää velkaongelmia.

Kuluttamisen sanotaan olevan usealle nuorelle samaa kuin eläminen (ks. esim. Lehtinen 2011). Pääosa tämän tutkimuksen nuorista aikuisista on antamiensa vastaustensa mukaan kuitenkin vastuullisia kuluttajia, eikä heillä ole velkaantumiseen liittyviä ongelmia. Jos ongelmia ilmeni, he pyrkivät tasapainottamaan taloudellista tilannettaan eri keinoin. Moni vastaaja esimerkiksi ilmoitti, että he ovat vähentäneet kulutustaan tai he ovat ostaneet tarvitsemansa tavaran käytettynä ja/tai myyneet käytettyjä tavaroita tasapainottaakseen talouttaan.

Aineiston perusteella ongelmallisimmassa tilanteessa olivat monelta osin alle 20-vuotiaat velalliset – heistä viidesosalla oli merkittäviä velkojen takaisinmaksuvaikeuksia, kun muissa ikäryhmissä osuus oli noin puolet tästä. Etenkin nuorena velkaa ottaneet näyttävät saatujen tulosten mukaan joutuvan helposti vaikeuksiin velkojen takaisinmaksun kanssa (ks. myös Oksanen ym. 2016). Lainsäätäjien tulisi pohtia, voisiko alle 20-vuotiaiden osalta velanottoa rajoittaa. Lisäksi ns. positiivinen luottorekisteri rajoittaisi joltain osin uusien lainojen myöntämistä henkilöille, joilla on jo selviä vaikeuksia aikaisemmin otettujen lainojen takaisinmaksussa.

Aikaisemman tutkimuksen mukaan naiset eivät ota samanlaisia riskejä taloudellisessa päätöksenteossa kuin miehet (Jianakoplos & Bernasek 1998). Tässä nettikyselyyn perustuvassa raportissa ei ollut riskikäyttämiseen liittyviä kysymyksiä, mutta saatujen tulosten mukaan miehet seurasivat ja suunnittelivat naisia hieman aktiivisemmin omaa talouttaan. Naiset kuitenkin keskustelivat maksuvaikeuksistaan läheisten kanssa yleisemmin kuin miehet. Naisvastaajat saivat myös yleisemmin taloudellista apua läheisiltään, ja he etsivät arjessa aktiivisemmin ratkaisuja taloudellisen tilanteen epätasapainoon kuin miesvastaajat. Eräs syy miesten naisia korkeampiin objektiivisiin maksuvaikeuksiin voisikin löytyä juuri tästä –

vaikka miehet vastaustensa mukaan seuraavat ja suunnittelevat omaa talouttaan naisia aktiivisemmin, naiset hakevat arjessa aktiivisemmin ratkaisuja taloudellisiin ongelmiinsa. Eräs kiinnostava jatkotutkimuksen aihe voisi löytyä tältä saralta; onko naisilla miehiä parempi kyky selvittää taloudellisista vaikeuksista sosiaalisten suhteiden avulla ja pienten, rahanmenoa vähentävien arkisten tekojen ansiosta ja näin välttää objektiivinen velkaongelma?

Nuorten aikuisten asema yhteiskunnassa on monelta osin heterogeeninen. Etenkin työelämässä mukana olo luo turvaa taloudellisten ongelmien varalle, ja esimerkiksi kohdatessa sairastumista tai työttömyyttä, toimeentuloturvaetuudet saadaan usein ansioperusteisina. (Ylönen 2014.) Tarkasteltaessa velallisia ja velkaongelmaisia etenkin opiskelijat ovat saatujen tulosten mukaan onnistuneet suhteuttamaan kulutuksensa käytettävissä oleviin tuloihin, sillä tämän raportin mukaan heillä oli keskimääräistä selvästi harvemmin velkaongelmia. Heikoimmassa tilanteessa sen sijaan olivat pysyvämmiin työmarkkinoiden ulkopuolella olevat eli esimerkiksi ennen aikaisesti eläkkeelle jääneet ja pitkäaikaissairaat. Myös työttömät, perhevaapaalla ja ase- tai siviilipalveluksessa olevilla oli keskimääräistä useammin velkojen takaisinmaksuvaikeuksia. Työssäkäynti on siis monella tapaa paras edellytys myös veloista ja lainoista selviämiseen.

Tilanteessa, jossa rahaa ei ole säästöissä, yllättävä rahameno voi johtaa helposti velkaongelmaan. Läheisiltä saatu taloudellinen apu nousi esiin saaduissa tuloksissa. Tulosten mukaan suurin osa alle 25-vuotiaista vastaajista sai jonkinlaista taloudellista apua jokapäiväisiin menoihin, etenkin ruokaan ja vaatteisiin omilta vanhemmiltaan ja/tai muilta läheisiltä. Läheisten taloudellisella avulla on todennäköisesti suuri merkitys etenkin opiskelijoiden suhteellisen alhaisiin osuuksiin tarkasteltaessa velkaongelmaisia ryhmiä. Kaikilla nuorilla aikuisilla ei kuitenkaan ole vanhempia, jotka voisivat auttaa, tai vanhemmat itse ovat taloudellisessa tilanteessa, jossa heillä ei ole mahdollisuutta antaa taloudellista apua nuorelle aikuiselle. Olisikin tärkeää, että yhteiskunta tai muut epäviralliset lähteet pystyisivät suhteellisen nopeasti tarjoamaan tilapäistä taloudellista apua tarvittaessa. Pieni maksamaton velka saattaa nopeasti kasvaa nuoren maksukyvyyn ulottumattomiin maksumuistutusten, oikeudenkäyntikulujen ja korkojen myötä.

Saadut tulokset antoivat viitettä myös yllättävien elämäntilanteiden, kuten sairastumisen, eron tai työttömäksi jäämisen vaikutuksesta velkaongelmien kehittymiselle – ne vievät pohjan jo usein ennestään tiukassa taloudellisessa tilanteessa. Olisikin tärkeää lisätä nuorten aikuisten tietoisuutta yhteiskunnan, järjestöjen ja epävirallisten tahojen tarjoamasta velkaongelmia ennaltaehkäisevästä avusta, sillä yllättävän moni ei ollut kuullut näistä.

Nuorten aikuisten omaa aktiivisuutta olisi myös lisättävä. Vastuun ottaminen omasta taloudesta on ainoa keino selvittää joko jo olemassa olevista maksuvaikeuksista tai estää niiden syntyminen tulevaisuudessa. Myös yleisen keskustelun lisääminen velkaongelmista olisi tärkeää; jos velkaongelmista ja niiden hoidosta puhuttaisiin julkisesti, velkaongelmien esiintulo voisi nopeutua. Tämä puolestaan estäisi velkaongelmavyöhdin paisumisen nuorelle aikuiselle liian suureksi. Olisikin tärkeää saada muutettua yleistä ilmapiiriä, jossa maksuvaikeuksista puhumista ja avun hakemista ei koettaisi hävettävänä.

KIITOKSET

Kiitokset tutkimusavustaja Mira Keräselle (Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti) eri järjestöjen ja tahojen yhteystietojen keräämisestä. Näiden tietojen avulla saimme jaettua kyselyn linkkiä laajalti eri tahoille. Erityiskiitokset siis seuraaville henkilöille ja tahoille, jotka auttoivat kyselyn levittämisessä: Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL ry) Silja Silvasti, Suomen ammattikorkeakouluopiskelijoiden (SAMOK ry) Henna Sihvonen, Studentumin Saara Argillander, Suomen ammattiin opiskelevien liito (SAKKI ry) Henri Salonen, SAK:n Tatu Tuomela, STTK:n Emma Koskimaa, Allianssi ry:n Asmo Koste, Helsingin diakonissalaitoksen Ulla Nord sekä Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pirkanmaan ja Kaakkois-Suomen TE-toimistot. Lisäksi haluamme kiittää Puolustusvoimien Kari Laitista, jonka avulla saimme levitettyä kyselyn linkkiä varusmiespalveluksessa oleville nuorille aikuisille. Kiitos myös kuluttajatutkimuskeskuksen Anna-Riitta Lehtiselle ja Raija Järviselle kyselylomakkeen kommentoinnista. Myös Takuu-Säätiön Minna Mattila ja Juha Panzar antoivat arvokasta apua kyselylomakkeen kommentoinnissa, sekä lomakkeen linkin saamisessa Takuu-Säätiön www-sivuille. Erityiskiitos Kilpailu- ja kuluttajaviraston Sanna Helesuolle hänen tarjoamastaan mahdollisuudesta kertoa Nuoret ja velka -tutkimuksesta Talous- ja velkaneuvonnan koulutuspäiville. Kiitos myös kaikille talous- ja velkaneuvojille, jotka osallistuivat lomakkeen linkin levittämiseen. Lopuksi kiitokset vielä Kilpailu- ja kuluttajaviraston Anu Raijakselle raportin sisältöön liittyvästä palautteesta.

LÄHTEET

- Asiakastieto.fi. Maksuhäiriötilastot eri ajanjaksoilta.
- Autio, Minna (2006). *Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa*. Haka-paino Oy, Helsinki.
- Autio, Minna; Eresmaa, Ilppo; Heinonen, Visa; Koljonen, Virpi; Paju, Petri; Wilska & Terhi-Anna (2002). *Pakko riittää, näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen*. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Yliopistopaino.
- Björnberg, Ulla & Latta, Mia (2007). The roles of the family and welfare state: the relationship between public and private financial support in Sweden. *Current sociology*, 55(3), 415–445.
- Drever, Anita; Odders-White, Elizabeth; Kalish, Charles; Else-Quest, Nicole; Hoagland, Emily & Nelms, Emory (2015). Foundations of Financial Well-Being: Insights into the Role of Executive Function, Financial Socialization, and Experience-Based Learning in Childhood and Youth. *Journal of Consumer Affairs*, 49(1), 13–38.
- Euroopan komissio (2010) (European Commission). *Over-indebtedness: New evidence from the EU-SILC special module*. Research note 4/2010.
- Finanssialan keskusliitto (2015). *Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat*. Tekstiraportti 2015.
- Hatakka, Tarja (2014). Opiskelijoiden kulutus on jäänyt jälkeen muiden kulutuksesta. *Hyvinvointikatsaus* 4/2014. http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2014_04.html [Viitattu: 12.3.2016].
- Henninger, Alana & Sung, Hung-En (2012). Mail survey in social research. Teoksessa: Lior Gideon *Handbook of Survey Methodology for Social Sciences*. London, New York: Springer, 297–311.
- Houle, Jason (2014). A Generation Indebted: Young adult Debt across Three Cohorts. *Social Problems* 61(3), 448–465.
- Jianakoplos, Nancy & Bernasek, Alexandra (1998). Are women more risk averse? *Economic Inquiry* 36, 620–630.
- Kela (2010). *Opintotukimenot kasvoivat reippaasti vuosiin*. Tiedote 18.2.2010 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/15993/TK_2010_02_18_Opintotukimenot_kasvoivat_reippaasti_vuosiin.pdf?sequence=1 [Viitattu: 8.3.2016].
- Kela (2014). *Opintolainahyvitys on merkittävä parannus opintotukeen*. Tiedote 15.9.2014 http://www.kela.fi/ajankohtaista-henkiloasiakkaat/-/asset_publisher/kg5xtoqDw6Wf/content/id/1807553. [Viitattu: 7.3.2016].
- Kohli, Martin (1999). Private and public transfers between generations: Linking the family and the state. *European Societies*, 1: 81–104.
- Korkeila, K.; Suominen, S.; Ahvenainen, J.; Ojanlatva, A.; Rautava, P.; Helenius, H., & Koskenvuo, M. (2001). Non-Response and related factors in a nation-wide health survey. *European Journal of Epidemiology* 17(11), 991–999.
- Koski-Pirilä, Anna (2013). *Korkeakouluopiskelijoiden lainankäyttö lisääntyi lakimuutoksen jälkeen*. Tilastokatsaukset 2013. Kela. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42355/TK_2013_12_18_Korkeakouluopiskelijoiden_lainankaytto_lisaantyi_lakimuutoksen_jalkeen.pdf?sequence=3. [Viitattu: 3.3.2016].
- Kupari, Tiina (2011). *Omaa kotia etsimässä – Nuorten asuminen 2010*. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Lavikainen, Elina & Nokso-Koivisto, Aleksis (2009). "Pitää vain yrittää pärjätä" Selvitys Helsingin yliopiston opiskelijoiden taloudellisesta tilanteesta ja hyvinvoinnista keväällä 2009. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta HYY. Painojussit oy, Kerava.
- Lehtinen, Anna-Riitta (2011). Onko Nuorten talous hallinnassa? Teoksessa: Pekka Ritvos (toim.) *Luottokierteestä elämänhallintaan. Näkökulmia talous- ja yrittäjyyskasvatukseen*. Suomen talouskasvatusseura: Helsinki, 12–20.
- Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna (2005). *Young Consumers' Credit Based Lifestyles and Payment Problems*. TemaNord 2005:512. Nordic Council of Ministers. Copenhagen. <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:702388/FULLTEXT01.pdf> [Viitattu 25.8.2015].
- Linna, Tuula (2015). Nuori velkajärjestelyssä – Fresh start vai syrjäytyminen? *Oikeus* 44(1), 26–43.
- Majamaa, Karoliina (2009). Kuka vastaa kyselyihin? Katoanalyysi yhdestä perhetutkimuksesta. *Hyvinvointikatsaus*, 4, 54–57.
- Majamaa, Karoliina (2015). *Who receives parental help? Parental financial support and practical help for adult children from the perspectives of givers and receivers*. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisusarja 2015:4. Helsinki: Unigrafia [Väitöskirja].
- Majamaa, Karoliina; Rantala Kati & Sarasoja, Laura (2016). *Velkaongelmien luonne ja pikavippiuudistuksen vaikutukset velkomustuomioiden valossa*. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 9/2016.
- Moisio, Pasi (2010). Tuloerojen, köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. Teoksessa: Marja Vaarama, Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisen hyvinvointi*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino, 180–196.
- Muttillainen, Vesa (2002). *Luottoyhteiskunta. Kotitalouksien velkaongelmat ja niiden hallinnan muodonmuutos luottojen säännöstelystä velkojen järjestykseen 1980- ja 1990-luvun Suomessa*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 189. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Myllyniemi, Sami (2005). Nuorisobarometri 2005. Teoksessa: Terhi-Anna Wilska (toim.) *Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005*. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Yliopistopaino, Helsinki, 12–64.
- Myllyniemi, Sami (2015). Tilasto-osio. Teoksessa: Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura ja tekijät. Grano Multiprint Oy, Helsinki, 9–107.
- Niemelä, Mikko (2004). Välttämättömyyskulutusta? Tutkimus pienituloisten kulusrakenteesta 2000-luvun alun Suomessa. Teoksessa: Kirsti Ahlqvist ja Anu Raijas (toim.) *Erlaisia kulutusuria Suomessa*. Tilastokeskus. Edita, Helsinki, 43–64.
- Niemelä, Mikko (2005). Sukulaisten ja ystävien taloudellinen apu – tärkeä osa huono-osaisten toimeentuloa? *Yhteiskuntapolitiikka* 70(4), 417–420.
- Nikander, Timo (2009). Nuoret muuttavat omilleen yhä nuorempina. *Hyvinvointikatsaus* 1/2009, 11–14.
- Oksanen, Atte; Aaltonen, Mikko & Rantala, Kati (2015). Determinants of Debt Problems in a Nordic Welfare State: a Finnish Register-Based Study. *Journal of Consumer Policy* 38(3), 229–246.
- Oksanen, Atte; Aaltonen, Mikko & Rantala, Kati (2016). Debt problems and life transitions: a register-based panel study of Finnish young people. *Journal of Youth Studies*.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014). *Opiskelijatutkimus 2014. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2014:10. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/okm10.pdf?lang=fi>. [Viitattu: 2.3.2016].
- Peura-Kapanen, Liisa; Raijas, Anu & Lehtinen, Anna-Riitta (2010). *Velkatunneli. Takuu-Säätiön asiakkaiden selviytymiskokemuksia*. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisu 3. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/152357>. [Viitattu 19.2.2016].
- Pietiläinen, Marjut & Nikander, Timo (2013). Alussa asutaan yksin tai kaksin – lopussa uudestaan yksin. *Hyvinvointikatsaus* 4/2013.
- Piskonen, Elina (2006). *Helppoilla luotoilla umpikujaan – tutkimus kulutusluotoilla ylivelkaantuneista Takuu-Säätiön asiakkaista*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, maatalous-metsätieteellinen tiedekunta, taloustieteen laitos. <http://www.helsinki.fi/taloustiede/Abs/Selv45.pdf>
- Raijas, Anu (2015). Mistä nuorten taloudellinen hyvinvointi muodostuu? Teoksessa: Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä – Nuorisobarometri 2015*. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisu nro 54, 135–150.
- Raijas, Anu; Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna (2010). Over-Indebtedness in Finnish Consumer Society. *Journal of Consumer Policy* 33, 209–23.
- Rantala, Kati (2012). *Vippikierteen muotokuva*. Verkkokatsauksia 24/2012. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/verkkokatsauksia-sarja/Ft1y75oet/Verkko24_Rantala_2012.pdf
- Rantala, Kati; Majamaa, Karoliina & Oksanen, Atte (2015). Mopoilun nurjat puolet: laittomat ulottuvuudet ja oikeudelliset seuraamukset. *Nuorisotutkimus* 33, 38–54.
- Rantala, Kati & Tarkkala, Heta (2009). *Kotitalouksien velkaongelmien nykytila ja kehitys*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 90. http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimustiedonantoja-sarja/hjNjH48F/90_kotitalouksien.pdf
- Rantala, Kati & Tarkkala, Heta (2010). Luotosta luottoon. Velkaongelmien dynamiikka ja uudet riskiryhmät yhteiskunnan markkinalogiikan peilinä. *Yhteiskuntapolitiikka* 75(1), 19–33.
- Saarinen Henna (2001). Nuoruus ja hulluus, vanhuus ja viisaus? Tutkimus nuorten kulutuskäyttäytymisestä ja velkaantumisesta. *Stakes, Raportteja* 261. Helsinki.
- SVT (2014a). *Kelan opintoetuustilasto 2013/14*. Sosiaaliturva. Kela. http://www.kela.fi/documents/10180/1630858/Kelan_opintoetuustilasto_2013_14.pdf/a3911ec8-3619-446f-b8ec-096ab8b4c003 [Viitattu: 8.3.2016].
- SVT (2014b). *Asunnot ja asuinolot 2013*. Tilastokeskus. Verkojulkaisu. https://www.stat.fi/til/asas/2013/asas_2013_2014-05-21_fi.pdf [Viitattu: 8.3.2016].
- Takuu-Säätiö (2016). *Milloin maksuhäiriömerkintä tulee?* <http://www.takuu-saatio.fi/tietoa-ja-ratkaisuja/maksuhairiomerkinata/milloin-maksuhairiomerkinata-tulee> [Viitattu: 1.6.2016].
- Tamminen, Maija (2014). Pikavippiyhtiöt muuttavat muotoaan – eräpäivänsiirtomaksut, vertaislainat ja hyödykekortit hämmentävät. *Talouselämä*. <https://summa.talentum.fi/article/te/uusimmat/pikavippiyhtiot-muuttavat-muotoaan-erapavansiirtomaksut-vertaislainat-ja-hyodykekortit-hammentavat/89769> [Viitattu: 12.3.2016].

- Tilastokeskus (2015a). *Velkaantumistilasto*. Velkaantumisen tietokantataulukot vuodelta 2013. http://193.166.171.75/database/StatFin/tul/velk/velk_fi.asp [Viitattu: 8.10.2015].
- Tilastokeskus (2015b). *Ulosottoasiat*. Ulosottoasioiden tietokantataulukot vuosilta 2008–2014. Saantitapa: http://193.166.171.75/Database/StatFin/oik/uloa/uloa_fi.asp [Viitattu: 12.10.2015].
- Tilastokeskus (2015c). *Väestön koulutus rakenne*. 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan 1970–2013. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vkour/tau.html> [Viitattu 15.10.2015].
- Ulosotto Suomessa. Ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2015. Julkaisu 2016:1. http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvvlit-teet/PaTe3bvqr/Ulosotto_Suomessa_2015.pdf [Viitattu: 1.6.2016].
- Valkama, Elisa (2004). *Velkaneuvonta 2000-luvun alussa. Talous- ja velkaneuvontalain vaikutukset asiakaskyselyn ja tilastotietojen valossa*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, julkaisuja 208.
- Viuhko, Minna (2006). *Opiskelijatutkimus 2006. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja työssäkäynti*. Opetusministeriön julkaisuja 51.
- Warde, Alan (1996). Afterword: the future of sociology on consumption. Teoksessa Stephen Edgell, Kevin Hetherington & Alan Warde (toim.) *Consumption Matters: The Production and Experience of Consumption*, Oxford, Blackwell, 302–312.
- Wilska, Terhi-Anna (2005). Nuoret kuluttajat – samanlaisia vai erilaisia? Teoksessa: Terhi-Anna Wilska (toim.) *Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005*. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Yliopistopaino, Helsinki, 66–81.
- Ylönen, Vesa (2014). *Nuorten toimeentuloturvan taso ja käyttö*. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 86. Kelan tutkimusosasto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/144171/Selosteita86.pdf?sequence=1> [Viitattu: 12.3.2016].

LIITE 1

Velallisten ja velkaongelmaisten vertailua –
Tilastot ja Nuoret ja velka -aineisto

Liitetaulukossa a on Kelan opintoetuustilastosta saadut opintovelkaisten ikäryhmittäiset osuudet lukuvuonna 2013/2014 ja vastaavat aineistosta lasketut osuudet. Luvussa 2.2 todettiin, että opiskelijat ja korkeammin koulutetut ovat yliedustettuina aineistossa. Tämä näkyy myös opintolainaa ottaneiden osuuksissa: opintolainaa ottaneet ovat selvästi yliedustettuina aineistossa, etenkin 25–29-vuotiaiden, mutta myös 30–34-vuotiaiden ikäryhmässä.

Liitetaulukko a Opintolainaa ottaneiden osuudet ikäryhmittäin (%), Kelan opintoetuustilastot lukuvuonna 2013/2014 ja Nuoret ja velka -aineisto vuonna 2015

	Tilastot	Aineisto	Suhde
18-24-v.	24,8	33,4	1,3
25-29-v.	26,8	48,9	1,8
30-34-v.	16,4	32,0	2,0
18-34-v.	22,8	37,6	1,6
n		969	

Lähde: Kelan opintoetuustilastot

Asuntolainaa ottaneiden osuudet 20–29- ja 30–39-vuotiailla esitetään liitetaulukossa b (Tilastokeskuksen velkaantumistilastot). Aineistossa on keskimääräistä alhaisempi 20–29-vuotiaiden asuntovelallisten osuus kuin tilastojen mukaan voisi olettaa. Myös vanhemmassa, 30–39-vuotiaiden ikäryhmässä on keskimääräistä vähemmän asuntovelallisia, mutta koska aineistossa ei ole mukana yli 35-vuotiaita, ei ryhmiä ole mielekästä vertailla. Nämä johtunevat opiskelijoiden korkeasta osuudesta aineistossa.

Liitetaulukko b Asuntolainaa ottaneiden osuudet ikäryhmittäin (%), Tilastokeskuksen velkaantumistilasto vuonna 2014 ja Nuoret ja velka -aineisto vuonna 2015

	Tilasto: Asuntovelalliset			Aineisto: Asuntovelalliset			Suhde		
	Mies	Nainen	Kaikki	Mies	Nainen	Kaikki	Mies	Nainen	Kaikki
20-29-v.	19,3	20,8	20,0	13,2	12,7	12,9	0,7	0,7	0,7
30-39-v.	60,5	60,7	60,6	53,1	45,9	48,8	0,9	0,9	0,9
n				325	578	903			

Lähde: Tilastokeskus, Velkaantumistilasto

Liitetaulukossa c esitetään rinnakkain Asiakastieto.fi:n tilastot maksuhäiriöisten miesten ja naisten ikäryhmittäisistä osuuksista ja vastaavat osuudet Nuoret ja velka -aineistossa. Aineiston nuorimman ikäryhmän osuuksia ei voi suoraan verrata tilastoista saatuihin osuuksiin, sillä aineistossa ei ole mukana alle 18-vuotiaita nuoria. Maksuhäiriömerkintäisten alle 20-vuotiaiden osuus on aineiston miesten keskuudessa korkeampi kuin tilastossa (2,6-kertainen). Aineistossa ei ole yhtään alle 20 vuotiaista maksuhäiriöistä naista, joten maksuhäiriöisten naisten osuus on aineistossa matalampi kuin tilastoissa. Tarkasteltaessa kaikkia aineiston alle 20-vuotiaita maksuhäiriöisiä, on heidän osuus noin yhden prosenttiyksikön korkeampi kuin yleisten tilastojen. Tämä ei kuitenkaan ole yllättävää, sillä 15–17-vuotiaiden

osuus, joilla on maksuhäiriömerkintä, on alhainen. Tämä laskee 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä maksuhäiriöisten kokonaisosuutta (liitetaulukko c).

Aineiston 20–24- ja 25–29-vuotiailla maksuhäiriöisten osuudet ovat keskimäärin alhaisemmat kuin tilastot antavat olettaa (liitetaulukko c). Etenkin 25–29-vuotiaat maksuhäiriöiset miehet ovat aineistossa aliedustettuina (5,6 vs. 15,5 %), kuten myös 30–34-vuotiaat miehet (10,4 vs. 15,6 %). Tämä aliedustavuus johtuu todennäköisesti aineiston keräystavasta – kysely ei tavoittanut kyseisen ikäryhmän maksuhäiriöisiä miehiä tai he eivät ainakaan vastanneet kyselyyn.

Liitetaulukko c Maksuhäiriömerkinnän omaavien miesten ja naisten osuudet (%) eri ikäryhmissä, Asiakastiedon tilastot ja Nuoret ja velka -aineisto vuonna 2015

	Tilasto:			Aineisto:			Suhde		
	Maksuhäiriömerkintä (%)			Maksuhäiriömerkintä (%)			Mies	Nainen	Kaikki
	Mies	Nainen	Kaikki	Mies	Nainen	Kaikki			
15-19-v.	1,8	1,2	1,5	-	-	-			
18-19-v.	-	-	-	4,8	0,0	2,6	2,6	0,0	1,7
20-24-v.	11,2	7,9	9,6	9,5	5,3	6,8	0,8	0,7	0,7
25-29-v.	15,5	10,5	13,1	5,6	8,0	7,2	0,4	0,8	0,6
30-34-v.	15,6	10,1	13,0	10,4	10,3	10,3	0,7	1,0	0,8
15-34-v.	11,3	7,6	9,5	-	-	-			
18-34-v.	-	-	-	7,9	6,6	7,1	0,7	0,9	0,7
n	-	-	-	367	602	969			

Lähde: Asiakastieto.fi, tilanne: 30.9.2015

Liitetaulukossa d esitetään rinnakkain Tilastokeskuksen tilastot ulosotossa olevien miesten ja naisten ikäryhmittäisistä osuuksista ja vastaavat osuudet Nuoret ja velka -aineistosta. Tilastojen nuorin ikäryhmä on 15–24-vuotiaat, joten aineiston nuorimman ikäryhmän osuuksia (18–24-vuotiaat) ei voi suoraan verrata tilastojen osuuksiin.

Ulosotossa olevien 18–24-vuotiaiden miesten ja naisten osuudet ovat aineistossa korkeammat kuin Tilastokeskuksen tilastot antavat olettaa. Tämä ei kuitenkaan ole yllättävää, sillä ulosotossa olevien osuus 15–17-vuotiailla on alhainen laskien 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä ulosotossa olevien kokonaisosuutta. Sen sijaan ulosotossa olevat 25–34-vuotiaat miehet ovat aliedustettuina; heitä pitäisi olla lähes kaksi prosenttiyksikköä enemmän (1,9 %-yksikköä). Ulosotossa olevia saman ikäiset naiset ovat sen sijaan yliedustettuina aineistossa (1,8 %-yksikköä) (liitetaulukko d).

Liitetaulukko d Ulosotossa olevien miesten ja naisten osuudet (%) eri ikäryhmissä, Tilastokeskuksen tilastot vuonna 2014 ja Nuoret ja velka -aineisto vuonna 2015

	Tilasto: Ulosotossa vuonna 2014 (%)			Aineisto: Ulosotossa vuonna 2015 (%)			Suhde		
	Mies	Nainen	Kaikki	Mies	Nainen	Kaikki	Mies	Nainen	Kaikki
	15-24-v.	4,0	2,6	3,3	-	-	-		
18-24-v.	-	-	-	6,0	4,4	5,0	1,5	1,7	1,5
25-34-v.	9,1	5,7	7,5	7,2	7,5	7,4	0,8	1,3	1,0
15-34-v.	6,6	4,2	5,4	-	-	-			
18-34-v.	-	-	-	6,5	6,0	6,2	1,0	1,4	1,1
n	-	-	-	367	602	969			

Lähde: Tilastokeskus, Ulosottotilastot

Yhteenvetona:

- Opintovelalliset ovat yliedustettuna aineistossa, kun taas asuntovelalliset ovat aliedustettuina.
- Etenkin 25–29- ja 30–34-vuotiaat maksuhäiriömerkintäiset miehet ovat aliedustettuina aineistossa, mutta myös kyseisiin ikäryhmiin kuuluvat maksuhäiriöiset naiset ovat osittain aliedustettuina aineistossa.
- Ulosottovelalliset 25–34-vuotiaat miehet ovat hieman aliedustettuina, mutta naiset ovat sen sijaan yliedustettuina aineistossa.

LIITE 2

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1 Lainatyyppien lukumäärä sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=1 019)

Lainatyyppien lukumäärä	Sukupuoli		Ikäryhmä ***				Kaikki
	Mies	Nainen	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	
0	34,5	29,3	62,9	39,6	22,3	13,5	31,3
1	34,3	32,3	25,9	34,7	36,3	30,3	33,1
2	13,1	17,0	4,3	10,8	19,8	23,4	15,5
3	7,0	9,7	0,9	5,3	10,4	15,6	8,6
4	5,7	6,0	3,5	5,5	5,4	8,2	5,9
5+	5,4	5,7	2,6	4,2	5,8	9,0	5,6
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
n	388	631	116	381	278	244	1019

p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***. Merkitsevyytaso viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi²-testi).

Liitetaulukko 2 Asuntolainan karkeat euromäärät sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=1 019)

	Sukupuoli		Ikäryhmä***				Yhteensä
	Mies	Nainen	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	
Ei asuntolainaa	78,1	80,5	100,0	94,2	75,9	51,2	79,6
Alle 10.000 euroa	0,8	0,6	0,0	0,5	0,4	1,6	0,7
10.000 - 19.999 euroa	1,3	0,6	0,0	0,8	0,0	2,5	0,9
20.000 - 49.999 euroa	3,1	1,9	0,0	1,3	2,5	4,9	2,4
50.000 - 99.999 euroa	9,3	8,2	0,0	2,1	10,1	21,3	8,6
100.000 - 149.999 euroa	4,1	5,2	0,0	1,1	6,1	11,5	4,8
150.000 - 299.999 euroa	3,1	2,7	0,0	0,0	4,3	7,0	2,9
Vähintään 300.000 euroa	0,3	0,2	0,0	0,0	0,7	0,0	0,2
Kaikki	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
n	388	631	116	381	278	244	1019

p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***. Merkitsevyytaso viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi²-testi).

Liitetaulukko 3 Opintolainan karkeat euromäärät sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=1 019)

	Sukupuoli *		Ikäryhmä ***				Yhteensä
	Mies	Nainen	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	
Ei opintolainaa	71,4	59,9	87,9	60,4	52,9	72,1	64,3
Alle 2.000 euroa	3,9	5,1	6,0	5,5	3,6	3,7	4,6
2.000 - 4.999 euroa	10,8	15,2	4,3	20,2	11,9	9,4	13,5
5.000 - 9.999 euroa	7,7	12,0	1,7	10,8	15,8	7,8	10,4
10.000 - 14.999 euroa	3,1	5,1	0,0	2,1	9,4	4,1	4,3
15.000 - 19.999 euroa	2,6	2,1	0,0	0,3	5,8	2,5	2,3
Vähintään 20.000 euroa	0,3	0,5	0,0	0,3	0,7	0,4	0,4
EOS	0,3	0,2	0,0	0,5	0,0	0,0	0,2
Kaikki	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
n	388	631	116	381	278	244	1019

p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***. Merkitsevyytaso viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi²-testi).

Liitetaulukko 4 Kulutus-/joustoluoton, pikavipin, osamaksuvelan ym. karkeat euromäärät sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=1 019)

	Sukupuoli		Ikäryhmä ***				Yhteensä
	Mies	Nainen	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	
Ei kulutus- ym. luottoja	77,3	72,1	91,4	80,6	73,4	56,6	74,1
Alle 500 euroa	5,4	8,6	4,3	7,9	7,9	7,4	7,4
500 - 999 euroa	2,6	3,0	1,7	2,6	2,2	4,5	2,9
1.000 - 1.999 euroa	3,9	4,0	2,6	2,1	3,6	7,8	3,9
2.000 - 4.999 euroa	4,4	4,3	0,0	3,2	4,7	7,8	4,3
5.000 - 9.999 euroa	3,1	3,0	0,0	1,1	3,2	7,4	3,0
10.000 - 14.999 euroa	1,6	1,7	0,0	0,8	2,9	2,5	1,7
15.000 - 19.999 euroa	0,5	1,4	0,0	0,5	1,1	2,5	1,1
Vähintään 20.000 euroa	1,3	1,3	0,0	0,8	0,7	3,3	1,3
EOS	0,0	0,6	0,0	0,5	0,4	0,4	0,4
Kaikki	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
n	388	631	116	381	278	244	1019

p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***. Merkitsevyytaso viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi).

Liitetaulukko 5 Subjekttiivisen velkaongelman mittarin jakautuminen sukupuolen ja ikäryhmän mukaan, mukana velalliset (%) (n=700)

Onko sinulla tällä hetkellä vaikeuksia maksaa jotakin velkaa / velkoja takaisin?	Sukupuoli		MT	Ikäryhmä				MT	Yhteensä
	Mies	Nainen		18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.		
Ei maksuvaikeuksia	66,9	66,8	-	51,2	63,5	71,8	68,7	-	66,9
Subjekttiivinen velkaongelma	27,6	28,0	-	37,2	31,3	23,2	27,0	-	27,9
<i>Kyllä, jonkin verran maksuvaikeuksia</i>	15,4	17,9	-	16,3	19,1	13,9	18,0	-	17,0
<i>Kyllä, merkittäviä maksuvaikeuksia</i>	12,2	10,1	-	20,9	12,2	9,3	9,0	-	10,9
En osaa sanoa / ei vastannut kysymykseen	5,5	5,2	-	11,6	5,2	5,1	4,3	-	5,3
Kaikki	100,0	100,0	-	100,0	100,0	100,0	100,0	-	100,0
n	254	446	-	43	230	216	211	-	700

Merkitsevyytaso (MT) viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Liitetaulukko 6 Subjekttiivisen velkaongelman alkamisajankohta sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n = 193)

Milloin maksuvaikeudet alkoivat?	Mies	Nainen	MT	18-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	MT	Yhteensä
Alle 6 kuukautta sitten	35,7	22,8	-	35,6	18,4	22,8	-	27,5
Noin 6 - 12 kuukautta sitten	17,1	22,0	-	24,1	24,5	10,5	-	20,2
Noin 1 - 2 vuotta sitten	8,6	27,6	-	27,6	18,4	12,3	-	20,7
Noin 3 - 5 vuotta sitten	21,4	13,8	-	10,3	22,5	21,1	-	16,6
Yli 5 vuotta sitten	17,1	13,8	-	2,3	16,3	33,3	-	15,0
Kaikki	100,0	100,0	*	100,0	100,0	100,0	***	100,0
n	70	123	-	87	49	57	-	193

MT viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Liitetaulukko 7 Objektivisen velkaongelman esiintyvyys maksuvaikeuksien eri alkamisajankohdissa (%) (n=193)

Milloin maksuvaikeudet alkoivat?	Objektiivinen velkaongelma		
	Kyllä	Ei	Yhteensä
Alle 6 kuukautta sitten	11,3	88,7	100,0
Noin 6 - 12 kuukautta sitten	41,0	59,0	100,0
Noin 1 - 2 vuotta sitten	40,0	60,0	100,0
Noin 3 - 5 vuotta sitten	62,5	37,5	100,0
Yli 5 vuotta sitten	86,2	13,8	100,0
Kaikki	43,0	57,0	100,0
n	83	110	193

Liitetaulukko 8 Subjektivisen ja objektivisen velkaongelmaisten nuorten aikuisten osuudet (%) viimeisen vuoden aikana elämäntilanteissa tapahtuneissa mahdollisissa muutoksissa (n=1 019)

Kyselyä edeltäneen vuoden aikana tapahtunut muutos (n = nuorten aikuisten lukumäärä, jolle muutos on tapahtunut)	Subjekttiivinen velkaongelma, %				Objektiivinen velkaongelma, %			
	Muutos	Ei muutosta	Muutos	MT	Ei muutosta	Muutos	MT	
<i>Opiskelu, työelämä ja / tai ase- tai siviilipalvelus</i>								
Opiskeluiden aloittaminen (n = 187)	18,4	19,5	17,7	(-)	10,2	9,1	(-)	
Valmistuminen / tutkinnon suorittaminen (n = 192)	18,8	20,2	14,6	***	10,9	6,3	(-)	
Opiskelun keskeyttäminen (n = 35)	3,4	18,9	25,7	(-)	9,5	25,7	**	
Aloittaminen uudessa työpaikassa (n = 265)	26,0	17,5	23,8	(-)	9,3	12,1	(-)	
Työttömäksi jääminen (n = 139)	13,6	16,8	33,8	***	8,8	18,0	**	
Vanhempain- tai hoitovapaalle jääminen/päättyminen (n = 53)	5,2	18,6	28,3	***	9,9	11,3	(-)	
Ase- / siviilipalvelukseen astuminen/päättyminen (n = 115)	11,3	18,5	24,4	***	9,9	11,3	(-)	
Jotain muuta (n = 48)	4,7	19,0	22,9	(-)	9,9	12,5	(-)	
Jokin pääasialliseen toimintaan liittyvä muutos (n = 619)	60,8	14,8	22,0	**	8,0	11,3	(-)	
<i>Asuminen</i>								
Vanhemman / vanhempien luota pois muutto (n = 94)	9,2	19,2	18,1	(-)	10,1	9,6	(-)	
Muutto yhteen seurustelukumppanin kanssa (n = 91)	8,9	18,2	28,6	(-)	9,5	15,4	(-)	
Muutto erilleen avo- / aviopuolisosta (n = 60)	5,9	17,8	40,0	***	9,2	23,3	***	
Asunnon ostaminen (n = 60)	5,9	19,5	13,3	***	10,3	5,0	(-)	
Asunnon myyminen (n = 19)	1,9	19,3	10,5	**	10,1	5,3	(-)	
Muutto toiseen asuntoon (n = 280)	27,5	18,7	20,4	(-)	9,7	10,7	(-)	
Jotain muuta (n = 38)	3,7	18,5	36,8	(-)	9,6	21,1	*	
Jokin asumiseen liittyvä muutos (n = 437)	42,9	16,7	22,4	*	8,6	11,9	(-)	
<i>Parisuhte / perhe</i>								
Seurustelusuhteen aloittaminen (n = 140)	13,7	18,8	21,4	(-)	10,0	10,0	(-)	
Seurustelusuhteen päättäminen (n = 112)	11,0	17,6	31,3	**	8,8	19,6	***	
Avoliitto (n = 92)	9,0	18,5	26,1	(-)	9,6	14,1	(-)	
Avoliiton solmiminen (n = 12)	1,2	19,0	33,3	(-)	9,8	25,0	(-)	
Avio- tai avoero (n = 32)	3,1	18,7	31,3	(-)	9,8	15,6	(-)	
Lapsen syntymä (n = 45)	4,4	19,1	20,0	(-)	10,0	11,1	(-)	
Jotain muuta (n = 22)	2,2	18,7	40,9	(-)	9,8	18,2	(-)	
Jokin perheeseen/parisuhteeseen liittyvä muutos (n = 336)	33,0	16,4	24,7	**	8,6	12,8	*	
<i>Oma / läheisen terveys</i>								
Oma vakava sairastuminen (n = 40)	3,9	18,3	40,0	**	9,4	25,0	**	
Läheisen vakava sairastuminen (n = 107)	10,5	18,4	25,2	(-)	9,7	13,1	(-)	
Läheisen kuolema (n = 119)	11,7	18,1	26,9	(-)	9,6	13,5	(-)	
Jotain muuta (n = 42)	4,1	18,1	42,9	**	9,4	23,8	**	
Jokin omaan/läheisen terveyteen liittyvä muutos (n = 239)	23,5	16,4	28,0	**	8,7	14,2	*	
Kaikki (%)				27,9			10,0	
n	1019			1019			1019	

MT viittaa ryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***. Subjekttiivinen velkaongelmamuuttuja muodostuu neljästä luokasta: "Ei lainaa", "Ei ongelmia", "Subjekttiivinen velkaongelma"; "En osaa sanoa"

Liitetaulukko 9 Eri tahoilta taloudellista apua saaneiden lukumäärien osuudet sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=923)

Läheisiltä taloudellista apua saaneet	Sukupuoli (%)			Ikäryhmä (%)				Kaikki (%)	Obj.velka-ongelma	Ei obj.velka-ongelmaa	MT
	Mies	Nainen	MT	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.				
Ei taloudellista apua	42,8	30,8		24,8	23,9	36,9	56,2	35,2	26,7	36,1	
Yhdeltä taholta	9,1	11,5		5,0	8,9	12,6	13,7	10,6	11,6	10,5	
Kahdelta taholta	27,6	26,8		28,7	33,3	26,7	16,9	27,1	20,9	27,7	
Kolmelta taholta	12,6	18,7		18,8	21,6	15,7	8,2	16,5	25,6	15,5	
Väh. neljältä taholta	7,9	12,2		22,8	12,4	8,2	5,0	10,6	15,1	10,2	
Yhteensä	100,0	100,0	***	100,0	100,0	100,0	100,0	***	100,0	100,0	*
n	341	582		101	348	255	219		86	837	

MT: Sukupuolten ja ikäryhmien väliset tilastolliset merkitsevyyserot (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Liitetaulukko 10 Eri käyttötarkoituksiin (lkm) läheisiltä saadun taloudellisen avun jakautuminen sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (n=923)

Läheisiltä saadun taloudellisen avun käyttökohteiden lukumäärä	Sukupuoli (%)			Ikäryhmä (%)				Kaikki
	Mies	Nainen	MT	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	
Ei taloudellista apua	43,7	30,8		24,8	24,4	37,3	56,2	35,5
Taloudellista apua 1-3 eri käyttötarkoitukseen	28,2	31,8		20,8	29,9	35,7	29,7	30,4
Taloudellista apua 4-6 eri käyttötarkoitukseen	14,7	24,1		24,8	28,5	17,7	9,6	20,6
Taloudellista apua vähintään seitsemään eri käyttötarkoitukseen	13,5	13,4		29,7	17,2	9,4	4,6	13,4
Yhteensä (%)	100,0	100,0	**	100,0	100,0	100,0	100,0	***
n	341	582		101	348	255	219	923

MT viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Liitetaulukko 11 Taloudellisista syistä johtuvien säästökohteiden lukumäärä sukupuolen ja ikäryhmän mukaan (%) (n=934)

Säästökohteiden lukumäärä	Sukupuoli (%)			Ikäryhmä (%)				Kaikki	Ei-objektiivista velkaongelma	Objektiivinen velkaongelma	MT
	Mies	Nainen	MT	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.				
Ei säästökohteita	40,7	29,8		30,0	31,0	35,8	37,7	33,8	36,6	7,8	
1-3 eri säästökohdetta	16,0	12,9		23,0	14,0	10,9	13,6	14,0	14,8	6,7	
4-6 eri säästökohdetta	21,5	25,1		24,0	26,4	23,4	20,2	23,8	24,2	20,0	
7 - 9 eri säästökohdetta	9,6	15,9		13,0	13,2	15,2	12,7	13,6	13,6	13,3	
Vähintään 10 eri säästökohdetta	12,2	16,3		10,0	15,5	14,8	15,8	14,8	10,8	52,2	
Yhteensä (%)	100,0	100,0	**	100,0	100,0	100,0	100,0	(-)	100,0	100,0	***
n	344	590		100	349	257	228	934	844	90	

MT viittaa sukupuolten/ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Liitetaulukko 12 Omaa taloutta koskevien kysymysten jakautuminen sukupuolen mukaan (%) (n=925-930)

"Valitse parhaiten omaa taloudenhallintaasi kuvaava vaihtoehto."	Usein		Toisinaan		Harvoin/En koskaan		MT
	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	
Seuraan omia tulojani ja menoani (esimerkiksi pankin tiliotteesta). (n=930)	62,0	59,4	31,9	35,5	6,1	5,1	(-)
Suunnittelen taloudellista tulevaisuuttani. (n=927)	51,8	48,4	38,3	42,2	9,9	9,4	(-)
Varaudun yllättäviin menoihin säästämällä rahaa pahan päivän varalle. (n=925)	50,3	47,9	32,7	32,1	17,1	20,0	(-)
Olen tietoinen omasta maksukyvästäni, kuten siitä, kuinka paljon rahaa minulla on kuukausittain käytettävissä kuluttamiseen. (n=927)	78,5	71,8	18,6	24,8	3,0	3,4	(-)

MT viittaa sukupuolten välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Liitetaulukko 13 Omaa taloutta koskevien kysymysten jakautuminen ikäryhmän mukaan (%) (n=925-930)

"Valitse parhaiten omaa taloudenhallintaasi kuvaava vaihtoehto."	Usein				Toisinaan				Harvoin/En koskaan				MT
	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	18-19-v.	20-24-v.	25-29-v.	30-35-v.	
Seuraan omia tulojani ja menoani (esimerkiksi pankin tiliotteesta). (n=930)	66,7	56,2	62,4	61,5	28,4	39,0	32,6	31,2	4,9	4,9	5,0	7,2	(-)
Suunnittelen taloudellista tulevaisuuttani. (n=927)	44,1	47,1	52,9	52,3	46,1	40,5	41,6	37,7	9,8	12,4	5,5	10,0	(-)
Varaudun yllättäviin menoihin säästämällä rahaa pahan päivän varalle. (n=925)	38,6	50,6	52,5	46,1	39,6	30,5	32,7	31,5	21,8	19,0	14,8	22,4	(-)
Olen tietoinen omasta maksukyvästäni, kuten siitä, kuinka paljon rahaa minulla on kuukausittain käytettävissä kuluttamiseen. (n=927)	71,6	71,0	76,7	77,7	23,5	25,6	21,4	18,6	4,9	3,5	2,0	3,6	(-)

MT viittaa ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Liitetaulukko 14 Säästökohteiden lukumäärien jakautuminen taloudenhoito-summa-
muuttujan mukaan (n=882)

Säästökohteiden lukumäärä	Taloudenhoito-summamuuttuja			
	Aktiivista	Melko aktiivista	Melko passiivista	KAIKKI
Ei vähentänyt	39,5	31,4	12,8	33,1
1-3 säästökohdetta	14,5	13,9	10,6	13,8
4-6 säästökohdetta	22,8	24,7	25,5	23,9
7-9 säästökohdetta	12,3	13,4	25,5	14,2
Vähintään 10 säästökohdetta	11,0	16,5	25,5	15,0
%	100,0	100,0	100,0	100,0
n	400	388	94	882

Liitetaulukko 15 Mielipidemuuttujiin vastanneiden jakautuminen sukupuolen mukaan
(%) (n=921–930)

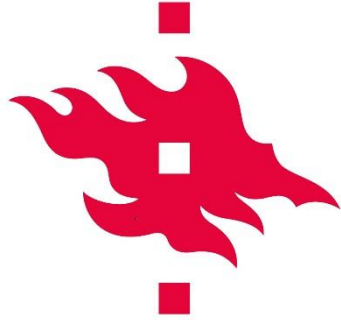
"Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väitteiden kanssa?"	Täysin tai melko eri mieltä		En ole samaa enkä eri mieltä		Täysin tai melko samaa mieltä		MT
	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	
	Elän vain tätä päivää varten, enkä huolehdi huomista (n=930).	67,4	71,0	13,7	13,8	19,0	
Ylimääräinen raha on kuluttamista, ei säästämistä varten (n=923).	64,6	68,9	18,7	16,9	16,7	14,3	(-)
Säästäminen on tärkeää tänä päivänä (n=921).	8,8	5,7	11,2	10,8	80,0	83,5	(-)
Lainarahalla voi toistuvasti maksaa elämiseen liittyviä kuluja, kuten vuokraa ja ruokaa (n=927).	83,6	87,5	9,1	6,0	7,3	6,5	(-)
Lainarahalla voi poikkeustilanteessa, esimerkiksi sairastumisen tai työttömyyden takia, maksaa elämiseen liittyviä kuluja (n=925).	30,8	22,6	16,4	13,9	52,8	63,5	**
On hyväksyttävää matkustaa lainarahalla (n=924).	71,0	64,7	14,7	19,7	14,4	15,6	(-)
Nuoret velkaantuvat, koska lainan / luottorahan saaminen on liian helppoa (n=927).	21,6	19,9	21,9	22,8	56,6	57,4	(-)
Nuoret velkaantuvat, koska he eivät hallitse lainan / luottorahan käyttöä (n=924).	7,3	8,9	14,9	10,0	77,8	81,1	(-)
On hyväksyttävää lainata rahaa maksaakseen pois aikaisempia lainoja (n=927).	69,0	71,1	16,4	20,0	14,6	8,9	*
Opiskelujen rahoittaminen opintolainalla on nykypäivää (n=921).	25,2	21,1	20,5	21,2	54,4	57,7	(-)
Sosiaalitoimen kuuluu avustaa, jos nuori ei suoriudu asumiskuluista (n=927).	26,3	21,2	25,4	32,7	48,3	46,2	*
Ihmisten maksumoraali on heikentynyt viime vuosina (n=927).	11,1	8,0	35,7	34,9	53,2	57,1	(-)

MT viittaa sukupuolten välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

Liitetaulukko 16 Mielipidemuuttujiin vastanneiden jakautuminen ikäryhmien mukaan (%)
(n=921–930)

"Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väitteiden kanssa?"	Täysin tai melko eri mieltä				En ole samaa enkä eri mieltä				Täysin tai melko samaa mieltä				MT				
	18-19-v.		20-24-v.		25-29-v.		30-35-v.		18-19-v.		20-24-v.			25-29-v.		30-35-v.	
	Elän vain tätä päivää varten, enkä huolehdi huomista (n=930).	61,2	65,0	75,6	74,1	21,4	16,9	9,3	10,5	17,5	18,1	15,1		15,5	**		
Ylimääräinen raha on kuluttamista, ei säästämistä varten (n=923).	67,0	66,0	69,9	66,4	20,4	16,7	17,2	18,0	12,6	17,3	12,9	15,7	(-)				
Säästäminen on tärkeää tänä päivänä (n=921).	4,9	7,0	6,3	8,3	12,6	11,9	9,8	10,1	82,5	81,2	83,9	81,7	(-)				
Lainarahalla voi toistuvasti maksaa elämiseen liittyviä kuluja, kuten vuokraa ja ruokaa (n=927).	85,4	81,8	89,5	89,1	10,7	7,8	7,0	4,6	3,9	10,4	3,5	6,4	**				
Lainarahalla voi poikkeustilanteessa, esimerkiksi sairastumisen tai työttömyyden takia, maksaa elämiseen liittyviä kuluja (n=925).	16,5	22,4	28,0	32,3	25,2	14,9	12,5	12,4	58,3	62,6	59,5	55,3	**				
On hyväksyttävää matkustaa lainarahalla (n=924).	77,7	65,4	64,5	67,4	14,6	18,7	21,1	14,2	7,8	15,9	14,5	18,4	(-)				
Nuoret velkaantuvat, koska lainan / luottorahan saaminen on liian helppoa (n=927).	16,5	24,9	21,8	13,8	29,1	25,2	20,6	17,0	54,4	49,9	57,6	69,3	***				
Nuoret velkaantuvat, koska he eivät hallitse lainan / luottorahan käyttöä (n=924).	13,6	9,8	6,3	6,0	17,5	12,9	10,9	8,3	68,9	77,3	82,8	85,7	*				
On hyväksyttävää lainata rahaa maksaakseen pois aikaisempia lainoja (n=927).	73,8	70,0	73,2	65,9	15,5	19,3	15,2	23,2	10,7	10,7	11,7	10,9	(-)				
Opiskelujen rahoittaminen opintolainalla on nykypäivää (n=921).	18,5	25,0	21,1	22,5	23,3	18,3	22,3	22,5	58,3	56,7	56,6	55,1	(-)				
Sosiaalitoimen kuuluu avustaa, jos nuori ei suoriudu asumiskuluista (n=927).	7,8	21,8	23,4	31,8	26,5	28,5	30,7	33,2	65,7	49,7	45,9	35,0	***				
Ihmisten maksumoraali on heikentynyt viime vuosina (n=927).	7,8	8,9	11,7	7,3	45,1	38,5	32,3	28,6	47,1	52,6	56,0	64,1	(-)				

MT viittaa ikäryhmien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen (Chi2-testi). p<0.05*, p<0.01**, p<0.001***.

HELSINGIN YLIOPISTO

VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

HEI SINÄ 18–35-VUOTIAS,

Anna tärkeä panoksesi ajankohtaiselle tutkimusaiheelle!

Tämä nuorten aikuisten taloudellista tilannetta, taloudenhallintaa ja kuluttamisasenteita koskeva internetkysely on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Nuoret ja velka -projektia. Tutkimme kyselyn avulla velan syntyä ja siitä selviämistä.

Kaikkien vastanneiden ja sähköpostiosoitteensa antaneiden kesken arvotaan 10 kappaletta 50 euron lahjakortteja yhteen viidestä valinnaisesta liikkeestä. Arvontaan palataan kyselyn lopussa. Kaikkia tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Arpalipukkeen tietoja ei yhdistetä tutkimukseen eikä yksittäistä henkilöä ole mahdollista tunnistaa vastaajien joukosta.

Lisätietoja tutkimuksesta antaa Helsingin yliopiston tutkija Karoliina Majamaa, puhelin: 029 4120 854 tai 050 577 9480, tai sähköposti: karoliina.majamaa@helsinki.fi

Mistä sait tiedon tästä kyselystä? *(Tätä ei kysytty Nuoret ja velka II:ssa)*

Oppilaitoksesta	1
Internetin keskustelupalstalta	2
Takuu-Säätiön kautta	3
Talous- ja velkaneuvonnasta	4
Armeijasta	5
Ystävältä/tutulta	6
Muualta, mistä?	7

TAUSTATIETOJA

1. Sukupuolesi?
Mies 1
Nainen 2
2. Minkä ikäinen olet?
18, 19, 20, ..., 35
3. Onko sinulla sisaruksia? Jos sinulla on sisaruksia, kuinka monta heitä on?
Ei 1
Kyllä 2 à Sisarusten lukumäärä: _____
4. Onko sinulla lapsia?
Ei 1
Kyllä 2 à Lasten lukumäärä: _____; 4 a) Lapsen/lasten ikä: _____

Jos sinulla on enemmän kuin yksi lapsi, laita lasten iät järjestyksessä nuorimmasta vanhimpaan ja erottele lasten iät pilkulla.

ASUMISESTA JA ASUINPAIKASTA

5. Miten asut tällä hetkellä? *Valitse vain yksi vaihtoehto.*
Kotona vanhemman/vanhempien kanssa 1
Yksin 2
Soluasunnossa/asuntolassa 3
Ystävän/tutun kanssa, esimerkiksi kimppakämpässä 4
Kaksin avo- tai aviopuolison kanssa 5
Avo- tai aviopuolison ja lapsen/lasten kanssa 6
Lasten kanssa 7
Muuten, miten? _____ 8
6. Minkä ikäisenä muutit pois lapsuudenkodistasi?
_____ vuotiaana
7. Asuinalueesi?
Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen 1
Muu Etelä-Suomi 2
Länsi-Suomi 3
Keski-Suomi 4
Itä-Suomi 5
Pohjois-Suomi 6
Ahvenanmaa 7

8. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten asuinpaikkaasi?
Kaupungin keskusta/kantakaupunkialue	1
Kaupungin lähiö tai esikaupunkialue	2
Maaseutukunnan keskus tai muu taajama	3
Maaseudun haja-asutusalue	4

TÄMÄN HETKINEN ELÄMÄNTILANNE JA SIINÄ TAPAHTUNEET MUUTOKSET

9. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa tämän hetkistä elämäntilannettasi? *Voit valita useamman vaihtoehdon. Opiskelijana ja/tai työssäkäyvä, valitse toimitko koko- vai osapäiväisenä.*

Opiskelija, kokopäiväinen	1
Opiskelija, osapäiväinen	2
Työssäkäyvä, kokopäiväinen	3
Työssäkäyvä, osapäiväinen	4
Työharjoittelussa, kokopäiväinen	5
Työharjoittelussa, osapäiväinen	6
Työtön	7
Äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla	8
Hoitovapaalla	9
Ase-/siviilipalveluksessa	10
Eläkkeellä	11
Muu, mikä? _____	12

10. Mitä seuraavaksi mainituista opiskeluun, työelämään ja/tai ase- tai siviilipalvelukseen liittyvistä muutoksista sinulle on tapahtunut viimeisen vuoden aikana? *Voit valita useamman vaihtoehdon.*

Opiskeluiden aloittaminen	1
Valmistuminen/tutkinnon suorittaminen	2
Opiskelun keskeyttäminen	3
Aloittaminen uudessa työpaikassa	4
Työttömäksi jääminen	5
Äitiys-, isyys-, vanhempain- tai hoitovapaalle jääminen	6
Äitiys-, isyys-, vanhempain- tai hoitovapaan päätyminen	7
Ase-/siviilipalvelukseen astuminen	8
Ase-/siviilipalveluksen päätyminen	9
Jotain muuta, mitä? _____	10
Ei mitään	11

11. Mitä seuraavaksi mainituista asumiseen liittyvistä muutoksista sinulle on tapahtunut viimeisen vuoden aikana? *Voit valita useamman vaihtoehdon.*

Vanhemman/vanhempien luota pois muutto	1
Muutto yhteen seurustelukumppanin kanssa	2
Muutto erilleen avo-/aviopuolisosta	3
Asunnon ostaminen	4
Asunnon myyminen	5
Muutto toiseen asuntoon	6

Jotain muuta, mitä? _____ 7
Ei mitään 8

12. Mitä seuraavaksi mainituista parisuhteeseen/perhe-elämään liittyvistä muutoksista sinulle on tapahtunut viimeisen vuoden aikana? *Voit valita useamman vaihtoehdon.*

Seurustelusuhteen aloittaminen 1
Seurustelusuhteen päättäminen 2
Avoliitto 3
Avoliiton solmiminen 4
Avio- tai avoero 5
Lapsen syntymä 6
Jotain muuta, mitä? _____ 7
Ei mitään 8

13. Mitä seuraavaksi mainituista terveyteen liittyvistä muutoksista sinulle ja/tai läheisillesi on tapahtunut viimeisen vuoden aikana? *Voit valita useamman vaihtoehdon.*

Oma vakava sairastuminen 1
Läheisen vakava sairastuminen 2
Läheisen kuolema 3
Jotain muuta, mitä? _____ 4
Ei mitään 5

VELAN KARTOITTAMISTA

14. Minkälaista lainaa/velkaa sinulla on tällä hetkellä? *Voit valita useamman vaihtoehdon.*

Opintolainaa 1
Asuntolainaa 2
Luottokorttivelkaa 3
Pikavippi- tai joustolainaa (enintään 2000 €/laina) 4>
Kulutusluottoa pankista 5
Kulutusluottoa muualta kuin pankista (yli 2000 €/laina) 6>
Osamaksuvelkaa (sisältää netin kautta erissä maksettavat ostokset ja kauppohen tililuotot) 7
Maksamattomia laskuja, kuten sähkö- ja puhelinliittymälaskuja (eräpäivä ohi) 8
Laskuja, velkoja tai lainoja perinnässä 9
Laskuja, velkoja tai lainoja ulosotossa 10
Velkaa seurustelukumppanilla/avo-/aviopuolisolle 11
Velkaa ystävälle, työtoverille, kummille ym. 12
Velkaa sukulaiselle (vanhemmalle, sisarukselle ym.) 13
Velkaa jollekulle muulle 14
Jotain muuta velkaa tai lainaa, mitä? _____ Kysyttiin vain Nuoret ja velka II:ssa
Minulla ei ole tällä hetkellä velkaa tai lainaa 15 à Kys.20

14 a) Mihin tarkoitukseen otit pikavippi- tai joustolainaa ja/tai kulutusluottoa muualta (kuin pankista)? *Voit valita useamman vaihtoehdon.*

Asumiskuluihin, ruokaan ym. elämisen peruskuluihin	1
Kertaostokseen	2
Vapaa-ajan viettoon, kuten ravintolassa käyntiin ym.	3
Lomamatkaan	4
Aikaisempien velkojen maksuun	5
Muuhun	6

14 b) Kuinka paljon sinulla on tällä hetkellä arviolta asuntolainaa (omistus- tai asumisoikeusasunnosta)?

0 €	1
Alle 10.000 €	2
10.000 – 19.999 €	3
20.000 – 49.999 €	4
50.000 – 99.999€	5
100.000 – 149.999€	6
150.000 – 299.999 €	7
Vähintään 300.000 €	8
En osaa sanoa	9

14 b) Kuinka paljon sinulla on tällä hetkellä arviolta opintolainaa?

0 €	1
Alle 2.000 €	2
2.000 – 4.999 €	3
5.000 – 9.999 €	4
10.000 – 14.999€	5
15.000 – 19.999€	6
Vähintään 20.000 €	7
En osaa sanoa	8

14 b) Kuinka paljon sinulla on tällä hetkellä kulutus-/joustoluottoa, pikavippivelkaa, osamaksuvelkaa ym. yhteensä?

0 €	1
Alle 500 €	2
500 – 999 €	3
1.000 – 1.999€	4
2.000 – 4.999 €	5
5.000 – 9.999 €	6
10.000 – 14.999 €	7
15.000 – 19.999 €	8
Vähintään 20.000 €	9
En osaa sanoa	10

14 c) Onko sinulla tällä hetkellä vaikeuksia maksaa jotakin velkaa/velkoja takaisin?

Ei	1 à Kys.15
Kyllä, jonkin verran vaikeuksia	2 à Kys.14 d)
Kyllä, merkittäviä vaikeuksia	3 à Kys.14 d)
En osaa sanoa	4 à Kys.15

14 d) Milloin maksuvaikeutesi alkoivat?

Alle 6 kk sitten	1
Noin 6–12 kk sitten	2
Noin 1–2 vuotta sitten	3
Noin 3–5 vuotta sitten	4
Yli 5 vuotta sitten	5

14 e) Koetko, että maksuvaikeuden syynä oli jokin tietty velka tai elämäntilanne?

En	1
Kyllä, minkälainen velka tai elämäntilanne oli kyseessä?___	2

15 Onko sinulla tällä hetkellä maksuhäiriömerkintää?

Ei	1 à Kys.16
Kyllä	2
En osaa sanoa	3 à Kys.16

15 a) Kuinka kauan sinulla on ollut maksuhäiriömerkintää?

Alle vuosi	1
Noin 1–2 vuotta	2
Noin 3–5 vuotta	3
Yli 5 vuotta	4
En osaa sanoa	5

15 b) Onko maksuhäiriömerkintä haitannut sinua saamasta joitain seuraavista asioita? *Jos et ole edes yrittänyt tehdä matkapuhelinliittymäsopimusta tai et ole hakenut opintolainaa jne., valitse "Ei koske minua" vastausvaihtoehto.*

	Kyllä	Ei	Ei koske minua
a. Matkapuhelinliittymä	1	2	3
b. Opintolaina	1	2	3
c. Muu laina pankista/luottoyhtiöltä	1	2	3
d. Pankki- tai luottokortti	1	2	3
e. Vakuutus	1	2	3
f. Vuokra-asunto	1	2	3
g. Työpaikka	1	2	3
h. Jotain muuta, mitä? _____			

INTERNETIN KÄYTTÖ TIEDONHAUSSA (KAIKKI VASTAA)

16 Oletko hakenut tietoa, neuvoa ja/tai tukea nimettömänä internetistä mahdollisten maksuvaikeuksien ratkaisemiseksi?

Minulla ei ole ollut maksuvaikeuksia 3 à kys.20

Kyllä 1

En 2 à Kys.17

16 a) Miten ja mistä olet hakenut tietoa, neuvoa ja/tai tukea internetistä?

	Kyllä	En	En osaa sanoa
Olen hakenut tietoa esimerkiksi järjestöjen ja/tai viranomaisten tms. internetsivuilta	1	2	3
Olen lukenut muiden kysymyksiä ja vastauksia keskustelupalstoilta	1	2	3
Olen osallistunut keskusteluun keskustelupalstalla	1	2	3
Olen kysynyt neuvoa keskustelupalstalla	1	2	3
Jotain muuta, mitä? _____			

16 b) Saitko internetistä konkreettisia neuvoja maksuvaikeuksien hoitamiseksi?

Kyllä, minkälaisia neuvoja sait? _____ 1 (Kys. 16 c)

En 2

En osaa sanoa 3

16 c) Millaista neuvoja sait?

MUUTA APUA MAKSUVAIKEUKSIIN

Maksuvaikeuksien ilmetessä neuvoja ja apua voi hakea myös virallisilta ja puolivirallisilta tahoilta.

17 Oletko tietoinen ja/tai hyödyntänyt seuraavien tahojen tarjoamaa apua ja tukea maksuvaikeuksissa?

	En ole tietoinen	Olen tietoinen, mutta en ole hyödyntänyt	Olen hyödyntänyt
Kunnan talous- ja velkaneuvonta	1	2	3
Sosiaalinen luotto kunnalta	1	2	3
Takuu-Säätiön velkalinja ja/tai chat-palvelu	1	2	3
Takuu-Säätiön takaus	1	2	3
Tuomioistuimesta haettava velkajärjestely	1	2	3
Nuorisotyöntekijä tai tukihenkilö	1	2	3
Sosiaalityöntekijä	1	2	3
Diakoni tai muu kirkon työntekijä	1	2	3
Kirkolta saatava taloudellinen apu	1	2	3
Oman pankin virkailija	1	2	3

Jokin muu auttava taho, mikä? 1 2 3

18 Maksuvaikeuksiin voi saada henkistä tukea myös läheisiltä. Kenen kaikkien kanssa olet mahdollisesti keskustellut viimeaikaisista vaikeuksista? *Voit valita useamman vaihtoehdon.*

En kenenkään	1 à Kys. 18 b)
Seurustelukumppanin	2
Avio- tai avopuolison	3
Ystävän	4
Veljen tai siskon	5
Äidin	6
Isän	7
Muun sukulaisen	8
Jonkun muun kanssa, kenen? _____	9

18 a) Minkälaisia neuvoja/tukea sait, ja oliko niistä hyötyä?

18 b) Miksi et ole keskustellut maksuvaikeuksista kenenkään läheisesi kanssa?

19 Ovatko maksuvaikeudet näkyneet arkielämässäsi muina kuin taloudellisina *ongelmina*?

	Kyllä	Ei
a. Mielialaan liittyvinä oireina, kuten univaikeuksina, ahdistuksena tai ärtymyksenä	1	2
b. Häpeän tunteena	1	2
c. Fyysisinä oireina, kuten päänsärkynä tai vatsavaivoina	1	2
d. Ihmissuhteisissa, kuten riitoina tai välirikkoina	1	2
e. Opiskelussa tai työnteossa, kuten muistihäiriöinä tai keskittymiskyvyn heikkenemisenä	1	2
f. Saamattomuutena hoitaa arkisia asioita	1	2
g. Muuten, miten? _____		

19. a) Voit halutessasi tarkentaa arkielämässä kohtaamiasi ongelmia.

KULUTTAMINEN JA TALOUDENHALLINTA JA NIIHIN LIITTYVIÄ ASENNEVÄITTÄMIÄ

20 Miten luonnehdit itseäsi kuluttajana? Mihin sijoitat itsesi asteikolla 1–5, kun ääripäitä ovat:

Tuhlari – Säästäväinen	1	2	3	4	5
Trendien edelläkävijä – Perässähiittäjä	1	2	3	4	5
Heräteostelija – Harkitseva	1	2	3	4	5

Massan mukana menijä – Oman tien kulkija
Ympäristötietoinen – Ei-ympäristötietoinen

1 2 3 4 5
1 2 3 4 5

Olet ehkä viime aikoina ollut tilanteessa, jossa olet joutunut vähentämään kulutustasi jollain elämän osa-alueella. Sinun on ehkä täytynyt valita halvempi tuote kuin mitä olet aikaisemmin ostanut tai jopa luopumaan kokonaan tuotteen ostosta.

21 Oletko joutunut viime aikoina vähentämään kulutustasi, ostamaan halvempia tuotteita tai kokonaan luopumaan ostoaikaisista taloudellisista syistä?

En 1
Kyllä 2
En osaa sanoa 3

21 a) Valitse seuraavista osa-alueista ne, joilla olet viime aikoina joutunut vähentämään kulutustasi, ostamaan halvempia tuotteita tai kokonaan luopumaan ostoaikaisista.

Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	1
Makeiset	2
Henkilökohtainen hygienia, kosmetiikka	3
Terveys (sis. lääkkeet)	4
Vaatteet ja jalkineet	5
Alkoholi ja juhliminen	6
Tupakka ja tupakkatuotteet	7
Kahvilat, ravintolat ja hotellit	8
Palvelut (kampaaja, parturi, kosmetologi)	9
Viihde-elektroniikka	10
Kodinkoneet	11
Sanoma- ja aikakauslehdet	12
Huonekalut, sisustaminen	13
Liikunta ym. harrastukset	14
Kulttuuri (elokuvat, teatteri ym.)	15
Matkustaminen	16
Koulutus	17
Vakuutukset	18
Asuminen ja energia	19
Auto tai muu ajoneuvo	20
Jokin muu, mikä? _____	21

21 b) Halutessasi voit tarkentaa edellistä vastaustasi kulutukseen liittyvistä viimeaikaisista muutoksista _____

22 Oletko viime aikoina pyrkinyt parantamaan taloudellista tilannettasi jollain seuraavista keinoista? *Jos et omista esimerkiksi autoa tai asuntoa jne., valitse "Ei koske minua" vastausvaihtoehto.*

	Kyllä	En	Ei koske minua
a. Käytettyjen vaatteiden tai tavaroiden myyminen esim. kirpputorilla	1	2	3
b. Tarvitsemasi tavaran ostaminen käytettynä	1	2	3
c. Syöminen vanhempien tai ystävien luona	1	2	3
d. Ruuan hakeminen ns. leipäjonosta	1	2	3
e. Auton tai muun kulkuneuvon myyminen	1	2	3
f. Opiskelun keskeyttäminen tai siirtäminen	1	2	3
g. Asunnon myyminen	1	2	3
h. Asumiskustannusten vähentämiseen liittyvät muut ratkaisut	1	2	3
i. Työtuntien lisääminen tai lisätöiden etsiminen	1	2	3
j. Luottokortin oma-aloitteinen peruuttaminen	1	2	3
k. Maksusuunnitelman muutos velkojan/velkojien kanssa	1	2	3

23 Valitse parhaiten omaa taloudenhallintaasi kuvaava vaihtoehto.

	Usein	Toisinaan	Harvoin /en ko.
a. Seuraan omia tulojani ja menoja (esimerkiksi pankin tiliotteesta).	1	2	3
b. Suunnittelen taloudellista tulevaisuuttani.	1	2	3
c. Varaudun yllättäviin menoihin säästämällä rahaa pahan päivän varalle.	1	2	3
d. Olen tietoinen omasta maksukyvyistäni, kuten siitä, kuinka paljon rahaa minulla on kuukausittain käytettävissä kuluttamiseen.	1	2	3

24 Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavien väitteiden kanssa asteikolla 1-5?

Vastausvaihtoehdot: Olen täysin eri mieltä (1); Olen melko eri mieltä (2); En ole samaa enkä eri mieltä (3); Olen melko samaa mieltä (4), ja Olen täysin samaa mieltä (5)

a. Elän vain tätä päivää varten, enkä huolehdi huomista.	1	2	3	4	5
b. Ylimääräinen raha on kuluttamista, ei säästämistä varten.	1	2	3	4	5
c. Lainarahalla voi toistuvasti maksaa elämiseen liittyviä kuluja, kuten vuokraa ja ruokaa.	1	2	3	4	5
d. Lainarahalla voi poikkeustilanteessa, esimerkiksi sairastumisen tai työttömyyden takia, maksaa elämiseen liittyviä kuluja.	1	2	3	4	5
e. Opiskelujen rahoittaminen opintolainalla on nykypäivää.	1	2	3	4	5
f. Säästäminen on tärkeää tänä päivänä.	1	2	3	4	5
g. On hyväksyttävää matkustaa lainarahalla.	1	2	3	4	5
h. Nuoret velkaantuvat, koska lainan/luottorahan saaminen on liian helppoa.	1	2	3	4	5
i. Nuoret velkaantuvat, koska he eivät hallitse lainan/luottorahan käyttöä.	1	2	3	4	5

- j. On hyväksyttävää lainata rahaa maksaakseen pois aikaisempia lainoja. 1 2 3 4 5
- k. Ihmisten maksumoraali on heikentynyt viime vuosina. 1 2 3 4 5
- l. Sosiaalitoimen kuuluu avustaa, jos nuori ei suoriudu asumiskuluista. 1 2 3 4 5

LÄHEISILTÄ SAATU TALOUDELLINEN TUKI

Taloudellinen tilanne koostuu pääsääntöisesti kolmesta eri osa-alueesta. Työtulojen ja sosiaalietuuksien lisäksi taloudellinen tilanne voi helpottua myös ystäviltä, läheisiltä ja/tai sukulaisilta saatavan taloudellisen tuen myötä. Seuraavat kysymykset koskevat tällaista apua. Kutsumme jatkossa ystäviä, läheisiä ja sukulaisia yleisesti läheisiksi.

- 25 Onko joku läheisesi auttanut sinua taloudellisesti eli lainannut tai antanut rahaa tai maksanut laskuja/ostoksia viimeisen vuoden aikana?

Ei 1 à Kys.26
Kyllä 2

- 25 a) Kuka tai ketkä läheisistäsi ovat auttaneet sinua taloudellisesti viimeisen vuoden aikana? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Seurustelukumppani	1
Avo- tai aviopuoliso	2
Äiti	3
Isä	4
Seurustelukumppanin tai avo-/aviopuolison vanhemmat	5
Isovanhemmat	6
Sisko tai veli	7
Muu sukulainen	8
Ystävä, kummi	9
Joku muu, kuka? _____	10

- 25 b) Mitä tarkoitusta varten lainasit tai sait rahaa tai läheinen itse maksoi ostoksen/laskun viimeisen vuoden aikana? Voit valita useamman vaihtoehdon.

	Lainasin rahaa läheiseltä	Sain rahaa läheiseltä	Läheinen maksoi/ osti
a. Elintarvikkeet	1	2	3
b. Vaatteet, jalkineet ym.	1	2	3
c. Henkilökohtainen hygienia, kosmetiikka ym.	1	2	3
d. Terveys (sis. lääkkeet)	1	2	3
e. Vuokra/vastikemaksu/asuntolainan lyhennys	1	2	3
f. Sähkö- ja/tai vesilasku	1	2	3
g. Puhelin- ja/tai nettiliittymälasku	1	2	3
h. Puhelin, tietokone ym. elektroniikka	1	2	3

i. Kodinkoneet	1	2	3
j. Huonekalut, sisustaminen	1	2	3
k. Sanoma- ja aikakauslehdet	1	2	3
l. Opintolainan lyhennys/korot	1	2	3
m. Opiskelu/opintomateriaali	1	2	3
n. Harrastukset ja/tai harrastusvälineet	1	2	3
o. Vakuutukset	1	2	3
p. Koti- ja/tai ulkomaan matka(t)	1	2	3
q. Palvelut (kuten kampaamo ja parturi)	1	2	3
r. Perinnässä olevat luotot/velat	1	2	3
s. Jotain muuta	1	2	3

OMA JA VANHEMPIEN KOULUTUS

- 26 Mikä on koulutuksesi? Valitse korkein tutkinto, jonka olet suorittanut.
Peruskoulu	1
Ylioppilastutkinto	2
Ammattikoulu tai ammatillinen tutkinto	3
Sekä ylioppilas- että ammatillinen tutkinto	4
Ammattikorkeakoulu (opistotutkinto) tai alempi yliopisto-/korkeakoulututkinto	5
Ylempi yliopisto- tai korkeakoulututkinto	6
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	7
- 27 Jos opiskelet tällä hetkellä, mikä tutkinto sinulla on valmistuttuasi?
En opiskele tällä hetkellä	1 à Kys.28
Ylioppilastutkinto	2
Ammattikoulu tai ammatillinen tutkinto	3
Sekä ylioppilas- että ammatillinen tutkinto	4
Ammattikorkeakoulu tai alempi yliopisto-/korkeakoulututkinto	5
Ylempi yliopisto- tai korkeakoulututkinto	6
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	7
- 27 a) Milloin arviolta valmistut edellä mainittuun tutkintoon?
Valmistun arviolta vuonna _____
- 28 Mikä on äitisi suorittama korkein tutkinto?
Korkeintaan peruskoulu/kansakoulu	1
Ylioppilastutkinto	2
Ammattikoulu tai ammatillinen tutkinto	3
Sekä ylioppilas- että ammatillinen tutkinto	4
Ammattikorkeakoulu (opistotutkinto) tai alempi yliopisto-/korkeakoulututkinto	5
Ylempi yliopisto- tai korkeakoulututkinto	6
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	7
En tiedä	8

29	Mikä on isäsi suorittama korkein tutkinto?	
	Korkeintaan peruskoulu/kansakoulu	1
	Ylioppilastutkinto	2
	Ammattikoulu tai ammatillinen tutkinto	3
	Sekä ylioppilas- että ammatillinen tutkinto	4
	Ammattikorkeakoulu (opistotutkinto) tai alempi yliopisto-/korkeakoulututkinto	5
	Ylempi yliopisto- tai korkeakoulututkinto	6
	Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	7
	En tiedä	8

TALOUDELLINEN TILANNE

30 Mitkä olivat käytettävissä olevat tulosi viime kuussa? *Ota huomioon kaikki säännölliset tulosi verotuksen jälkeen, kuten ansiotulot, opintoraha ja muut sosiaaliturvaetuudet (esim. lapsilisä).*

0 – 499 €	1
500 – 999 €	2
1.000 – 1.499 €	3
1.500 – 1.999 €	4
2.000 – 2.499 €	5
2.500 – 2.999 €	6
3.000 – 3.499 €	7
3.500 – 3.999 €	8
4.000 – 4.499 €	9
4.500 – 4.999 €	10
Vähintään 5.000 €	11

31 Miten taloudellinen tilanteesi on muuttunut viimeisen vuoden aikana?

Muuttunut selvästi parempaan suuntaan	1
Muuttunut jonkin verran parempaan suuntaan	2
Pysynyt ennallaan	3
Muuttunut jonkin verran heikompaan suuntaan	4
Muuttunut selvästi heikompaan suuntaan	5
En osaa sanoa	6

32 Miten uskot taloudellisen tilanteesi muuttuvan seuraavan vuoden aikana?

Muuttuu selvästi parempaan suuntaan	1
Muuttuu jonkin verran parempaan suuntaan	2
Pysyy ennallaan	3
Muuttuu jonkin verran heikompaan suuntaan	4
Muuttuu selvästi heikompaan suuntaan	5
En osaa sanoa	6

33 Mitä seuraavia sosiaaliturvaetuuksia olet saanut viimeisen vuoden aikana? *Voit valita useamman vaihtoehdon.*

Peruspäivärahaa (työttömyys)	1
Työmarkkinatukea	2
Opintorahaa	3
Ansiopäivärahaa (työttömyyskassan jäsenille)	4
Asumislisää (opiskelijoille)	5
Asumistukea (yleinen)	6
Lapsilisää	7
Sairauspäivärahaa	8
Toimeentulotukea	9
Elatusapua tai -tukea	10
Äitiys- tai isyysrahaa	11
Vanhempainrahaa	12
Kotihoidontukea	13
Perhe-eläkettä	14
Jotain muuta, mitä? _____	15
En mitään	16

KIITOS VASTAAMISESTA!

Kaikkien sähköpostin ilmoittaneiden kesken arvotaan 10 kappaletta 50 euron lahjakortteja. Kaikille voittajille lähetetään sähköpostitse tieto voitosta viimeistään perjantaina 24.4.2015 (5.6.2015). Arvonnassa voittanut voi valita yhden lahjakortin jostain seuraavista myymälöistä: Prisma, H&M, Lindex, Motonet tai KodinYkkönen. Mikäli voittajaa ei tavoiteta sähköpostilla kahden viikon kuluessa arvonnasta, arvotaan uusi voittaja. Ollaksesi mukana arvonnassa, kirjoita sähköpostiosoitteesi alla olevaan tilaan. Tätä tietoa käytetään vain arvontaan, eli sitä ei yhdistetä aiemmin antamiisi vastauksiin.

Kaikkia antamiasi tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

Lisätietoja tutkimuksen sisällöstä antaa Helsingin yliopiston tutkija Karoliina Majamaa, puhelin: 029 4120 854 tai 050 577 9480, tai sähköposti: karoliina.majamaa@helsinki.fi